

10 1507

A KOLOZSVÁRI
KERESKEDELMI ÉS IPARKAMARA

JELENTÉSE

KERÜLETE KÖZGAZDASÁGI VISZONYAIRÓL
AZ 1908. ÉVBEN

BCU Cluj / Central University Library Cluj

KIADJA:
A KERESKEDELMI ÉS IPARKAMARA
1909.

A KOLOZSVÁRI
KERESKEDELMI ÉS IPARKAMARA

Y5
JELENTÉSE

KERÜLETE KÖZGAZDASÁGI VISZONYAIRÓL
AZ 1908. ÉVBEN

BCU Cluj / Central University Library Cluj

KIADJA:
A KERESKEDELMI ÉS IPARKAMARA
1909.

UDVARDI
KOSSUTH FERENCZ

V. B. T. T.

KERESKEDELEMÜGYI M. K. MINISTER
ÚR Ő NAGYMÉLTÓSÁGÁHOZ.

2850/909.

NAGYMÉLTÓSÁGU MINISTER ÚR!

Kamarakerületünk 1908. évi közgazdasági viszonyairól az 1868: VI. t.-cz. rendelkezései és a fennálló ministeri rendeletek értelmében szerkesztett évi jelentésünket a midőn kötelességszerűen Nagyméltóságod elé terjesztjük, mely tisztelettel fejezzük ki azt a tiszteletteljes kérésünket, kegyeskedjék az abban foglaltakat jóakaratu figyelmére méltatni.

Kolozsvár, 1909. május hó.

A kereskedelmi és iparkamara nevében:

Veisz József, s. k.

kir. tan., elnök

Dr. Gámán József, s. k.

titkár.

A KOLOZSVÁRI KERESKEDELMI ÉS IPARKAMARA

JELENTÉSE

KERÜLETÉNEK 1908. ÉVI KÖZGAZDASÁGI VISZONYAIRÓL.

Általános helyzet.

Hazánk ipari és kereskedelmi tevékenységének és ezzel közgazdasági viszonyaink fejlődése tekintetében, ha visszaesést általában nem is, de a stagnálás sajnálatos jelenségét az 1908. év folyamán kétségtelenül megállapíthatjuk. Az előző évről átjött pénz- és hitelkrízis súlyos következményei az év elején még nagyon érezhető nyomokat hagytak közgazdasági életünkben. Az üzleti életben az év elején tapasztalható merevség ugyan később lassu enyhülést kezdett mutatni és pedig abban a mértékben, amint a hivatalos kamatláb magasságából engedett, de a pénz megolcsóbbodását a gazdasági élet föllendülése arányos lépésekben még sem követhette, mert a pénzpiacz helyzetét a budapesti bankok által létesített *kartell* egyezmény egy időre megakasztotta, illetve a pénzkinálat tekintetében utját állotta a szabad versenynek. Gazdasági életünk szabad fejlődésére törő e veszedelem, a hazai érdekképviselőket és a vidéki pénzintézeteket a cselekvés terén egy táborba és egyöntetű védelmi állásba sorakoztatta és habár a *kartell* ellen országosan fölvett küzdelem irányításában kamaránknak nem is jutott vezető szerep, de a kezdeményező lépések megtétele által hasznos szolgálatot teljesítettünk s így

a nemsokára bekövetkezett eredmény méltán válthatta ki belőlünk a megelégedéssel párosult örömet, mert a bank-kartell rövid fennállás után megszűnt és ezzel sikerült közgazdasági életünket e lidércnyomás alól fölszabadítani. Sajnos azonban, hogy a rövid életű bank-kartell nyomása alól még jóformán föl sem lélegzelhetett az üzletvilág s már a *háborus hírek* újabb akadályt háritottak a vállalkozás föllendülése elé. Az év utolsó negyedében a külpolitika terén bekövetkezett nehézségek különös súlylyal estek a mérlegbe, mert ennek következtében az ipari termékek kivitele a keleti államok felé megakadt, ami viszont az amúgy is gyöngye vállalkozási kedvet még inkább lehangolta. Minthogy pedig hazánk gazdasági fellendülése még normális viszonyok között is az évi termés eredményéhez igazodik, már pedig az 1908. évi termést inkább a gyenge felé hajló középtermésnek mondhatjuk, a sajnálatos jelenségek ilyen összejátszása mellett még örvendétesnek kell jeleznünk azt a körülményt, hogy a gazdasági fejlődés az egész vonalon nem mutatott visszaesést. Hogy a hanyatlás nem következett be, azt annak köszönhetjük jórészt, hogy a mezőgazdasági körök fáradozásuknak gyümölcsét élvezhették, mert a közepes termés eredményét a magas eladási árak kárpótolták és így az ország felvevő képessége csökkenést nem mutatván, az ipari és kereskedelmi tevékenységnek a belföldön a szokott tápot akadály nélkül szolgáltathatta.

A külpolitikai viszonyok megnehezülése különösebb méltatást nem csak azért érdemel, mert a pénzpiacz és vállalkozás fellendülését korlátozta, hanem azért is, mivel a keleti piaczok az osztrák export előtt bezárultak és így ez erőteljes iparos állam termelésfeleslegével a hazai piacz telítésére volt kénytelen egész súlyával ránehezedni és ezzel a versenyviszonyokat és megélhetést hazai ipari vál-

lalatainknak még inkább megnehezítette. Közgazdasági életünk pedig a külpolitika nyomása nélkül is elég megpróbáltatásnak volt kitéve.

Kiszámíthatlan nemzeti károsodást jelent és elkedvetlenedést szült az állami értékeknél tapasztalható nagy *áresés*, mely nem csupán a zavaros külpolitika hatásaként jelentkezett, hanem befolyással volt belpolitikánkban fől-szinen mozgó nagy államjogi kérdésekre is. Az Ausztria és Magyarországnak között létrejött vámszövetség megkötése után a *bankkérdés* még nyitva maradt és ennek nemzeti irányba való megoldása kiapadhatlanul foglalkoztatta politikusainkat. Ausztria csökönységére, sőt rosszindulatú manőverei, gazdaságpolitikai irányzatunk megszilárdítását mindenben megnehezíteni törekszik, értékpapirjaink piacra dobásával hitelünk megrontásán, megkárosításunkra fáradozik. E manőverek élének tompítása, s az országnak még nagyobb veszteségektől való megkímélése hazai pénzügyünk legjobb erőit kötik le, de egyben fényes bizonyítást szolgáltatnak gazdasági szilárdságunkról is.

Törvényhozásunk a közgazdasági életet érintő törvények egész sorozatát tárgyalta le az 1908. és az azt megelőző években, amelyekről, amennyiben a hatás már nyilvánvaló, sajnálatosan állapítható meg, hogy legtöbbje vagy kereskedelemellenes, vagy pedig az ipari és kereskedelmi világra rendkívüli terheket rótt és így közgazdasági életünk felpozíciójára kevésbé alkalmasok.

Az 1908. XVI. t.-cz.-kel szentesített *végrehajtási* novella pl. nehéz helyzetet teremtett a vidéki pénz- és kereskedelmi köröknek, de káros jelenségét érezték és fogják érezni a kis hitelű emberek is. Igen tekintélyes költséget rótt a hitelezőkre és különösen a kisgazda adósok, szintén nem menekülhettek a felesleges kiadásoktól. E törvény, továbbá az *uzsora* törvényjavaslat következtében a pénzügyintézetek a

mezőgazda hitelek siettek jelzálog biztosítással ellátni, illetve a gazdáknak hitelt csak ily biztosíték mellett — tehát drágábban — folyósítanak.

Iparelleses tendenczia jellemi a *szeszadóról* szóló 1908: XXVIII. t.-cikket is, mely az ipari szeszgyárakkal valóssággal leszámol, amikor az eddigi szeszkontingenst az 1908—909. évben 54.500 Hlitterrel úgy szállítja le, hogy az ipari szeszgyáraktól 37.000, a mezőgazdasági szeszgyáraktól pedig csak 27.500 Hlittert von el, holott az évi kontingensből a mezőgazdaságiaknak 567.731 Hl., az ipari szeszgyáraknak pedig csak 240,970 Hl. a részesedési arány; ezenfelül az új törvény az ipari szeszgyárakat a szárított moslák kiviteli lehetőségétől is eltiltja.

Az új szeszadó törvény sérelmes a cognacgyárakra is, mert a pálinkafőzőkkel azonos elbírálás alá veszi s részükre ezzel mintegy 150% adóemelészt hozott.

Ellenben készséggel ismerjük el az új szeszadó törvényről, hogy az eczetgyárosokra a 4. §., mely az eczetgyártáshoz szükséges szesz adómentességét feltétlenül kimondja, már nagy kedvezményt hozott és ettől hazai eczetiparunk fellendülésére méltán eredményt várunk.

A szeszadó törvényvel azonos tendenciát árul el az új *bortörvény* is, mely zaklató és költséges eljárás irendszereivel a kereskedők hangos panaszát váltotta ki. E törvénynek ugyanis a borkönyv vezetésére vonatkozó rendelkezései a kivihetőség és a kereskedelmi szabad mozgás biztosítása érdekében feltétlenül módosítás alá veendő.

Jogos aggodalmakat szült az új *adó törvény* tervezete is, mely az adóterhek egyenletesebb elosztásának köpenye alatt félő, hogy újabb megterhelést hoz az üzletvilágra. Az érdekképviseltek egyöntetű állásfoglalásának eredményeként némi megnyugvással emeljük ki, hogy ipari és kereskedelmi világunk részére sikerült adóterhük kontingentálását

törvénybe iktatni és ezzel megadóztatásuk mérvét némi korlátok közé szorítani.

Ujabbí és lényeges megterhelés fenyegeti üzletvilágunkat a tárgyalt évben napvilágot látott *ipartörvény*-tervezet részéről is, ha a tervezetben kontemplált alapon lesz föl-építve. Az érdekelttség nem csupán a várható teherszaporulattal szemben aggodalmas, de a munkaadók jogos igényeit sem látja a megérdemelt védelemben részesítve. Jobban kidomborítva, illetve korlátok közé szorítva szeretnék látni iparosaink a képesítés kérdését, mert a szigorításban vélik a védelmet föltalálni. Ezért az egységes, a mester-vizsga kötelezettségét kimondó rendelkezés törvénybeiktatását kívánják, e mellett az üzletvezető alkalmazását a képesített iparok körében a jelenleginél továbbmenőleg kívánják megszorítani és a rabipari vállalkozást a képesített iparok üzésétől eltiltani. Ezzel szemben azonban a gyáripár minden korlátozástól mentesítendő lenne.

Az ipartörvénytervezetnek a kereskedelmet érintő részei és pedig a vándor- és háziipar folytatása, a végeladások, árverések, megrendelésgyűjtés és többé-kevésbé a vásárolás ügyét tárgyaló fejezetek fokozottabb szigorítását óhajtja a kereskedelmi érdekelttség, mert e téren eddig észlelt indokolatlan és tisztességtelen verseny miatt fölhangzott jogos panaszok máskülönbén orvoslást nem nyerhetnek.

Ellenben a jövő iparos és kereskedő nemzedék képzettségének és intelligentiájának emelésére az érdekelttség hatékony eszköznek itéli az iparoktatás tervezett reformját, föltéve, hogy a végrehajtás szigorú és következetes lesz.

Az új rendelkezések egész sorozatával találkozunk a munkásvédelemről szóló részben. E tekintetben hazai törvénykezésünk igen hiányos és szükszavú, de az másként nem is lehet, mert a szociális követelmények nálunk még új keletűek. E hiányok pótlására irányuló törekvése a ter-

vezetnek bár elismerésre méltó, arra tekintettel azonban, hogy még világszerte kiforratlan, egyetlen államban törvényhozásilag kielégítőleg még nem rendezett ideákat kíván meghonosítani, érdekeltségünk nagy tartózkodással fogadja. Valóban megfontolandó is az, hogy tanácsos-e a mi viszonyaink között azokra az új utakra áttérni, melyeket a tervezet kijelöl, amelyek még kipróbálva nincsenek, amely félredobva régi szokást, tradíciót és rendet, beleavatkozik a felek legelemibb önrendelkezési jogába és új életműködést kíván az iparüzés tekintetében megteremteni. Hibáztatjuk különösen azt az összeházasító rendszert, mely tekintet nélkül a kisipar és a gyár eltérő élet- és munkarendjére, egyöntetűleg akarja a munkaviszonyokat rendezni. A különböző nemű és koru munkások munkaideje a lehetőségig összhangba lenne hozandó, mert különben a munkarend megállapításánál képtelen helyzetet fog a jelen rendelkezés teremteni és a termelést az idegen versenyviszonyok közt károsan fogja hátráltatni.

Helyesléssel kísérjük azt a törekvést, mely a munkaközvetítést az egyesületek és magántevékenység működési köréből kivenni és hatóságilag elláttatni kívánja, de a tervezett paritásos választmány eszméjét nem tartjuk szerencsésnek. A munkaközvetítés legyen állami feladat, de az érdekeltektől teljesen független hatósági kezelésbe legyen letéve az ellátás.

A munkabeszüntetésekről és kizárásokról, valamint a békeltetésről szóló rendelkezéseket erőtlenneknek, a kívánt cél szolgálatára alkalmatlanoknak, az eljárást hosszadalmasnak és költségesnek itéli az érdekeltég. Kifogása van továbbá az elbánás ellen is, mely szembetűnően az alkalmazottnak kedvez, a joghátrányok leginkább a munkaadókat sújtják.

Igen fontos része a tervezetnek az, mely az ipari szer-

vezeteket tárgyalja. A kötelező testületi kényszer elvén indul el a tervezet és mert az eddigi iparhatóságok teendőinek egy részével a testületeket kívánja boldogítani, ez okból minden iparhatóság székhelyére a testület kötelező alakítását előírja. A testületek az eddiginél nagyobb adminisztratív, sőt büntető hatósági joggal is fel lesznek ruházva. A gyér ipari népeiségre tekintettel azonban nem hihető, hogy az eszme ilyen tág körben megvalósítható lesz. Ha pedig a testületi gyűrűben ilyenformán hézag áll be, egész nyugodtan mellőzhető az egész országra tervezett kényszer-egyesülés. Részünkről elvi eltérés is áll fenn, mert nem helyeseljük egyrészt a kötelező kereskedő testületi kényszer kimondását, következképpen ellene vagyunk a kontemplált vegyes testületek alakításának is, másrészt nem tartjuk szükségesnek a gyárosokat a kisipari testületekbe belekényszeríteni, sőt ahol az ipari népeiség megengedi, a szaktestületek alakítására lenne nézetünk szerint mód adandó, hogy az együvé nem tartozók a szakirányu képviselőt erő-kifejtését ne kössék le. Kívánjuk továbbá a munkaviszony rendezésének az ipartestületek működési körébe való visszautalását.

A mostani szakszervezetek és munkaadó szövetségek helyébe az ipari és kereskedelmi egyesületeket tervezi a javaslat, melyek ügykörébe esnék a munkaviszony rendezése, főleg pedig a munkaegyezmények kötésénél a közreműködés. E fejezetben van megállapíva a kollektív munkaegyezmények létesítésének módja és érvényesítésének eszközei. Érdekeltségünk nem helyeselheti, hogy az egyesületek feladatkörébe lön a munkaviszony rendezése bekapcsolva, de nem helyeselheti azt az intentiót sem, mely a munkaadókból álló szabad egyesületeket teljesen azonos elbánásban, felügyeletben részelteti, mint a szoros ellenőrzésre — a tapasztaltak szerint — okot szolgáltató alkal-

mazottak egyesületeit. Állást foglalunk a kollektív munka-egyezmények érvényének általánosítása ellen és azt óhajtjuk, hogy az ily szerződések érvénye csak az azoknak létrehozatalában tényleg résztvevő feleket kötelezze, vagyis fakultatív legyen. A munkaügyi választmányokat az érdekeltség teljesen felesleges intézménynek tekinti, ezért az erről szóló fejezet törlendő s az abban felsorolt teendők leghelyesebben az ipartestületek előjáróságainak hatáskörébe lennének utalandók, a felügyelet és ellenőrzés pedig továbbra is az iparfelügyelőre és iparhatóságra lenne ruházandó.

Hasonlóképpen felesleges intézmény lenne a tervezett munkáskamara, amely az elsősorban érdekelt munkásságnak sem kell. Ennélfogva e fejezet is törlendő.

Épen erre a sorsra érdemes az ipari szervezetekről szóló fejezet is, amely egy már meglévő és jól bevált szerv munkakörének egy részét akarja újabb költséggel kiragadni.

A munkaviszonyból származó perek vitelére tervezett ipari és kereskedelmi bíróságok új intézménye sem fedti az érdekeltség kívánságát. Az ügykörébe utalt apró esetek elbírálására feleslegesnek tartjuk az intézményt, sőt hatásukban károsak lesznek, mert nehézkes az eljárás, nélküli az ilyen ügyekben kívánatos gyorsaságot. Ha azonban csak a fontosabb munkásügyi és az ugynevezett kereskedelmi perek is e bíróságokhoz lennének utalva és ilyenformán valóságos szakbíróságoknak szerveztetnének, mint az érdekeltség óhajának megvalósítását, kamaránk ez intézményt a legnagyobb örömmel üdvözlé.

A hatóságról és hatósági eljárásról szóló szervezet tulságos bonyolultsága miatt is ellenvetésük van, itt az eligazodás alig lehetséges. Igen sok szakasz egyik pontja az iparfelügyelő, másik pontja a szolgabíró, harmadik pontja

az ipartestület élé utalja a vétkes iparost. Ezen a vonalon az egyszerűsítés elengedhetlen kívánalom. Nem tartjuk helyesnek, hogy az iparfelügyelő, az ipartestület büntető hatósági jogkörrel legyen felruházva, hogy a harmadfoku kihágási forum a kereskedelmi ministerium ügyköréből kivéssék és új szervre bizassék. A jelenlegi forumok fenn-tartása célravezetőbb lenne.

Míg az új ipartörvény terhe csak kísért, addig az 1907. évben életbelépett 1907: XIX. t.-cz. egész súlyát kénytelenek voltak iparosaink elzenvedni. Az ipari és kereskedelmi alkalmazottak *betegség és baleset esetére való biztosításáról* szóló eme törvény gyakorlati funktióképessége ellen felemelt aggodalmaink — fájdalom — a tárgyalt évben beigazolást nyertek, viszont az ország érdekességében osztatlan örömet keltett Nagyméltóságod amaz elhatározása, hogy a végrehajtás ellen felhangzott országos panaszok következtében e törvény novelláris módosítása tervbe vétetett. A novella tervezetében betekinteni még ez ideig módunk nem lehetett, de kívánatosnak tartjuk, hogy a tervezet a következő irányelveket megoldásra segítse: Általán véve azon határozott óhajunknak adunk kifejezést, hogy az egész munkásbiztosító intézmény állami kezelésbe véssék;

a paritásos rendszer úgy reformáltassék, hogy a munkaadók az ügyvezetés terén szavazataikkal minoritásba soha se kerülhessenek;

az országos pénztár beszüntetésével a tulságos központosításnak, bürokratizmusnak és statisztikázásnak vége vettessék, mint a mely indokolatlan költséggel terheli a munkaadókat és sok időt rabol el tőlük;

a gyógykezelés az országos betegápolási pótdó-alap terhére történjék és csak az ápolás, illetve táppénz és balesetbiztosítás költségét fizessék a kerületi pénztárak;

a pénztáraknál az adminisztráció személyi kiadásait legalább is az állampénztár fedezze;

az ipartestületi, kereskedelmi és vállalati pénztárak alakítását a törvény mozdítsa elő;

a kedvezmények és könnyítések tekintetbe vétele esetén a betegjárulék 3°/o-nál magasabbra semmi esetre se emeltessék;

végül pedig a baleset-járulék kivetése lehetőleg egyszerűsítették és gyorsabbá tétessék.

Mindezek mellett ez uton is tiszteletteljesen kérjük Nagyméltóságodat, hogy a szóban forgó novellát megjelenése előtt kegyeskedjék az érdekképviselőknek beható birálatra kiadni.

Üzletvilágunkat és közvetve kamaránkat is élénken foglalkoztatta az 1907: V. t.-cz. életbelépésével bekövetkező helyzet sanálása. Bár a *mértékek használatáról és ellenőrzéséről* szóló eme törvény csak 1909. évben lépett hatályba, de arra tekintettel, hogy az új törvény intézkedései sok tekintetben új helyzetet vannak hivatva e téren teremteni, ami czélszerűségi okoknál fogva viszont átmeneti, illetve kiméleti intézkedések engedélyezését igényeli, — az erre kiterjedő végrehajtási utasítás pedig késett, — kamaránk közszükségből fakadónak látta az érdekeltek megnyugtása és a helyzet megkönnyítése érdekében többrendbeli előterjesztéssel élni. E helyen azokkal részletesen foglalkozni nem kívánunk s csupán arra a kérésünkre terjeszkedünk ki, amelyet a *mérlegjavító tanfolyamok* rendezése érdekében hoztunk Nagyméltóságod elé. E kérdésre is azért térünk ki, mert azt a gondoskodást, hogy a budapesti technológián, az aradi és kolozsvári állami fémipari szakiskolán az ily irányú tanfolyamok rendezését elrendelni kegyeskedett; az érdekeltség nevében bár hálával fogadjuk, de egyrészt azokat tekintettel az időszakos hite-

lesítési rövid határidőre már folyamatban szeretnénk látni, másrészt ez intézkedéssel még az esetben is, ha az említett 3 intézetben az 1909. év folyamán 2—2 tanfolyam is lesz megtartva, az ország igényeit e tekintetben kielégítve nem látjuk. Minden használatban álló mérleg és mérőeszköz hitelesítési kötelezettség elé kerülvén, az azok javítására képes szakiparosok jelenlegi és az említett tanfolyamokról kikerülő iparosaink csekély száma és munkabírása nem lehet képes a szükséglet kielégítésére. Épen azért tisztelettel azt javasoljuk, kegyeskedjék a *mérlegjavító tanfolyamok rendezését az ország összes állami ipari szakiskolái mellett sürgősen elrendelni és e tanfolyamok évenkénti megújítására még egy nehány évig áldozatot hozni.*

Örömmel fogadta az ország érdekeltsége Nagyméltóságod azt a gondoskodását, hogy az 1874. évben életbe lépett *vasuti üzletszabályzatot* revisió alá vétetni elhatározta. Régi szükségét képvisel e reform, mert az érvényben álló üzletszabályzatok a vasutak egyoldalú érdekeit szolgálják és azok alkalmazása rendszerint a közönség kárára történt. Kívánatosnak tartjuk, hogy az életbe lépő új vasuti üzletszabályzat a modern vasuti szállítás nagy jelentőségének megfelelő alakot öltjön, melyben a vasut és a szállító közönség jogos igénye és kötelezettsége egyenlő mértékben legyen megállapítva és domborodjék ki az az elv, hogy a vasut közintézmény, mely közérdekű működésével a hazai közgazdaság szolgálatára van hivatva és nem arra, hogy az államnak a köz- és magánérdek sérelme árán is milliókat halmozzon föl. Nagyméltóságod bizalmából az üzletszabályzat-tervezetre mód nyílt kamaránknak véleményét kifejezhetni és rámutatni részleteiben is azokra a hiányokra, melyek a gyakorlat embereinek jogos kívánságát és közgazdasági szükségleteinket e téren jobban kifejezik, viszont azonban készséggel elismerjük, hogy a tervezet jelentős haladást

mutat a jelenlegivel szemben és üzletvilágunk sok jogos igényét és óhaját igyekezett kielégíteni.

Az állami közszükségleteknek az egész vonalon való emelkedése, bár természetszerűnek tünteti föl az állami bevételek forrásainak szaporítását, illetve növelését, mégis érthető nyugtalansággal fogadta a hazai üzletvilág azt a hiradást, mely a *vasuti személy- és teherszállítás tervbe vett fölemelését* adta a nagyközönségnek tudomására. A régebben élvezett kedvezmények fokozatos bevonása az utóbbi években már fájdalmasan érintették fejlődő ipari és kereskedelmi tevékenységünket, alapos tehát aggodalmunk, hogy a még oly csekély tarifa-emelkedést is, amely kizárólag megint az ipari és kereskedelmi vállalkozást fogja sújtani, szemben az osztrák — amugy is erős versenynyel, zsenge közgazdaságunk el fogja-e birni és vajjon nem fog az egyik oldalról támogatott, a más oldalról fokozottabban sanyargatott iparunk és kereskedelmünk fejlődésében megakadni; sőt visszafejlődni? Bár az államháztartásunkra nehezedő súlyos és kényszerítő körülményekre tekintettel, a mérsékelt tarifa-emelkedés elől kitérni úgy látszik, nem lehet, mindazonáltal kérnünk kell Nagyméltóságod kiméletét és azt a kegyét, hogy a tarifa-emelés végleges elhatározása előtt, méltóztassék az érdekeltek véleményének kifejezésére alkalmat adni, hogy a gyakorlati élet tapasztalatait alapul véve és arra figyelemmel, legyen a díjemelés keresztülvive.

Iparunkat és kereskedelmünket már terhelő, részben még csak fenyegető e nehézségekhez csatlakozik a Balkán államokkal szemben *kereskedelmi szerződéseink* rendezetlensége, részben pedig az az irányzat, mely a már megkötött kereskedelmi szerződésekben az export érdekek tekintetében kereskedelem-ellenesen az agrár érdekek felé hajlik. Gazdasági ágazataink emez egyoldalú dődelgetése ellen a

sérelmet szenvedő többi gazdasági ág képviselőinek panasza jogos és indokolt is, mert a mezőgazdasági és állati termények behozatalának egyoldalú célzott szolgáló korlátozása, az ország ipari és kereskedelmi fellendülését akadályozza és jórészt előidézője a túl nagy drágaságnak. Hazánk gazdasági életében kétségtelenül jelentős helyet foglal el a mezőgazdaság érdeke és így az államkormányzat segítő kezére méltán igényt is tarthat, azonban az olyan irányzattal, mely a vele egyrangú másik két gazdasági tényező háttérbe szorításával domináló szerepet biztosít a mezőgazdaság érdekeinek, nem érthetünk egyet. Nézetünk, de a tapasztalat szerint is azt látjuk beigazolvva, hogy mezőgazdáink az élvezett vámvédelem mellett nem igyekeznek eléggé termelésüket modern alapokra fektetni, belterjesebb gazdálkodást folytatni. Versenyviszonyoktól nem igen kell félniök és így nincs a mi nagyobb erő kifejtésre sarkalja. Véleményünk szerint helyesebb gazdaságpolitika lenne az, hogy az ipar, kereskedelem és mezőgazdaság, mint 3 egyenlő gazdasági tényező egyforma elbírálás alá vétetvén, hazánk a mezőgazdasággal kapcsolatos cikkek behozatala elől jövőben nem zárná el határait oly szigorúan és az e tekintetben nyújtott kedvezmények ellenében ipari és kereskedelmi exportunknak hatékonyabb előnyök biztosítottának a Balkán felé. Ez által nézetünk szerint a mezőgazdasági cikkeket feldolgozó gyáripárunk rohamosabb fejlődésre lökést kapna, az ország egész lakosságát gyötrő nagy drágaság is engedne merevségéből, a munkáskezek ezreinek nyújtana keresetet az intenzívebb irányzat felkarolására kényszerített mezőgazdaságunk, a fejlődésre új alapot nyerne gyáripárunk és kereskedelmünk és ezzel lényegesen csökkenne az a nagy nemzeti veszedelem, mely a kivándorlással emészti létünket. Szerződési politikánk ilyen irányzata egészítené ki valójában azt a

programmot, melyet Nagyméltóságod az 1907: III. t.-cikkben lefektetve maga elé tűzött. A hazai ipar fejlesztéséről szóló eme törvényünk intentiója a reá fordított legjobb akarat és milliókra menő áldozat árán sem hozhatja meg — véleményünk szerint — a várt eredményt, amíg államkormányzatunk gazdasági politikájában az evőntetű-ég nem érvényesül, amíg nem szűnik meg az a gyakorlat, hogy a mit az egyik kormányzati ág nyújt, azt a másik két kézzel visszaveszi, a míg iparunknak és kereskedelmünknek a külpiaczokon térfoglalás, a belpiaczon az olcsó nyersanyag és megélhetési viszonyok nem biztosítanak. Teljes bizalommal fejtettük ki nézeteinket abban a tudatban, hogy Nagyméltóságod, mint az ipar és kereskedelem érdekeinek legfőbb őre, kegyes lesz a gondjaira bizott fontos érdekeket a túlsúlyra emelkedett agrár irányzattal szemben jövőben kereskedelmi szerződéseink megkötése alkalmával hathatósan megvédeni.

Egész társadalmunkat és abban a hazai összes gazdasági érdekképviselőket, hatóságokat egyaránt élénken foglalkoztatta ez évben is a napjainkban mind türethetlenebbé váló *drágasági kérdés* megoldása. E jelenség hazánkban annál feltűnőbb, mert túlnépességről nálunk szó nem lehet, művelésre alkalmas föld bőviben van. Véleményünk szerint az ok nem is ebben keresendő, hanem vissza kell térnünk első sorban a kereskedelmi szerződésekről szóló politikánk fejtegetésénél mondottakra és leszögezni azt a körülményt, hogy a földmivelő államokkal szemben határaink el vannak zárva, külső versenytől mentesen a hazai belterület mezőgazdasági czikkeinknek áll szabad rendelkezésére, mezőgazdáink a modern gazda hivatását még nem töltik be, belterjes gazdálkodással hazánkban meg csak elvétve találkozunk, konyhakertészet még a nagy városok közelében is alig akad és e tekintetben termelésünk éppen hogy szü-

kösen fedezi a szükségletet. A drágaság másik elősegítője vasuti politikánk is, mely a kivített forszirozza olcsó díjtételekkel, míg a belfogyasztás területén a távolságok olcsó kiegyenlítésére nincs oly figyelemmel, a szállításhoz megfelelő számú, minőségű és gyorsjáratú kocsikat a vasut nem tud szolgáltatni. Ilyen viszonyok mellett aztán megeshetik, hogy a hazai belfogyasztásban az élelmezés sok esetben drágább, mint a külpiaiczokon, ahová mi szállítjuk czikkeinket. Az állami és városi közterhek folytonos emelkedése a *lakásdrágaságot* is magával hozta és így a megélhetéshez szükséges legfőbb két kellék megdrágulása óriási mérvben megnehezíti az ipari fellendülést és megköti versenyképességünket. A drágaság a szegényebb munkásnépet terheli természetesen a legérezhetőbben és a szenvedéstől menekülni igyekeztvén, gazdaságunk összes ágazataiban ki nem fogja a béremelés iránti követelés. Új iparágak meghonosításánál különösen még nagyobb a küzdelem, mert a külföldi más még oly magas bér mellett sem tudja a szokatlan drágaságot elviselni, mert külföldön megszokta a jobb minőségű ételek és ital fogyasztását és azt béréből nálunk nem képes fedezni. Az ipari érdekeltségnek már évtizedes kérelme, hogy a sörfogyasztási adópótlék eltörlése, illetve az adó mérséklésével a *munkássör* gyártása hazánkban is meghonosíttassék. Sajnálattunkra azonban azt tapasztaljuk, hogy e kérelem teljesítése még a közeli években sem várható.

A megélhetési viszonyok folytonos nehezülése a munkás népet a mily mértékben ösztönzi béremelésre irányuló követelésekkel helyzete javítására, ép oly fogékonnyá teszi a szociális tanok befogadására is, mert intelligentiájuk és ítélő-képességük csekély, könnyen ragadtatják magukat meggondolatlan cselekedetekkel jogtalanságra és a sűrűn előforduló sztrájkokkal és munkabeszüntetésekkel első sor-

ban önmaguk károsítására. A munka-fegyelem ilyen meglazulása azonban továbbmenő károsodás! szül, mert a vállalkozás biztonsága ilyen viszonyok között a minimumra redukálódott és nem csak az ipari fejlődés válik lehetetlenné, hanem a vállalkozók létét is fenyegeti. Az indokolatlan munkabeszüntetések ellen a jelenlegi ipartörvény kellő védelmet nem nyújtván, a munkaadók végre belátták, hogy helyzetükön csak önsegély útján javíthatnak. Budapestről kiindulva tehát országsszerte megindult a *munkaadók szervezkedése*, mely kerületünkben is élénk visszhangra találván, az év folyamán majdnem minden városunkban megalakultak a munkaadók szövetségi fiókjai, melyek egymással és a budapesti országos szövetséggel szerves összeköttetésben állanak. A munkaadók eme szervezkedései, érdekeiknek egyetemes védelmezése már is eredményekre hivatkozhatik és pedig különösen az építő iparosok körébe tartozó iparosok csoportjánál, a hol a jogtalan sztrájkok keletkezésének, az ipari jogrend indokolatlan megbontásának jórészt útja vágatott és a munka zavartalansága hosszabb időre biztosított. Más iparcsoportok körében az országos szervezkedés még nem mutat hasonló eredményt és így azok körében a sztrájk kamaránk területén az egész évben majdnem folytonosnak volt nevezhető. Iparunkat a sztrájkok és munkaszünetelések miatt tehát óriási károsodások sújtották, épen azért a munka és vállalkozás biztonsága érdekében *felette sürgős és elsőrendű állami feladatot képvisel a szigorú sztrájk törvény megalkotása*, mely méltányos védelembe részesítse a munkást a munkauzsora ellen, de hatékony védelmet nyújtson a munkaadóknak is.

A sztrájk törvényre sürgős szükség van továbbá azért is, mert a munka zavartalan biztosítása az iparfejlődés egyik hatalmas alapja lévén, a munkaalkalmak is szaporodni fognak s fokozatosan több és több munkáskéznek

tud keresetet, megélhetést nyújtani s nem lesz kénytelen a nép tizezere a vándorbotot kezébe venni. Ugyanis jó-részt a munkaalkalmak hiányának tudható be, hogy *kerületünk*ből az 1909. évben is 12.128 kivándorló akadt. Ez a szám ugyan az előző évi 17.823 személylyel szemben lényeges javulást mutat, de ennek okát abban véljük megtalálni, hogy az északamerikai ipari válság még egészen nem ült el és így a munkás-ezek ujabbi fölvételére a tér nem volt eléggé alkalmas. A kivándorlási láz csökkentése érdekében kamaránk azzal kívánt közrehatni, hogy igyekeztünk a falusi népességet a *selyemtenyészés, gyógynövény-gyűjtés* megkedveltetésével és *házi ipari* foglalkozások elsajátításával munkára nevelni és egyben könnyű és azért jövedelmező kereseti forráshoz juttatni. E munkásságunkat kísérő eredmények buzdítólag hatnak arra, hogy e tevékenységünket jövőre még inkább fokozzuk.

Örömmel és hálával kell megemlékeznünk Nagyméltóságod amaz áldozatkészségéről és kiváló jóindulatáról, melyet az 1907. III. t.-cz. hatása alatt a kis- és nagyipar *gépsegélyezése* körül tapasztalhattunk. Az év folyamán 39 iparvállalatunk és pedig 6 czipész, 3 szabó, 3 bádogos, 2 csizmadia, 2 asztalos, 1—1 szappanos, kályhás, géplakatos, fazekas, esztergályos, fényképész, tímár, könyvkötő, szijgyártó, kovács kisiparos, 1 gépgyár, 1 kalapgyár, 1 agyagipari gyár, továbbá 4 kötő-szövő háziiparos kapott gépsegélyt, végül 6 iparvállalat összesen 18.500 K *pénzsegélyben* részesült kamarak rületünkéből. E segélyezések legtöbbje jó talajba kerülván, hatását nem csak abban érezteti, hogy kisiparunk berendezését modern alapra fekteti és ipari fejlődésünket is előbbre segíti, hanem abban is, hogy iparosainkban a tanulás, a fejlődés iránti vágyat, érzéket felkölti és ébren tartja.

Nagyméltóságodnak a gépsegély-adományok körüli

tevékenységét áldásosan egészíti ki az *ipari szakoktatás* nagyarányu kiterjesztésére megállapított programja. Hálás is érte az érdekltség és hogy Nagyméltóságod intencióját átérezik, mutatja az az élénk érdeklődés és látogatottság, melylyel a különféle irányt képviselő szaktanfolyamokat kísérik. Ipari fejlődésünknek egyik legbiztosabb alapja kétségtelenül az iparosok szak- és általános irányu tudásának minél magasabb foka lévén, éppen azért az ipari szaktanfolyamokra és általában az iparosok továbbképzésére, nevelésére fordított áldozatokat a legjobb befektetések egyikének tartjuk, melyet városaink és kamaránk is erejéhez mérten bőven részesít támogatásban. Így pl. megemlítjük, hogy kamarakerületünk 17 városának 4,918.308 koronát kitevő évi kiadásból 274.665 koronát tett ki az iskolai kiadás, vagyis összkiadásaiknak több mint 5%-át. Kamaránk is bőkezűen segélyezi az iparoktatás ügyét, mert az évi 58—60 ezer korona közt mozgó kiadásából évenként rendszeresen 12 ezer koronát, vagyis kiadásainak 20%-át fordítja az ipari nevelés céljaira.

A fentebbiekben főbb vonásaiban körvonalozott viszonyaink nyomasztó hatása alatt, sajnálatunkra kamaránk területéről számottevőbb ipari mozgalomról, ipari és kereskedelmi vállalataink fejlődéséről jelentést nem tehetünk. Örvidenünk kell már azon is, hogy a vállalatok számban és jelentőségben visszaesést nem tüntetnek föl. Ha újabb alakulások nagyobb mértékben nem is történtek, de a vállalkozási kedv szüneteléséről még sem szólhatunk, mert kerületünkben az 1908. év folyamán is az előző évi szaporulatnak (32) megfelelőleg 33 új gyári vállalatunk keletkezett. Az igaz, hogy ebből 24 alakulat a malomvállalatokra esik, mindazonáltal a fa, kő, gipsz, agyag és kalap gyáripár is nyert újabb képviselőket. Az új alakulásokban 3 millió 200 ezer korona tőke fekszik és mintegy

500 munkásnak nyujtanak ujabbi keresetforrást. Az új alakulások közül egyik fűrészelt faárukat előállító vállalatunk egymással 2 millió korona tőkét köt le és majdnem 100 munkást foglalkoztat, úgy hogy a vállalat leszámításával a gyári új vállalkozás az 1908. évben a múlt évi alakulat aránya között maradt. A kereskedelmi új alakulások közül 4 részvénytársasági alapon működő *pénzintézet* érdemel említést, melyek együttesen azonban csak 300 ezer korona alaptőkét képviselnek. Élénkebb tevékenység volt észlelhető a *szövetkezeti* alapon működő *pénzintézeti alakulások* körül, különösen az Országos Központi Hitelszövetkezet kölékében, de figyeimet érdemel a román nemzetiségi bankok részéről a Raiffeisen-féle falusi szövetkezek létesítése érdekében kifejtett tevékenység és az elért eredmény is. A falusi hitelszövetkezet általában, de különösen az Országos Központi Hitelszövetkezet kötelékébe tartozó szövetkezek feladatukat áldásosan töltik be és igen szép eredményt mutatnak föl. Az 1898. XXIII. t.-cz. alapján működő szövetkezek az 1908. évvel 10 éves multra tekinthetnek vissza, érdekesnek tartjuk tehát fejlődésüket kamaránk területéről e tíz év alatt az alábbi táblázatban bemutatni.

Sorszám	Megye	Év	Szövetke- zel száma	Tagok száma	Üzletrészek száma	Üzletrészek értéke	Befizetett üzletrészek	Takarék- betét	Tartalék- alap
1	Alsó- Fehér	1899	3	363	634	31700	14337	1310	842
		1908	8	2145	4177	208850	113300	161700	22300
	Több		5	1782	3543	177150	97963	160390	21458
2	Besztercze- Naszód	1899	2	542	778	38900	10454	1200	1024
		1908	6	871	1322	67100	29400	22600	8500
	Több		4	329	544	28200	18946	21400	7476
3	Kis- Küküllő	1899	14	2075	4019	204700	95500	3000	11200
		1908	18	2990	4682	254850	185200	106500	71000
	Több		4	915	663	50150	89700	103500	59800
4	Kolozs	1899	29	4891	8472	459720	51200	273800	19400
		1908	51	14286	22065	1,149,320	798600	1,639800	95300
	Több		22	9395	13593	590200	747400	1,366000	75900
5	Szilágy	1899	25	3181	4231	212180	76714	22148	5706
		1908	46	10286	13819	692600	435050	344600	73600
	Több		21	7105	9588	480420	353336	322452	67894
6	Szolnok- Doboka	1899	13	4168	6734	336700	187500	11553	17163
		1908	21	8545	13390	669550	419300	162800	91500
	Több		8	1811	6556	332800	231800	151247	7137
7	Torda- Aranyos	1899	15	3322	5273	261650	106362	46476	13500
		1908	21	6632	9948	498800	327700	90000	100800
	Több		5	3310	4675	237150	221338	216924	87300
Összesen 10 évi szaporulat			69	24647	39162	1,896070	1,765483	2,341913	394165

A pénzpiacz zárkozottsága, főleg pedig a megnövekedett adóterhek következtében a magán *építkezés* nem tud megindulni, bár az építő iparban megindult munkaadói szervezkedés kapcsán reméltük, hogy miután az építkezési folyamatok zavartalansága biztosítva lett, e körülmény élénkítő hatást fog az építkezésekre gyakorolni. Kamaránk területén 19 városunkból beszerzett adat ugyanis azt mutatja, hogy az összes építkezések 2 millió 837 ezer korona befektetést vettek csupán igénybe, de ebből a magánépítkezésre aránytalanul kevés esett. E jelenség pedig annál sajnálatosabb, mert a lakáshiány, különösen a modern lakások tekintetében, a városokban igen nagy és mert az építkezésben tapasztalható pangás, a többi iparágakra is nyomasztólag hat és általános gazdasági depressió jelét ölti fel.

Ezekben voltunk bátrak a tárgyalt év gazdasági történetét főbb vonásokban jellemezni és ezek után áttérünk a részletekre.

Mezőgazdaság.

Az elmúlt évi mezőgazdálkodásunk újból a szárazság jegyében állt. A rágyogóan és gazdag csapadékkal megindult májust rövidesen forró és állndó aszály váltott fel, minek következtében a tavaszi kedvező terméskilátások nemcsak hogy leromlottak, de mihamar kétségbe ejtővé váltak. A június hó második fele végre meghozta a bőséges és áztató esőt, úgy, hogy az erdélyi részekben a kalászosokban mégis közepes s a tengeriben kielégítő termés éretett el. BCU Cluj / Central University Library Cluj

Az utolsó évek állandó szárazságai intőül szolgálhatnak arra, hogy a gazdálkodók helyezték földeiket olyan állapotba, hogy azok a szárazsággal daczolhassanak. Mély szántás, trágyázás és az alkalmas időben végzett hengereles megóvjá a földben levő nedvességet s ha az elvetett termények, a föld kellő termőereje folytán, hamarabb meg erősödnek, jól képesek a szárazsággal megküzdeni.

A gazdálkodás az erdélyi részekben még mindig igen primitív s a földek nagyrészben kizsaroltak, amely tény igazolja az a körülmény, hogy szalmás termékeink átlagos hozama kat. holdanként nem éri el a 6 m.-mázsát. A jelenbeni költséges művelés mellett pedig ilyen termés-eredményen nem lehet hasznothajtóan gazdálkodni.

A földművelés általános támogatására a földművelési kormány az üdvös intézkedések egész láncolatát valósította meg, amelyeknek alkalmazása bizonyára meghozza a várt eredményeket. Életbe léptette a cselédtörvényt, a

munkáslakások, az állattenyésztés fejlesztése, a borhamisítás meggátlása és értékesítése, a telepítési és parcellázási törvényeket. úgy, hogy pénzügyi helyzetünket figyelembe véve, teljesen megfelelt a reá rótt feladatainak. Ezekben az alkotásokban jó részt megtalálható, szerény nézetünk szerint, annak a magyarázata, hogy a kivándorlás csökkent s az indokolatlan földmunkás-mozgalmak az erdélyi részekben nem találtak kedvező talajra.

Az új *cseléd*törvény a gazdákat, jövedelmeikhez képest, súlyosan megterheli, de még mindig nem elég eszköz ahhoz, hogy a munkást és cselédeket a röghöz kösse s a közös megelégedést létesítse. A gazda és a cseléd közt csak az esetben teremthető meg az egészséges érdekszövetkezet, ha a cseléd munkája eredményét részben maga közvetlenül élvezzi, ez pedig csak úgy valósítható meg, ha a cseléd a gazdaság tiszta eredményéből egy előre meghatározott arányban részesedik. A munkások kezdik az akkord-részesmunkát már az erdélyi részekben is megkedvelni s a tengeri kapálás, aratás, kaszálás részesedés ellenében való eszközlése mind általánosabb lesz. A cselédeknél szintén alkalmazásba kell hozni azt a módszert, hogy a miképpen egyes gazdaságokban a gazdatisztek a tiszta jövedelemből egy bizonyos százalékban részesednek, munkájuk és hatáskörük arányában a cselédek is részesedjenek a tiszta jövedelem egy hányadában. Ha a cseléd a mindennapi szükségletein felül, amelyet az megszabott fizetés és járandósága kell fedezzen, az év befejeztével, munkaköre szerint, még bizonyos osztalékban is részesül, bizonyára örömeztőbb lesz hajlandó újból szegődni s a kenyéradóját tovább is szolgálni, mintha azt tapasztalja, hogy az évi szolgálata alapján éppen csak hogy megélt, de semmit sem takaríthatott meg.

A cseléd részére megállapított jutaléknak az év végén

való kiszámítása, kötelességévé teszi a birtokosnak, hogy pontos feljegyzéseket eszközöljön. Ily módon mintegy reá szorítja a birtokost, hogy önmagával számot vessen s megállapítsa, hogy gazdálkodásának melyik ága járt haszonnal s melyiket nem érdemes tovább folytatnia. A cselédek pedig reá tereli arra a tényre, hogy ha lelkiismeretesen végzik el teendőjüket, olyan felesleges cselédet nem kell tartani, amelynek jutaléka az ő jutalék részesedését csorbitja.

Örömmel konstatáljuk, hogy az erdélyi részekben is kezd a gazdálkodás lassan bár, de intenzívebbé lenni. Így az tapasztalható, hogy a legkisebb parasztgazda sem használ már faekét s a hadaróval való cséplés már majdnem ismeretlen fogalom. Kezdi a kisgazdák is vetőmagvaikat az elvetés előtt trieurözni s üszög ellen bepáczolni. Amint a kisgazdák látják, hogy a kellően megművelt föld jóval nagyobb termést hoz, bizonyára maguk is követni fogják a szemléltető példát. Ez okból igen előnyös lenne az ország több pontján mentől számosabb *paraszt minta-gazdaságot létesíteni, amelyek részére a folyamatban levő telepítési akció alkalmával mindenkor megfelelő tér nyújtandó. Ugyancsak előnyösen lehetne a cselédeknek adandó jutalék-rendszer is mindazokban az állami gazdaságokban bevezetni, amelyek állandóan, vagy a telepítés alkalmával átmenetileg fennállanak.* Az állami gazdaságokban meghonosított magas cselédbérek nagy mérvben terhelik a szomszédos birtokosokat, de mivel az állami gazdaságokban a cselédbérek a munka eredményétől függetlenül havonként lesznek a cselédeknek kiszolgáltatva, nem fokozzák a takarékossgát. Ha ezzel szemben a fizetés egy hányada jutalék czimén az év végével egy összegben lesz kifizetve, akkor egy aránylag nagyobb összehez jut a cseléd egyszerre, amelyet az arra való egyén már igyekezni fog vagyongyűjtési célra megtakarítani. Az állami gazdaságokban ily módon meg-

szünnék a magángazdaságokhoz viszonyított magas cseléd-bérek rendszere s ez javítólag hatna a cseléd-kérdés megoldására is.

Az 1907-ik évhez viszonyítva az 1908-ik évben a *pénzügyi viszonyok* sok javulást mutattak. A gazdák a részükre szükséges hitelt elég kedvező feltételek mellett élvezhették. A gazdák részére egyedül kedvező törlesztéses kölcsönök azonban az 1908-ik évben is csak nehezen és aránylagosan drágán voltak megszerezhetők, mivel a kül- és belföldi politikai viszonyok a zalog-levél üzletet kedvezőtlenül befolyásolták. Ha figyelembe vesszük, hogy Budapest főváros, a részére szükséges 30 millió koronát 5% kamat ellenében csak 88-as árfolyam mellett volt képes megszerezni, tisztában lehetünk azzal, minő nehézségekkel kellett a törlesztéses kölcsönök nyújtásával foglalkozó pénzügyintézeteknek a zalog-levél piacson megküzdniök.

A vidéki kisebb pénzügyintézetek az 1908-ik évben még mindig változatlanul drága kamatok ellenében nyújtották a kisgazdáknak a hitelt. Ennek magyarázata abban keresendő, hogy a kis pénzügyintézetek forgalmára aránytalanul súlyosan nehezdednek a kezelési költségek s mivel a kis pénzügyintézetek legnagyobb része csak kis betét állománynyal rendelkezik, a szükséges pénzt csak másod, sőt harmad kézből kell drágán megszerezniök. E mellett részvényeiket is csak az esetben tudják elhelyezni, ha azok után magas jövedelmet tudnak szolgáltatni, mindezeket a terheket a hitelező kell, hogy megfizesse s hogy az kicsiny nem lehet, az elmondottak után könnyen következtethető.

Amennyiben a gomba módra felszaporodott vidéki kis pénzügyintézetek kénytelenek az uzsorához közeljáró s a legtöbb alkalommal azt túllépő kamatokkal dolgozni, előnyös lenne különösen az életbe lépett új végrehajtási törvény figyelembe vételével, a *bankalapítást állami engedély-*

től függővé tenni s az egész bankintézményt állami felügyelet alá helyezni. Gyógyszertári engedélyt az állam csak oly körzetek kijelölésével ad meg, amely azok megélhetésének biztos bázist nyújt. Pénzintézetet, vagy bankot ellenben lehet minden községben egyet, vagy többet létesíteni, holott ennek a költsége aránytalanul nagy s mennyiben csak a drága közvetítésre szorítkozik, ellenőrzés nélkül mérget árul a hitelkérő közönségnek.

Reá térve az 1908-ik évi termés eredményeire, a statisztikai kimutatás szerint termett Erdélyben, Szilágy-megye hozzászámításával:

		1907.	1908.	Átlag.
Buza	693,820 kat. holdon	4.120,922 q.	3.995,600 q.	5.75 q.
Rozs	158,093 „ „	965,272 „	937,500 „	5.93 „
Árpa	97,030 „ „	905,700 „	580,700 „	5.98 „
Zab	293,938 „ „	2.000,000 „	1.475,100 „	5.01 „
Tengeri	802,871 „ „	6.860,445 „	7.138,900 „	8.89 „

A kolozsvári kereskedelmi és iparkamara területén, amely kiterjed Szilágy, Alsó-Fehér, Besztercze-Naszód, Kis-Küküllő, Kolozs, Szolnok-Doboka és Torda-Aranyos megyékre, termett az 1908. évben:

	Buza	Rozs	Árpa	Zab	Tengeri
Szilágymegyében	440600	87900	48000	126500	671000
Alsó-Fehér m.	350400	24700	16400	46500	737600
Besztercze-Naszód	154300	2300	20200	119100	313000
Kis-Küküllő	220300	37300	12500	40700	375800
Kolozs	398600	91000	55000	104400	612700
Szolnok-Doboka	302600	36200	21700	223000	985400
Torda-Aranyos	356100	46400	41600	76500	477900
	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	2,222900	324900	147800	735200	4,173400
1907-ben termett	1,823300	298700	254500	766175	3,818175
	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	+399600	+26200	-56700	-30975	+355225

Több termett 1908-ban	Kevesebb termett 1908-ban
Buza 399600 q	Árpa 56700 q.
Rozs 26200 q.	Zab 30975 q.
Tengeri 355225 q.	

A termés-eredmény értékesítése a kolozsvári piacon a következő árak mellett eszközöltetett:

1908.	Buza	Zab	Rozs	Árpa	Tengeri
Január	23.—	14.—	20.—	14.—	12.—
Február	"	"	"	"	"
Márczius	"	"	"	"	11.50
Április	22.—	"	19.—	13.—	12.—
Május	"	13.—	"	"	11.60
Június	24.—	14.—	20.—	"	13.60
Július	22.—	"	"	"	14.50
Augusztus	21.—	"	18.—	14.—	"
Szeptember	20.50	13.60	16.—	13.50	14.—
Október	21.—	"	"	14.—	13.60
November	23.—	14.—	16.60	"	13.—
Deczember	"	"	"	"	"

A termés-eredmény egész Erdélyt figyelembe véve, visszaesést mutat fel az 1907-ik évhez viszonyítva, pedig az 1907-ik év is csak gyenge középtermést eredményezett volt, a mi kivehető abból a tényből is, hogy a

Buza	kat. holdanként	átlagosan	5.75 q.
Rozs	"	"	5.93 q.
Árpa	"	"	5.98 q.
Zab	"	"	5.01 q.
Tengeri	"	"	8.89 q. termést adott.

A gyenge termés az áralakulásban is kifejezésre jut, a mennyiben a mint kimutatásunk is igazolja, az árak állandóan tartósak voltak és még további emelkedésre engednek kilátást.

Végül ide iktatjuk a kamarakerületünkből beszerzett és a mezei munkanapszámok 1908. évi átlagáról szóló kimutatásunkat, mely az 1907. évi adatgyűjteményünkkel egybevetve 100, sőt annál is több %-os emelkedést mutat föl. A napszámok e meglepő emelkedése volt természet-szerűleg annak okozója, hogy gazdáink az utóbbi években az intenzivebb művelési módok művelése felé kezdtek hajlani és a bérek jövő fokozódása bizonyára még inkább e kívánatos utra fogja terelni mezőgazdaságunkat.

Mezei napszámok átlagdíja az 1908. évben.

Vármegye		Egy napszám díja koszt nélkül																			
		Kaszás		Szántás- vetés- boroná- lás		Kapálás		Szőlőmunka		kerti munka		cseplés		mezei takarítás		termény takarítás		aratás			
		férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő
f i l l é r e k b e n																					
Alsó-Fehér		236	171	126	100	180	148	106	66	113	70	196	148	162	122	81	155	120	80	207	160
Beszterce-Naszód ..		278	198	160	100	185	217	177	—	161	100	232	164	220	170	100	200	150	100	220	173
Kis-Küküllő		250	181	146	115	410	166	148	127	132	108	133	110	155	131	105	150	130	103	176	143
Kolozs		241	174	146	101	200	197	144	117	156	96	207	154	250	165	115	194	147	110	235	180
Szilagy		236	187	154	104	383	198	143	95	153	100	233	132	203	155	107	199	136	100	256	206
Szolnok-Doboka		235	177	138	116	156	190	145	137	134	95	182	162	148	116	99	149	127	102	179	162
Torda-Aranyos		257	166	142	93	370	184	140	—	105	80	200	160	212	172	120	195	155	100	220	180

Kolozsvári m. kir. vetőmag-vizsgáló állomás. Az állomáshoz beküldtek 11036 mintát, melyeken az, az 1907—1908. évben 13564 vizsgálatot végzett. Arankamentességre 3760 zsák lóhermag lön plombozva, míg 2971 zsák visszatartott. A gazdák 3907, a kereskedők 9370, a hatóságok és intézetek 287 esetben vették igénybe az állomást.

A plombozás czéljából megejtett vizsgálaton kívül végzett az állomás 4806 laboratoriumi arankavizsgálatot, 24 csiráztatási vizsgálatot a csiraszám $\%$ -os megállapításával, 459 csiráztatási vizsgálatot a csirázó magvak $\%$ -os meghatározásával, 8 csiráztatási vizsgálatot a csirázási esély meghatározásával, 39 tisztasági, 402 azonossági, 8 csiráztatási vizsgálatot a csiraszám kitüntetésével, 1 különleges tisztasági vizsgálatot, 5 lisztvizsgálatot, 1079 növénymeghatározási és 2 egyéb vizsgálatot.

Az állomás működésében mindjobban kifejezésre jut annak szüksége, hogy a lóhermag kereskedés napjainkban már alig történhetik magvizsgálat nélkül, mert a sajnosan nagy arányokban elszaporodott amerikai származású nagyaranka megakasztja a lóhermag forgalmazását s azért úgy a vevő, valamint az eladó kénytelen arról hiteles meggyőződést szerezni, vajjon arankamentes, vagy arankás, avagy nagyarankás-e a kérdéses lóhermag.

Bortermelés és kereskedés. Erdélyben a bortermés tekintettel a kedvező időjárásra, valamint a kellő időben történt permetezésekre, mennyiségileg is, de különösen minőségileg kiválóan sikerült. Helyenként a must minősége a 25—26 $\%$ cukortartalmat is elérte a klosterneuburgi mustmérő szerint. Fajboraink túlnyomórészt galicziai kereskedők vásárolták meg 44-től 60 koronás árakban, míg könnyű asztali boraink 24—34 koronás árakban keltek el, ami elég magas ár arra való tekintettel, hogy a hozam túlnyomórésztben holdankint körülbelül 25—30 hliterre tehető.

Igen fontos körülményre kell termelőinket figyelmeztetnünk, nevezetesen arra, hogy új ültetésüket nem csak kizárólag fű-vesszőkkel telepítsék be, mert fajborokban már is túltermelés állott be. Igen sok uradalomban fekszik nagyobb mennyiségű faj-bor, melyet értékesíteni kellő árban nem tudnak. Hazai vesszők ültetésével sokkal nagyobb eredményt érhetnének el, mert könnyű borokban a kereslet tetemesen nagyobb és a hozam is megfelelően több. Könnyű asztali borokat Ausztria is szívesen vásárol nálunk, mert úgy boraink zöld-fehér színét, mint kiváló jó zamatát rendkívül kedvelik.

Az erdélyi borárakra nagy befolyással volt az országos nagy bortermés. Nagyobb kereskedőink tartózkodóan vásároltak azért, mert ő-borokkal túl voltak halmozva és így csak szükségletük egy részét fedezhették, következésképpen a termésnek kétharmad része ma is eladatlan fekszik termelőink pinczéiben.

Kamaránk múlt évi jelentésében rámutattunk, hogy egyfelől a nagy készletek miatt, valamint az általános kereskedelmi pangás következtében aggodalommal nézünk a jövő elé. Sajnos, ez az aggodalom tényleg valóra vált, mert az 1908. esztendő általános fogyasztása megcsappant. Az általános fogyasztást egyéb gazdasági tényezők (sztrájkok, az építő-ipar pangása és egyéb hason természetű okok) különösen a nagyobb városokban csökkentették és ha hozzávesszük a túl magas községi borital adót, sajnosan kell konstatálnunk, hogy e tényezők hatása borkereskedelmünket károsan befolyásolta.

Kamaránk e miatt élénk érdeklődéssel figyelte a boritaladó leszállítására vonatkozó országos mozgalmat és ha az agitáció eszközeiben és módjában nem is értett egyet, végcéljaiban helyesli és reméli, hogy az adóleszállítás a borfogyasztást, mint egészséges italnak és gazdasági terme-

lésünk e fontos ágának elterjedését, hasznosan fogja előmozdítani.

A hordó-hiány egyaránt sújtja a kereskedőket és termelőket. Míg egyfelől a felhalmozott készletek miatt nincs mibe bort vásárolni, addig másfelől a kisgazdáknak a bőszüret esetében nincs mibe bort szűrni. Mindaddig, míg ez az országos érdekű baj gyökerében orvosoltnék, addig is javasoljuk Nagyméltóságodnak, hogy *ugy az új, mint a használt üres boros hordók szállítására egyenlően kivételes tarifális kedvezményt méltóztassék biztosítani.*

Nagyméltóságod figyelmét bátorkodunk arra a körülményre is fölkérni, hogy az új bortörvény által előírt bornyilvántartás vezetése ugyszólván kivihetetlen, vexatorius a nélkül, hogy a kitűzött célt szolgálja. Minden helyesen gondolkodó kereskedőt áthatja a törvény szelleme, hogy a borhamisítást és a hamisítók szigorú üldözését a törvény sújtó keze érje, de viszont országos érdek, hogy a borkereskedelem nem céltalan és kivihetetlen nyilvántartás vezetésével terhelendő meg, hanem minden eszközzel és móddal támogatásra szorul abban a fontos érdekekben, hogy a borértékesítés előmozdítottassék és amugy is nehéz borkereskedelmünknek fogyasztó piacz megteremtésében segítő kéz nyujtassék. Kamaránk területén működő kereskedőink csatlakoznak a Kereskedelmi Csarnok által indított mozgalomhoz és kérik Nagyméltóságodat, hogy a bornyilvántartás kérdését angett elé vinni és addig is az erre vonatkozó rendelet visszavonásában közreműködni méltóztassék.

Borvizsgáló bizottság. A kolozsvári állandó borvizsgáló bizottság az 1908. év folyamán mindössze 3 alkalommal tartott ülést, melyen 6 hatóság részéről beküldött 19 borminta felől mondottszakértői véleményyt. E borok közül 16 bormintát természetes, kifogástalan minőségűnek talált, ellenben 3 mintát mesterségesnek nyilvánított, melyek közül

egyét megsemmisítendőnek, kettőt pedig czettel denaturálandónak ítélte. A mesterséges borok közül 1 salicylsavval kevertnek, 1 vizezettnek, 1 pedig szesszel, vízzel és törkölyborral kevertnek találtatott. E szerint természetesnek találtatott 16, mesterségesnek pedig 3 borminta.

Komlótermelés és értékesítés. Kamaránk területén levő komlóskertek területe a mult évihez képest nem változott. Ez évi időjárás nem volt megfelelő a komló szempontjából. A nyár száraz volt s így a komló lomb lassan fejlődött, a kivirítás egyenetlenül történt, nemkülönben a toboz-fejlődés is. A szedés idején azonban esős időjárás volt, a betakarítás és szárítás nehézséggel ment, minek következtében az 1908. évi komlótermés részben minőségileg sem sikerült a legjobban.

A termés eredménye — per kat. hold — Szilágy-nagyfalu 350 kgr., Kolozsborsa 450 kgr., Magyargorbó 550 kgr., Báld 450 kgr., Naszód 460 kgr., Mezőszengyel 500 kgr. Ennek alapján az erdélyi átlag 450 kgr.-ra, az Alföld 412 kgr.-ra, a Dunántul 372 kgr.-ra és a Felvidéké 376.5 kgr.-ra tehető kat. holdanként.

A nem kielégítő termés-eredmények okát nemcsak az évi kedvezőtlen időjárásban lehet föltalálni, hanem hozzájárul az is, hogy 2—3 év óta nem lévén ára a komlónak, gazdáink nem kezelik a kerteket a megkívántató módon. Sok a régi, kivénült 30 éves kert, melyek felujításához szükség lenne sok állami dugványra és pedig vidékenként egysége fajtára. Át kellene térni a jó sodrony (lugas) rendszerre, de Erdélyben nincs modern minta. A Bácskában most kísérleteznek összesen 7 holdon. A komlós kertekben a műtrágya kísérletek most már megindultak s az 1907—908-ban az ország 17 helyén befejezést is nyertek. Ugy tudjuk, hogy e kísérletek az 1908—1909. évben államsegély mellett folytatást fognak nyerni. E kísérletek czélja a minőség javítása.

Az értékesítés távolról sem sikerült az idén és még gyengébb volt, mint az 1907. évben. Tavaly legalább csendes menelben mégis kelt a komló az év végéig, de 1908-ban ára sem volt s nem is volt kereslet. Az év végén még a termelőnél, vagy külföldi bizományosnál eladatlanul hevert az erdélyi termés egyharmada. E lanyhaság oka az, hogy már 2 év óta túltermelés van egész Európában s viszont általános a panasz a sörgyárosok részéről, hogy 1908-ban 15%-al kevesebb volt a fogyasztás. A cseh komlókereskedők a fenti okok miatt már október végén hazamentek Segesvárról és így csak helyi ügynökök vettek nagy grátiával 40 – 50 koronán per q. A mi eladatott, a következő áratlagot mutatja per q.: és pedig Erdély 120 K, Alföld 81 K, Dunántul 132 K (korai primör) Felvidéké 90—100 K.

1908-ban így állt a komlótermelés:

	holdanként	termelt	összesen
Duna—Tisza köze	1072 k. hold	474 kgr.	5081 q.
Királyhágón tul	350 „	450 „	1575 „
Dunántul	185 „	372 „	688 „
Tisza—Maros vidék	140 „	270 „	378 „
Felvidék	25 „	376 „	94 „
Összes	1772 „ ált.	3885 kgr.	7816 „

A magyar sörgyárosok alig vettek 250 q. hazai komlót, pedig 4500 q-ra volt szükségük. Ez a fő baj komlótermelésünk fejlődése és értékesítése körül.

Gyógynövény kereskedés. A tárgyalt évben kamaránk élénk agitációt fejtett ki a gyógynövény gyűjtés érdekében. A kiadott ismertetések és körlevelek százainak szemmel látható eredménye volt, mert mozgalmunk az által, hogy sikerült az értékesítést is szervezni, gyakorlati alapot nyert. Ennek következtében a gyógynövény kereskedés a tárgyalt évben észrevehetően föllendült. Csak Kolozsvár és közeli vidékeiről a vadon termő gyógynövényekből a helyi Gazda-

sági Akadémián egy helyi droguistánk által 16 ezer korona nyers áru lön beváltva.

Ez összeg sok szegény család nyomorát enyhítette és a szorgalmas gyűjtők csak azért sopánkodtak, hogy miért köszöntött be oly hamar a hideg ősz, amely megakasztotta munkásságukat. Örömmel tapasztalhattuk, hogy a nálunk még egészen új kereseti forrás fölkarolói közül már is volt több olyan család, amely a nyár után több száz korona keresetre tett szert.

Az idén lett elsőnek megtartva a helyi Gazdasági Akadémián a földmivvelésügyi minister ur által támogatott gyógynövény ismertető cursus tanítók és papok részére. E tanfolyamon 20 tanító, pap és kiscgazda vett részt vegyesen és haza menve még ez évben értékesítették tudásukat. Kamaránk ide vonatkozó mozgalmának kiegészítésére szolgáló e kurzusok 3 éven át, mindenkor július hó folyamán lesznek folytatólagosan rendezve.

A tanfolyamokkal kapcsolatos volt a Gazdasági Akadémia az az intézkedése, hogy az idén egy mesterséges gyógynövény szárítót rendezett be, amely szárítón 8 nap alatt 100 kiló gyógynövényt lehet szárítani. Ilyen szárítók beszerzése ajánlatos lenne oda, a hol a gyűjtést szövetkezeti alapon eszközlik.

A mellett, hogy egyes vidékeken a kurzust végzett tanítók és papok apostolként oktatják a népet ez új kereseti forrásra, mégis érezhető a szüksége annak, hogy a *gyógynövényekről népies nyelven írt és ábrákkal fölszerelt ismertető könyv szerkesztessék és díjmentesen a nép között kiosztásra kerüljön.*

A gyógynövény kereskedés fejlesztése és támogatása érdekében, szükségesnek látszik végül a *vasuton való szállítási kedvezmény engedélyezése is*, amely a gyógynövények gyűjtését még jobban elősegitené.

Fakereskedelem, erdőtermelés. Az 1907. év második fele és az 1908. év a fakeres edelemre a visszaesés, a válságok időszaka volt. Ennek okát sem kell ugyan kutatni, mert az elsősorban az általános pénzválságban gyökerezik.

A mi cégeink ugyan nagyobb megrázkódás nélkül küzdötték át e válságos időszakot, de sajnós, hogy annak hatása még nem szűnt meg. Az általános pénzügyi krízis káros hatása a fakereskedelmet sújtotta legjobban s ehhez járul most a keleti bonyodalom, amely a magyar faipar és fakereskedelem legjobb fogyasztó piacát — a Balkán államokat — zárja el kereskedőink elől.

A külföldön a pénzügyi válság — itthon ezen felül a folytonos sztrájk és a szoczialisták terrorizáló befolyása miatt az építkezések fokozatos beszüntetése a Nyugat és a hazai fafogyasztást a minimumra szállította le — Keleten pedig a bojkott a magyaráruk értékesítését ugyyszólva teljesen lehetetlenné tette, mert a még nyitva levő olaszországi és görögországi piacok szükségletét az előnyösebb helyzetben levő romániai és boszniai fakereskedelem bőven eltudja látni. Ily körülmények között fakereskedő cégeink felhalmozott készleteiket jelentősen leszállított árak mellett sem tudják értékesíteni s különösen a II—IV. osztályu anyagban nincs fogyasztás.

Ennek az állapotnak súlyos hatása az erdőgazdaságban is érezhető. A fakereskedők kénytelenek tartózkodó álláspontot elfoglalni s ezért egy idő óta minden faárverés eredménytelenül végződik és ha ez az állapot sokáig tart, kiszámíthatatlan károkat fog előidézni ugy az erdőgazdaságban, mint a fakereskedelemben. Az általános bajok mellett a mi fakereskedőink panasza különösen két irányban van állandóan felszínen. Az egyik panasz a munkások betegség- és balesetbiztosításáról szóló törvény alkalmazása ellen merült fel. A faiparvállalatok, melyek csaknem kivétel

nélkül a periferiakon vannak, kötelesek a biztosítási díjakat fizetni, de ezzel szemben a pénztárak kellő ellenszolgáltatást nyújtani nem tudnak, mert a pénztárnak orvosa a közelben nincs, úgy, hogy a beteg munkásról való gondoskodás feladata legelőbbnyire a vállalatra hárul. Mégis e törvény révén az iparvállalat sok felesleges zaklatásnak van kitéve.

Másik panasz a vasuti tarifák aránytalansága miatt van. 10000 kgr. C (puhafa, deszka) áru díjtétele Kolozsvár—Budapest 123 K, Kolozsvár—Wien 186 K, vagyis a két díjtétel közötti különbség 63 K, Brassó—Budapest 181 K, Brassó—Wien 215 K, tehát a két díjtétel közötti különbözet 34 K. Azok az üzemek tehát, amelyek áruikat Kolozsváron át szállítják Wienbe, nagy hátrányban vannak azokkal szemben, amelyek Brassón, illetve Tövisen át szállítatnak, úgy, hogy előbbiek a bécsi piacot csak akkor kereshetik fel, ha arra a magyar piac kedvezőtlen viszonyai kényszerítik s természetesen, hogy az ilyen kényszer-eladások az árak esését idézik elő.

A beszterczei erdőigazgatóság területén működő faiparvállalatok hátrányos helyzetét az előbbin kívül jelentékenyen súlyosbitja a szamosvölgyi és naszódvidéki vasutak aránytalanul magas díjtételei és egyes rakodó állomások hiányos és szűk berendezései. Így a szálvai állomás, amely a naszódvidéki h. é. vasutvonalnak egyik legnagyobb teherforgalmu állomása, 3-ik vágánnyal ellátva nincs, am a rakodást nehézzé s ezenfelül költségessé is teszi.

Az itteni vasuti tarifák aránytalanságának szembeötlő voltára szolgáljanak a következő adatok: a szamosvölgyi és naszódvidéki h. é. vasut díjtételei szerint a 132 km. hosszú Kisilva—Kolozsvári utért fizetendő 10000 kgr.-ként 80 K, a magyar államvasuton a 400 km. hosszú Kolozsvár—Budapesti utért 123 K, összesen tehát 532 km. utért

203 K. Ezzel szemben a MÁV-on fizetendő az 586 km. hosszú Déda—Budapesti utért 157 K, tehát az, az ut 54 km.-el *hosszabb* és 46 koronával *olcsóbb*; továbbá a 715 km. Brassó—Budapesti ut 181 koronába kerül, tehát 183 km.-el *hosszabb* és 22 koronával *olcsóbb*, vagy a 863 km. hosszú Csikgyimes—Budapesti ut 208 K, tehát csak 5 koronával drágább, pedig 331 km.-el hosszabb. Olyan szembeötlő különbségek ezek, amelynek kiegyenlítése az ipar és kereskedelem érdekében feltétlenül kívánatos lenne.

Kamarakerületünk gazdag erdőkitermelésének megismertetése céljából, ez alkalommal is kiterjeszkedünk a besztercei és kolozsvári erdőigazgatóságok kezelése alatt álló erdőségek 1908. évi felhasználásának alábbi felsorolására és pedig:

I. A *besztercei m. kir. erdőigazgatóságnál* érvényben álló gazdasági tervek és faeladási szerződések alapján a következő fahasználatok fogyanatosítottak:

A Beszterce folyó völgyére hajló borgói erdőségekben a Beszterczenaszódi faipar-részvénytársaságnak 4 vágás-sorozatban 279·85 kat. hold vágásterület, melyeken összesen mintegy 57000 m³ fenyőrönk termeltetett. Ezek a rönkök csusztató és usztató csatornákon a mellékvölgyekből a Beszterce folyóig közelítve, usztatás útján szállítottak a borgóbesztercei fűrésztelepre, ahol különböző fűrészárura feldolgozva, a kész anyag vasuton szállított szét a bel- és külföldi fogyasztó piacokra.

A Szamosvölgy felső felében a Marilor és Anies mellékvölgyekben szintén a Beszterczenaszódi faipar-részvénytársaságnak kihasználásra átadatott összesen 436·28 k. hold vágásterület, melyen mintegy 69000 m³ fenyőszálfa és rönk termeltetett. A Marilorvölgyben termelt, mintegy 45000 m³ fenyőszálfa az összesen 16 km.-t kitevő erdei vasutakon (gördülő pálya) szállított a váleamarei gőzfűrésztelepre;

az Aniesvölgyben termelt, mintegy 24000 m³ fenyőrönk pedig az Anies-patakon gátvizek segítségével usztatva szállítattott a dombháti gőzfűrésztelepre. A faanyagok e fűrésztelepeken különböző fűrészárura feldolgozva a szamosmenti törvényhatósági uton fuvarral szállítatnak a 37·77 (Kisilva—Valeamáre), illetve 18·08 (Kisilva—Dombhát) kilométernyire fekvő kisilvai vasutállomásra, a honnan vasuton küldetnek szét a bel- és külföldi piaczkokra.

A Szálvavölgyére hajló erdőségekben:

A Neuberger Testvérek czégnek a Fiád és Magurici völgyekben átadatott összesen 140·21 kat. hold vágásterület, amelyeken összesen mintegy 17000 m³ fenyőszálfa termeltetett, amely faanyag a czég Bánffy-telepi fűrészén fűrészárura feldolgozva a szálvavölgyi törvényhatósági uton fuvarral szállítatik a 23·18 km.-nyire fekvő szálvai vasutállomásra, a honnan vasuton lesz szétküldve a fogyasztási piaczkokra. BCU Cluj / Central University Library Cluj

A Milkó Vilmos és Fiai czégnek a Szálvavölgy felső felében átadatott összesen 262·22 kat. hold vágásterület, amelyen összesen mintegy 38000 m³ fenyőszálfa termeltetett. A termelt faanyagok a czég Romulii és ettől 3 km.-nyire a Sétreff alatti fűrészsein feldolgozva, fuvarral szállítatnak a 31 és 34 kilométernyi távolságon a szálvai vasuti állomásra.

Az 1907. évben a „Szamosvölgyi fatermelők Kohn E. és társai szolnoki egyesült gőzfűrész és örlőmalom részvénytársaság“-gal kötött szerződés értelmében az Ilva és Les völgyekben kihasználásra átadatott összesen 349·30 kat. hold vágásterület, amelyen mintegy 55000 m³ fenyőszálfa termeltetett s amelynek az ujonnan létesített kisilvai fűrésztelepre való szállítása 1908. december 1-én vette kezdetét.

Megemlítjük, hogy az ilva- és lesvölgyi erdőségek fel-

tárása — rendkívüli erdőgazdasági fontosságánál fogva — kiváló gondját képezte az erdőigazgatásnak és hogy e gondoskodásnak máris örvendetes eredményeit jelcnthetjük. Így pl. Kisilván, a Naszódvidéki h. é. vasut végállomásának közvetlen szomszédságában 17 kat. hold fűrésztelepnek megvásárolt területen felépült az ilva—lesvölgyi erdőségek fahozamainak feldolgozására hivatott gőzfűrész. A fűrészteleptől az Ilvavölgyön 35 km. hosszban a korlátolt személyforgalomra is berendezett iparvasut s ebből elágazóan a Lesvölgy torkolatától 12 km. hosszban a csak faanyagok szállítására szolgáló iparvasut elkészült s a mult év december 1-én azon a faanyagok szállítása kezdetét vette.

Ezzel itteni erdőgazdaságunk egy hatalmas lépéssel haladt előre a fejlődés és a faipar és fakereskedelem felvirágoztatása terén s hisszük és reméljük, hogy ezeknek az erdőgazdasági beruházásoknak jótékony hatása nem fog elmaradni a kulturára sem s eszközéül fognak szolgálni a magyar nemzeti eszme térhódításának e nemzeti-ségi végvidéken.

Meg kell említenünk itt még azt is, hogy az erdőgazdaságunk fejlődésével szükségessé vált s az erdőigazgatóság által hozott legmesszebb menő anyagi áldozatokkal elősegített vasuti hálózat fejlesztése nem állott meg, hanem tervszerűen épül tovább abban az irányban, ahogy az az erdőigazgatásnak régi vágyát képezte és ahogy az az általános nemzeti és közgazdasági érdekekkel együtt erdőgazdaságunk, a fakereskedelem és faiparnak érdekeit is a kívánt mértékben fogja szolgálni.

A naszódvidéki helyiérdekű vasut 1907. január 5-én nyílt meg a forgalom számára s ma már munkában van ennek kisilvai végállomásától Óradnáig terjedőleg e vasutvonal folytatólagos kiépítése azzal a tervvel, hogy az is a folyó év végén a forgalomnak átadásék.

Ha ez is készen lesz, az erdőigazgatóság feladatát fogja képezni abból elágazóan az e vonalra hajló magas hegységi vágásokat iparvasutakkal kötni össze a közlekedési hálózattal s a modern szállítási berendezésekkel belterjesebbé és így jövedelmezőbbé is tenni erdőgazdaságunkat.

Ezekkel a vasutakkal a szamosvölgyi és szálvavölgyi erdőségeink faanyagainak a feldolgozása és szállítása jelenlékenyen meg van könnyítve, ezzel szemben azonban a Szálva-völgyében a Bánffy-telepen és Romuliban levő gőzfűrészek üzemét rendkívül hátrányosan befolyásolja a Szálva-völgyi törvényhatósági útnak hihetetlenül lassu, hosszadalmas kiépítése, amihez hozzájárul az is, hogy az útépités vezetősége az üzleti érdekeket semmibe sem véve, oly érthetetlen módon rendezi az útépitési munkálatokat, hogy a közlekedést a törvényhatósági úton *hónapokra teljesen elzárja* s ezáltal lehetlenné teszi a fűrésztelepeken felhalmozódott fűrészárúnak a vasútra való fuvarozását.

A Telcs és Hordó között mintegy 2—3 kmnyi hosszú útvonalon az elmúlt év folyamán hónapokon át a közlekedés teljesen el volt zárva s szekérrel járni ezen a részen csak a *Szálva patak medrében lehetett*. Elképzelhető, hogy ilyen elbánás csak elkeseredést szül s azt a hitet, hogy az illetékes tényezőknek sejtelve sincs arról az óriási kárról, amelyet ezáltal előidéznek. Ez anomáliák miatt emelt és a közigazgatási hatóságoknál minduntalan megismételt panaszok meghallgatásra nem találtak s az állapotok ma is türhetetlenek. Épen azért bátrak vagyunk Nagyméltóságod magas figyelmét e körülményekre reáirányítani és mély tisztelettel kérni, kegyeskedjék a Szálva völgyén évek óta folyamatban levő útépitést az eddiginél nagyobb figyelemben részesíteni, annak befejezésére minden lehető megtétetni, de figyelemmel arra, hogy az útépités úgy vezetessék, hogy a miatt a közlekedés ne zárassék el.

A Bukovina és Románia felé hajló erdőségekből:

Az Actiengesellschaft für Holzgewinnung und Dampf-sägen-Betrieb vormals P. et C. Goetz et Cie cégnek a Kosna, Tesna, Kukureasza, Nyegrisora, Hajta és Nyágra völgyekben kihasználásra átadatott összesen 536·6 k. hold vágásterület, melyeken összesen mintegy 72000 m³ fenyőszálfa termeltetett. A termelt faanyagok a felsorolt és tulajdonosra berendezett patakokon kizárólag tulajdonos útján szállíthatnak, részben a cég dornawatrai, nagyobb részben a romániai Galacson levő fűrésztelepeire, ahol fűrészárúra feldolgozva, vasúton és hajón küldetnek szét a különböző piacokra, főképp Francia- és Olaszországba és a keleti tartományokba.

A Neuberger testvérek budapesti fakereskedő cégnek a Dornavölgyében átadatott 135·98 k. hold vágásterület, amelyen mintegy 24000 m³ fenyőszálfa termeltetett. Ez a faanyag egyik vágássorozathból téli vontatás, a másikkól erdei vasúton szállítottatott a Dornavölgyében levő fűrésztelepre, a honnan a feldolgozott anyag fuvarozás által lesz a 40 kmnyire fekvő borgói vasúti állomásra s onnan vasúton a bel- és külföldi piacokra elszállítva.

Az 1906. évi Jelentésünkben e közvetlen az ország határán levő fűrésztelepnek nemzeti és kulturális fontosságát volt szerencsénk jelezni. Ma örömmel közölhetjük, hogy ez ipartelephez fűzött reményeink meg is valósultak. Az erdőgazdasági eredményeken felül ez a fűrésztelep egy tiszta magyar szigetet alkot az ország határán, a telepen két év előtt felépített elemi iskolát az állam átvette s a telep iskolaköteles magyar honos, de különböző nemzetiségű gyermekei az állami iskolában kizárólag magyar nyelvű oktatásban részesülnek. Ezen kívül a cég külsőségeiben is a magyar nemzeti ünnepek megünneplésével és megünnepeletetésével is minden alkalommal jelét adja a fűrésztelep tiszta magyar jellegének.

A kihasznált vágásterületek az 1908. évben kivétel nélkül felújítottak. Az újraerdősítésekhez szükséges csemetemennyiség nevelésére az igazgatóságnak alárendelt erdőgondnokságok kerületében annyi csemetekert tartatik fenn lehetőleg a felújítandó vágások közelében, amennyi a szükséges csemeték nevelésére elegendő.

A 11 erdőgondnokság kerületében összesen 70 csemetekert van, amelyekben az összes csemetemennyiség mintegy 16 millió drb. Ebből az 1908. év tavaszán mintegy 5 millió drb. 3—4 éves csemete használtatott fel a gazdasági tervekben előirt erdősitésekre.

A vidék gyümölcsstermelésének fejlesztése érdekében Beszterczen létesített 17 holdas gyümölcsfaiskola már a jelen évben egész terjedelmében be lesz telepítve. Ebből a faiskolából az 1908. évben szétosztatott részben ingyen, részben igen mérsékelt áron az összes — több ezer darabot kitevő — kiültethető különböző faju gyümölcsoltvány,

II. A kolozsvári m. kir. erdőigazgatóság területén az 1908. évi fahasználatokról a következőket jelenthetjük.

Kolozsvármegye területén levő gyalui és reketői erdőgondnokságok kerületében Grósz József lippai fakereskedő, szerződéses vevő által megvásárolt 267·4 kat. hold területen 1907. évben termelt 29000 m³ fenyő rönkfa 1908. évben a hidegszamosi gőzfűrészhez leusztattatván és ott részben fölfűrészeltetvén, egyrészt Kolozsvárt és vidékét, másrészt pedig a távolabbi piacokat fogja fűrészanyaggal ellátni. A múlt évben 260·6 k. hold taroltatván le, azon mintegy 29000 m³ fenyőrönköt termelt 92194 K 61 f. vételár befizetése ellenében. E famennyiség az 1909. év tavaszán a Hidegszamos folyón és mellékvizein ugyancsak a hidegszamosi gőzfűrésznel levő rakodón fog lecsusztattatni és ott fölfűrészeltetni. Jelzett vágásterületeken visszamaradt vékony, fűrészrönköknek nem alkalmas, nagyobbára csak

szarufa, rúd és szőlőkarónak alkalmas mintegy 1000 szeker faanyag nevezett czég által részben a környékbeli lakosság részére bárczázás útján adatik el, részben pedig tengelyen a hidegszamosi raktárba és onnan tovább szállítatik s a távolabbi piaczkon értékesítetik.

A hegyvidéki népnek bárczázás útján eladatott az e czélra kijelölt vágásokból a gyalui m. kir. erdőgondnokság által 2844 m³ fenyőfa 9207 K 98 f., 9·2 m³ tölgyfa 59 K 72 f. és 331 m³ bükkfa 1232 K 78 f. értékben; a reketői erdőgondnokság által pedig 1769·8 m³ fenyőépület, müfa és fagyártmány 6808 K 46 f. és 39 m³ fenyőtüzifa 52 K értékben. Ezenkívül ugyancsak a reketői m. kir. erdőgondnokság kerületében árverés útján tövön az erdőn a cyklói, pareu mori és mariselli néven szereplő s a Melegszamos vizkörnyékéhez tartozó 1908. évi 55·9 k. holdnyi vágásterületeken levő és mintegy 6557 m³-re becsült fenyőfaanyag 34007 K 27 f. vételárért Béles, Marisel és Albák község lakosainak. E faanyagot maguk a vevők termelik ki és szarufának, dongának, faedénynek, gerendának, deszkának, lécznek, rudnak, zszindelynek, szőlőkarónak stb. földolgozva a közeli piaczkon értékesítik, de különösen a kész faedényekkel a távolabb fekvő alföldi piaczkokat is felkeresik. Az értékesítési viszonyok a gyalui és reketői erdőgondnokságokban a kereslet csökkenése folytán nem mondhatók épen kedvezőknek.

Alsó-Fehér vármegyében fekvő kincstári erdők az abrudfalvai m. kir. erdőgondnokság területéhez tartoznak. Ez erdőgondnokság kerületében eladatott fenyő épületi és müszerfa 679 m³ 2318 K 78 f., karácsonyfa 101 drb. 10 K 10 f. bükképületi és müszerfa 142 m³ 412 K 21 f. értékben; továbbá vegyes fenyőtüzifa tövön 159 m³ 213 K 20 f., bükküzifa tövön 6852 m³ 11153 K és végül az abrudfalvi faraktárból 2893 m³ 13221 K értékben. A

fenyő és műszerfából a vidék lakószai erdei léczet, zsin-
delyt stb ; a bükk épületi- és műszerfából pedig az arany-
érczuzdákhoz szükséges nyilakat, csillvezetékeket, vala-
mint bányafákat stb. készítenek.

Az értékesítési viszonyok a lefolyt évben az 1907 évi-
vel szemben kedvezőbbeknek mondhatók.

Ide tartoznak továbbá a Torda-Aranyos vármegyében
fekvő topánfalvai, vidrai és albáki m. kir. erdőgondnoksá-
gok kezeléséhez tartozó kincstári erdők fatermelési és keres-
kedelmi viszonyai.

A nevezett három erdőgondnokság kerületében magán-
felek, bárczajegyek alapján, megvettek tővön 1120 m³ fenyő
tüzifát 1164 K, 10983 m³ fenyő épületi és műszerfát,
valamint zsindey, szőlőkaró és dongának való hasított
fagyármányt 37109 K 01 f., továbbá 103 m³ bükk épületi
és műszerfát 309 K, 565 m³ bükk füzifát 611 K 70 f. és
végül 58 m³ tölgy épületi fát 676 K 84 f. értékben. Azon-
kívül a vidrai erdőgondnokság kerületében dr. Lukács Izsó
topánfalvai és Hirsch Brunó brassói lakosok, mint szerző-
déses vevők részére 45·5 k. holdnyi vágásterület 5115 K
vétélár befizetése ellenében átadatott. E vágásterületen levő
mintegy 9000 ürm. bükkfaanyagból termelés alatt álló tüzi-
fát szerződéses vevők az Aranyos folyón leusztatva részben
Topánfalván, részben pedig Tordán értékesítik.

A fenyőfaanyagot zsindey, szarufa, lécz, szőlőkaró,
faedénydonga stb. árunak földolgozva hozzák a hegyvidéki
lakosok forgalomba, amennyiben a havasi szegény népnek
régii időktől fogva e választékok termelése és piacra vitele
képezi, a marhatenyésztés mellett, ugyszólván egyedüli
keresetforrását.

Végül megemlítendő a Szolnok-Doboka vármegyében
fekvő csekély kiterjedésű és a dési m. kir. erdőgondnokság
által kezelt kincstári erdőbirtok, mely mindenütt a községek

közelében fekszik és ez oknál fogva elhelyezése kedvezőnek mondható. E birtokon 15·2 k. holdon árverés után 9 m³ tölgy épületifa, 36 ürm. tölgy hasábtüzifa, 96 ürm. tölgy dorongtüzifa, 338 ürm. bükk hasábtüzifa, 864 ürm. bükk dorongtüzifa és 386 ürm. galyfa lett 7127 K 43 f. vétel-árért eladva.

Szarvasmarhakereskedelem. Ama sajnálatos körülmény, hogy hazarészünk gazdaközönsége nem fektet kellő súlyt erdélyi első osztályu igás fehér ökör előállítására, okozza azt a visszahatást, amely az 1900. évben kezdődött s a tárgyalt évben is tovább hömpölygött. Kereskedőinktől napról-napra lehet ugyanis hallani, hogy régi jó formájú ökröt ma már keveset lehet kapni. Pedig gazdaközönségünknek tisztán erdélyi fehér szarvasmarha tenyésztésére kellene helyezkednie, melyből jó anyagot előállítva, kedvező árak mellett, állandó exportot lehetne elérni. Hogy mi okozta utóbbi években ez anyag minőségében sajnos tapasztalható hanyatlást, annak okát szakköreink egyrészt abban látják, hogy gazdáink túl dolgoztatják a jószágot, másrészt abban, hogy a fejlődésben levő fiatal állatot a megengedett időnél korábban fogják igába. Nagyobb lendületet kellene adnunk az erdélyi igásmarha-tenyészetnek, amit azáltal gondolunk elérni, hogy a jó formában levő 1—2 éves borju-anyagot, amit eddig magyarországi gazdák vettek, erdélyi gazdaközönségünk vásárolja meg. Szakköreink felfogása szerint ugyanis, ha e fiatal anyag az erdélyi klímában jó kezekben nevelődne fel, a legjobb ököranyagot nyernők meg, míg ez anyag Erdélyből kikerülvén, a legjobb erdélyi borjas anyag is az ottani vidék klimatikus viszonyaihoz alkalmazkodva inklinálódik és többnyire szép formáját elveszti.

Állattenyésztésünk továbbfejlődésére káros hatással volt az a körülmény, hogy takarmány tekintetében ez év-

ben is kedvezőtlen termésünk volt. Nem győzzük tehát eleget hangoztatni, hogy gazdáink törekedjenek a mester-séges takarmányok intenzivebb előállítására s ne támasz-kodjanak ti ztán csak lütakarmányok termelésére, mert kiszámithatatlan az a veszteség, mely gazdáinkat a takar-mányhiány folytán a marha árának értékében időnként éri.

Ennek folytán kamarakerületünk szarvasmarha keres-kedelmében visszaesés volt tapasztalható. Igás ökör után élénk volt a kereslet és az árak az év kezdetétől úgyszólván július végéig emelkedő irányzatúak voltak. Juliustól kezdve azonban fokozatosan észrevehető árhanatlás mutatkozott, amely körülmény a már akkor megállapíthatóvá vált gyen-gébb gabonatermésnek, de különösen az országszerte észlelt szűk takarmánytermésnek volt tulajdonítható. Mindennek daczára az erdélyi részekből Magyarországra ca 10000 drb jármos ökör és mintegy 12000 drb 1-2 éves magyar ökörborju vitetett el. Nagyobb részét a dunántuli megyék vásárolták és pedig kamaránk területéről, Szamosujvárról. Nagyobb kivitelre számíhattunk volna normális körülmé-nyek között, sajnos azonban az 1908. évben a fentemlített körülmények következtében exportunk 4—5000 darabbal megcsappant.

Sertéskereskedelem. Az erdélyi részek sertéskereske-delmét inkább a sovány sertések forgalma dominálja, mivel a hizlalás Erdélyben elenyésző csekély mértékben szerepel. Nehány városunk, mint Medgyes, Nagyszeben, Brassó, Kolozsvár, Szamosujvár, különösen ez utóbbi, mely a vezérszerepet viszi, előállít ugyan 5000 drb első osztályu kövér sertés-t, de e városoknál is a főforgalom inkább a sovány sertésekben a tulnyomó. Sovány sertésekben a le-folyt 1908. január—február hóban:

60—100 kgr.	K.	100—110
100—120 kgr.	K.	90—120
120—140 kgr.	K.	90—100

sertésvészen átment:

60—100 kgr.	K. 130—140
100—120 kgr.	K. 120—130
120—140 kgr.	K. 110—120

Hizlalt sertésekre 1908. évben az üzlet kedvezőtlenül alakult. Hizlalóink ugyyszólván semminemű hasznot nem értek el, melynek okát egyrészt a folyton emelkedő takarmányárakban, másrészt a Budapesten és Bécsben fizetett hus-, zsír-, szalonnaárak hanyatlásában kell keresnünk. Az áprilisban és májusban elérhető volt 100—110 K. netto árakban nem részesülhettünk, mivel Erdélyben még ez időre elenyésző csekély kész kövér sertés van. Még hasznot produkálhattak azok a hizlalóink, kik június—július hóban és augusztus első felében exportálni képesek voltak, mert ezek még részesülhettek 96—100 K. netto árban az erdélyi vasutállomás. Augusztus második felében az árak hanyatlani kezdtek, mely lanyha hangulat azután az év végéig uralkodó maradt. A november és deczember hóban intenzíven működő szalámigyárak sem tudtak hausse mozgalmat támasztani.

Nyers bőrök. A nyersbőr üzletnél az 1907. év végével megnyilatkozott lanyha irányzat következtében kereskedőink az 1908. évi kötéseiket óvatosabban és későbbre kezdték eszközölni. Az óvatosságra ok is volt, mivel az 1907. évről igen sok nyersáru kimaradása miatt, hausse irányzatra nem lehetett számítani. Általánosságban el lehet mondanunk, hogy az Erdély területén produkált nyersbőr fajokban az 1908. évi üzlet irányzata általában lanyha volt. Így pl. a fehér báránybőr üzletnél, melyből Erdély ca 100—120.000 darabot hoz piacra, tartós lanyha irányzat mutatkozott. Német- és Csehország, mely e cikkben állandó vevő volt az eddigi években, most alig egy pár kisebb tételt vásárolt s ha Lengyel- és Oroszország nem érdeklő-

dik a fehér bőr iránt, valószínűleg e bőr még ma is kereskedőink kezében volna. A juniusi budapesti vásáron elérhető legjobb ár 1 K — 1.10 K volt 2—5% engedménnyel darabonként. Az 1906—1907 évben annyi veszteséggel súlytott kereskedőink a fekete báránybőrön haszonnal adhattak túl. Az erdélyi részek által előállított fekete báránybőr mennyiség ca 250—300.000 drb., melynek zöme ca 100.000 drb, Szamosujvárra koncentráltódott, a hol fél készítésben — csávázva — szücsök és kereskedők részére tovább adatott. Ujabbban ez üzlet is sokat szenved a korán tavasszal 6—8 heti tartózkodásra bejövő galicziai üzletemberek versenyétől, kik a falukat házról-házra járva, az árakat túlsigázzák. Jogos kívánsága tehát kereskedőinknek, hogy e minden komoly alapot nélkülöző házalók, ha vételükben nem is korlátozhatnák, de legalább is a viszonyosság és az egyenlő elbánás elvén, szintén megterheltesenek III. oszt. kereseti adóval, mely alól még ma mindegyik mentes.

A keztyűkészítésre alkalmas gidóbőrnek Franciaország volt vevője, mely tekintettel arra, hogy fehér keztyűbőrben állandóan lanyha hangulat uralkodott, e cikket olcsó árakon kaphatta meg. Az elért ár darabonként K 1.10 —1.20 volt. Czipő gidóbőrben már kedvezőbb volt a hangulat és emelkedő irányzattal július hóban K 1.90—2, augusztusban 2.10—2.20 K ár volt darabonként elérhető.

Kecskebőr és héberling. Lanyha irányzattal kezdődött ez üzlet is, de tekintettel a kész czipő, nevezetesen a chevreaux bőrök iránti állandó keresletre, az árak napról-napra javultak. A kedvező áralakulásra jótékony hatással volt az a nem várt üzlet, melyet egy frankfurti ház 10000 darab kecskebőrre és héberlingre kötött kamaránk területén, Szamosujvárt. Ez az esemény, valamint a világpiacozon ez üzletben általában uralkodott kedvező hangulat, kereskedőinket nagyobb tételek vételére ösztönözte, amely véte-

leket Budapesten a januári vásáron haszonnal értékesítettek is.

Juhbőr. Az irányzat állandóan lanya volt. Könnyebb minőségű szücs áruért 2.50—3 K ért, nehezebb fajtáékért pedig 3—4 K-át fizettek darabonként. Állandóan csak Galiczia érdeklődött e czikk iránt.

Marhabőrben, melyből nagyobb lakossággal biró városaink, Kolozsvár, Nagyszeben, Marosvásárhely, Brassó produkáltak nagyobb mennyiséget, szintén állandó lanyhaság uralkodott. A jegyzett árak 80—90 fillért kilónként nem haladták túl. Nem mulaszthatjuk el megemlíteni, hogy e czikkkel foglalkozó kereskedőink, tímáraink és bőrgyárosaink a budapesti Leszámitolóbank felszámolása folytán produktivebb munkát képesek kifejtetni, mert megszabadulván az amerikai rendszer szerint dolgozó legnagyobb versenytársától, olcsóbb, azaz kedvezőbb árakon jobb anyagot vásárolhatnak. BCU Cluj / Central University Library Cluj

Lóbőrben is állandóan lanya irányzat mutatkozott az 1908. évben.

Tojáskereskedés. A produkciót illetőleg Kolozs, Szilágy- és Szolnok-Doboka vármegyében tetemesen csökkent az előző évekhez képest. Ennek legfőbb oka az, hogy 1907. és 1908. év nyarán és őszén roppant nagy mennyiségben elhullott a baromfi állomány. Valami különös dögvészjárvány lépett fel közöttük, ami olyan, mint az emberiség-nél a kolera. Egy nap alatt egy-egy udvarban, hol a dögvész fellépett, a majorságnak 50—60%-a is elpusztult.

Másodsorban a produkció apadása talán abban is rejlik, hogy a drága gabonaárakra való tekintettel a majorság eltartása sokba kerül, különösen pedig téli időben, mikor alig hoznak valamit. Pl. 1908. november és december havában az említett vármegyékben oly kicsi volt a produkció, hogy más évekhez képest az export részére

alig jutott s az export más év hasonló napjánál 50—60%-kal kevesebb volt. Lehet, hogy az export számára szolgáló produkció apadása abban is rejlik, hogy a tojást, mint nyersterméket, mindjárt a fogyasztóknál igen jó árban értékesíthetik a gazdák, amihez pedig régebben a nép, mint termelő, nem igen volt hozzászokva, mert az export régebben egész kultívalatlan volt. Szervezetlen tojáskereskedelmünk mellett örvendtek gazdáink, ha tojás-feleslegeiket a bécsi kereskedők közvetítő ügynökeinek rendszeren potóm áron eladhatták. Az utóbbi években nagyot haladott ez üzlet, mert egész légiója akadt az élelmes üzletembereknek, akik a jövedelmező tojás export üzletet fölkarolták, úgy, hogy ma már a túlságos verseny ellen panaszkodnak üzletembereink. Ennek másik jelensége pedig az, hogy exporteureink ma már Bécs közvetítő kereskedelmének kihagyásával közvetlenül az angol- vagy más országbeli tojás importeurökkel állanak összeköttetésben.

A nagy belső vételi verseny okozta tehát azt, hogy az export helyes irányba terelődött.

Az üzleli konjunkturák, a produkció kicsinységére való tekintettel, a legkitünőbbek voltak. Az árak 1908. év tavaszán az előző évekhez képest ládánként legalább is 10 koronával magasabbak voltak. Ilyen árviszonyok mellett külföldi importeureink télire alig gondoskodtak raktári készletről, úgy, hogy más évihez képest a téli készlet alig volt 50%-ra becsülhető. Az árak magasságára való tekintettel hűtőházba szintén nem mert senkisémm tojást beraktározni, úgy hogy az elmúlt év folyamában a budapesti hűtőházban talán összevissza ha vagy 1000 láda tojás volt. Ugyanilyen viszonyok voltak a külföldön is.

Az őszi spekulatív üzlet az elmúlt évben minden tekintetben várakozáson felül nagyon sikerültnek mondható. A kinek nagyobb készlete volt, az árak rohamos

emelkedése folytán igen szépen keresett mellette. Az elmúlt szezont abnormálisnak nevezhetjük, mert tojás árakban még sohasem voltak ilyen magas árak, és megjegyezzük, hogy tartósságából semmit sem engedve, változatlanul az 1909. évre is átment. Igaz, hogy mindez a produkció kicsinyiségéből eredt, mert az oroszországi export megszűnésével, a mi a téli hónapokban mindig beáll, a külföld meglehetősen reászorult magyar exportunkra. Minthogy a produkció kicsiny volt, a kereslet meg nagy, kereskedőink igyekeztek és pedig sikerrel a külföldieket a lehető legmagasabb árak megadására reákényszeríteni.

Igen üdvös volna, ha a baromfivész csökkentésén valamit segíteni lehetne, mert ez esetben tojás és baromfi exportunk tetemes emelkedése várható volna. Bajaink közé tartozik még az, hogy népünk nem igen kedveli az angol fajmajorságot, ami első sorban húsrá nézve sokkal értékesebb, másodsorban tojásterméke is 10%-al többet ér. Talán fajtojás kiosztásával lehetne valamit tenni, hogy a sokkal értékesebb orpington majorság tenyésztését meg-honcsítsuk s ezzel kapcsolatosan kisebb-nagyobb díjazással egybekapcsolt baromfi kiállításokat kellene évenként vidékenként rendezni. Említésre méltó, hogy az elmúlt nyári és őszi szezonban nem volt oly sok romlott árú, mint az előző években. Legolcsóbban az elmúlt év folyamán 72 K s legmagasabban 158 K ládánkénti egységárban kelt el a tojás ab rakodó állomás.

A beltöldi vasuti szállításnál igen sok bajuk van kereskedőinknek, mert ha nem saját munkásaikkal rakatták be az egész kocsirakományt, úgy sűrűn és igen tekintélyes törések fordultak elő, mert a vasuti berakodó munkások egyáltalában nincsenek figyelemmel arra, hogy a ládák tojást tartalmaznak. A gondatlan kezelésnek tulajdonítható, hogy a darabáru feladásánál a tojással telt ládák 10—30%-a

eltörrik. Nagyobb s büntető §-ba ütköző baj azonban a mi a vasúti testület hirnevét is károsan befolyásolja és rossz színben tünteti fel az, hogy a darabáruképen feladott tojásládákat igen gyakran megdézsmálják. Előfordult már, hogy a láda tartalmának 5—25%-a eltűnt anélkül, hogy a feladó érzékeny kára megtéríthető lett volna, mert a művelet oly fifikával lett keresztülvive, hogy a ládán a felbontás külső nyomai nem látszanak s így a hiány csak a felbontás után, elkésve állapítható meg. Hátrányos az exportra nézve még az is, hogy vasutainkon a fagy elleni védekezésre egy egész kocsirakománynál csak 300 kgr. szalma használata van fuvardíjmentesen megengedve. Pedig az engedélyezett 300 kgr. oly csekély, hogy azzal egy 8—10 napos úton nem lehet a nagy fagy ellen a rakományt megvédeni. Szükségesnek látszik tehát a szalma mennyiség engedélyhatárát legalább 600 kgr.-ra fölemelni. Az előírt 300 kgr. szalma mennyiséget kereskedőink csak az esetben tartják elegendőnek, ha az exportra direkt berendezett párnázott kocsikat bocsátana a vasut rendelkezésre, mint a hogy az a nyugati országokban van.

Méz- és viasztermelés, méz- és viaszkereskedelem, méhészet ipari viszonyai. A méhcsaládok sikeres áttelelése és a tavasz első hónapjainak az időjárásában tapasztalt kedvezések, a rajzásra is és a méztermelésre is biztató kilátást ígértek. A korán bekövetkezett tavaszi szárazság és ennek a nyár egész folyamán végigszenvedett tartóssága annyira korlátozta azonban a méhtörzsek szaporodási ösztönének az életrekelését, hogy kerületünkSZERTE nem volt 25%-osnál kedvezőbb arányu a természetes rajzás. A törzsállomány szaporodása a nyárszak száraz jellege mellett is életrevaló képességig gyarapodott, sőt a rajok az értelmes méhész gond zását még sokat erő mézfölösleggel is jutalmazták.

A nyár végefeléig kitartott szárazság ellenére jobb méztermés volt, mint a minőt a méhészlelkeket gyötrő időjárás remélni engedett. A nyár végén és az őszi hónapjaiban bekövetkezett jótékony esős idő gazdag késői hordást fakasztott, aminek következtében méhészeink az őszi mézpörgetésből is jelentékeny hasznot merithettek. A kaptárakban jól gondozott méhcsaládok idei átlagos mézfölöslege kaptáronként 10—15 kgr-ra tehető. Ugy a törzscsaládok, mint a rajok gazdag mézkészlettel és a legkedvezőbb körülmények között jutottak telelőbe. Viasztermés kevés volt az idén.

Méhészeink a hivatalos statisztika adatai szerint a múlt 1907. esztendőben 9046 métermázsa mézet és 613·78 métermázsa viaszt termeltek. A két méhterméknek a piaci árnál felényivel kevesebbre számított hivatalos értékelése is 882.620 korona. Az idei eredmények adatainak az eddig még meg nem indított gyűjtésétől a milliós végösszeg várható.

Mézük értékesítése tekintetében méhészeink elégedettek lehetnek. Világszerte legfölségesebbnek ismert mézük nagyobb részét itthon a fürdőhelyen, csemegekereskedésekben és a fogyasztási szövetkezetekben nyert elhelyezést és pedig a pörgetett méz kicsinyben 100—120, a csemege-méz (fehér lépesméz) 120—240 fillérért kgr.-onként. A mézünkért Erdélyt valósággal ostromló bécsi mézkereskedők alig-alig kaphatnak itt-ott nagyobb mennyiséget, mert a kelendőség itthon is nőttön nő, pedig 90—120 koronát fizetnek az erdélyi méz métermázsjáért és a szállítás minden költségét is viselik.

A káros méhesgazdaktól a faluzó mézszűrők lekényszerítésre kényyszerítő csábítgatással és jórészt fosztogatás útján szedik össze a parasztkasok tartalmát, melyből sajtolással választják ki a mézet. Az ily módon préselt és csurgatott

meglehetősen tisztátlan méz kicsinyben a városok piaczaiban és a fűszerkereskedésekben, valamint a mézeskalácsosoknál lelt piacztot 70—80 fillérért kgr.-onként, nagyban pedig külföldre kerül a magyar méz jóhírének nem nagy előnyére.

Másik átka méhészetünknek az Oláhországból kivert sonkolyosok (musztikások) házalása az együgyü falusi méhesgazdáknál, kiket a kasok lépépitményeiért zaklatnak, hogy hallatlan semmiségért összevásárolják a fölötté becses viaszt és vagy Oláhországba vigyék, vagy itt juttassák a hamisítók kezébe. Ennek azután az a szomorú következménye, hogy a viasztermés hazájában okszerű méhészeink tiszta méhviaszt alig kaphatnak.

A házaló sonkolyosok faluzása akasztja meg gyorsabb fejlődésében a Biedermann Ferencz kolozsvári mülépgyárát is — melyhez hasonló pedig csak egy van még egész Európában — és pedig azzal, hogy hamisítatlan méhviaszt lehetetlen Biedermannak kapnia.

Elismeréssel említjük e helyen meg, hogy az igényeket teljesen kielégítő kaptár készítésével az Erdélyrészi Méhészegyesület dicséretes eredménnyel foglalkozik és hogy telepén egész raktárra való kész jó kaptár van főlhalmozva, honnét méhészeink ily irányu szükségleteiket nyugodtan szerezhetik be. Az Egyesület munkálkodása e téren is igen hasznos.

Selyemtermelés. A selyemtermelés felkarolása érdekében kamaránk által időnként megújított agitatio lassu tempóban bár, de eredményét mutatja. Hatóságaink is kezdenek állandó természetü munkásságot kifejteni e fontos közgazdasági ág megkedveltetésére és népszerűsítésére. Örvendetes ez a gondoskodás, mely területünkön az eperfa anyag szaporítása céljából az egyes hatóságok részéről tapasztalható. Fájdalom, hogy népünk csekély intelligentiája mellett, a hatóságok idevonatkozó igyekezete alig fél ered-

ménnyel jár, mért tapasztalat szerint az évenként kiültetett anyagnak alig 40—45⁰/₀-a marad épségben a szabálytalan kiültetés és a hiányos gondozás miatt. Mivel pedig a selyemipar felvirágzásának a bőséges szederfa-anyag adja meg az alapját, kívánatosnak látszik kormányhatósági rendeletekkel a községeket az utak és belterületek szederfával leendő beültetésére újból és újból fölhívni, a beültetett szederfák védelme érdekében pedig elrendelni, hogy a községi utcákon, a közterületeken lévő és a községek tulajdonát képező szederfák hatóságilag leltározassanak.

Kamaránk területén a tárgyalt évben 72 községünkben, tehát 11 községgel többen, mint az előző évben foglalkoztak selyemtermeléssel. Összesen 181 család 3869·5 kgr. gubót termelt 8230·85 K értékben. Kerületünkben a tárgyalt évben 99.790 drb. 2—3 éves szederfa csemete és 10.285 drb. kiültetésre alkalmas szederfa lön kihelyezve. A községek és e kereseti ággal foglalkozó családok számát tekintve, az első helyen áll Szilágy megye, hol 41 községben 112 család foglalkozott selyemtermeléssel, akiknek e czimü bevétele 6608 K volt. E kereseti ág további megalapozása érdekében e megyénkben 55700 drb. szederfa csemete és 6505 drb. szederfa lön kiültetve, vagyis ez ipari tevékenység Szilágy megyében nagyobb, mint kamarakerületünk többi 6 megyéjében együttvéve. Élénk azonban az igyekvés Torda-Aranyos és Szolnok-Doboka vármegyékben is.

Kerületünk selyemtermeléséről és szederfa állományáról tájékoztatást nyújt az ide csatolt kimutatás.

Alsó-Fehér-, Beszterce-Naszód-, Kis-Küküllő, Kolozs-, Szilágy-, Szolnok-Doboka és Torda-Aranyos vármegyék selyem- és szederfa-tenyézése 1908. évben.

Vármegye	száma.	Kgr. dk.	Kor. f	Kor. f.	Kor. f.	Az orsz. selyemt. feltűgyelőség kiosztott 1908. évben			
						2-3 éves szederfa-tenyézést		2-3 éves szederfa-alkalmas szederfát	
					darab	darab	darab	Külföldre alkalmas szederfát	darab
Alsó-fehér.....	6	3020	6316	—	—	30	50995	550	550
Beszterce-Naszód	2	4560	9431	—	22090	85	101420	275	275
Kis-Küküllő	4	21430	44780	58313	2000	200	219670	200	200
Kolozs	4	11830	25319	—	4500	1000	149430	8102	8102
Szolnok-Doboka ..	4	9760	21027	—	8530	1865	50750	10071	10071
Szilágy	41	309720	660815	188861	55700	6505	881546	27876	27876
Torda-Aranyos	11	26630	55397	67502	7000	600	330330	4721	4721
Összesen	72	386950	823085	314676	99790	10285	1784141	51795	51795
1907. évben	61	202409450	604945	283443	4785979	218150	13102	1684351	31510

Sóbányászat és sókereskedelem.

Magyarország sótermelésének nagyobbik felét tudvalevően az erdélyi sóbányák szolgáltatják s bányászatunk ez ága mind nagyobb jelentőségre tesz szert, amennyiben úgy a belföldi fogyasztás fokozatos emelkedése, mint a hazai só kivitelét biztosító törekvések erélyes felkarolása egyre tágabb perspektívát tár erdélyrészi sóbánya-művelésünk elé. A kincstár öt bányaművet tart ezidőszerint üzemben az erdélyi részen s ezek összes termelése a hazai sófogyasztás 65%-át fedezi. Első helyen áll termelésével a marosujvári telep, mely szállítóképesége tekintetében a kontinens egyik legnagyobb sóbányája. Kevésbé marad mögötte a dásaknai sóbánya, nemkülönben a legutóbbi évek folyamán mindjobban fejlődő parajdi bányatelep, míg a Vizaknán és Tordán fentartott kincstári üzemek csak szűkebb lokális szükséglet szolgáltatásban állanak és helyi jelentőségre szorítkoznak.

Marosujvár. Daczára annak, hogy a marhasó előállítása e bányatelepen már 1906-ban megszűnt, illetve Parajdra tereltetett át, tehát e sónemállításának beszüntetése Marosujvár forgalmát csökkentette, mégis sikerült a sótermelést Marosujvároft az eddigi színvonal fölé emelni s úgy a konyhasó, mint az iparsó forgalmánál erős fellendülést elérni. A vasuti kocsihány, melyet a m. kir. államvasutak az elmúlt évben preventiv intézkedéssel akartak leküzdeni, vagy legalább csökkenteni, a különleges viszonyok folytán a mult esztendőben sem volt egészen elhárítható

és elég jelentékeny károkat okozott. A sószállításra nézve augusztus—szeptember hónapok tartamára életbeléptetett 10⁰/₀-os fuvardijmérséklés hatása ugyanis az erdélyi bányák forgalmában nem tudott kellőképpen érvényesülni egyrészt azért, mert e bányák termékének több mint $\frac{1}{3}$ -része tényleg Erdély határain belül kerül fogyasztásra is, tehát a bányák közvetlen közelségében levő területeken, ahol pedig a csekély távolság miatt a vasuti fuvardijk aránylag elenyészően csekély részét képezik a sóeladási árnak, másrészt azért, mert Erdélyben a sóárúsítás maga még mindig engedélyhez kötött jog és az eladás előre megállapított áron történik, minek következtében a sóárúsok semminemű rekompenzációt sem találhattak nagyobb sókészletek felhalmozásából támadó jelentékeny többletköltségeikért. Természetes, hogy ily körülmények között az augusztus és szeptember hónapokban lebonyolított sószállítás egyik erdélyi bányatelepen sem ölthetett akkora arányokat, hogy az október, november és december hónapokban ismét beállott vagonhiányt lényegesen enyhítette volna. A m. kir. államvasútak ama díjszabási intézkedése, mely a kocsik jobb kihasználása érdekében a legalább 100 métermázsányi sórakományokat fuvardijtétel tekintetében előnyben részesíti, már ez évben előnyösen éreztette hatását, mert a vasút hivatalos kimutatásából látjuk, hogy ámbár a sószállítás 1908-ban mennyiség tekintetében felülmúlta az 1907. évi forgalmat, mégis a vagonok teljesebb igénybevétele folytán 2335 kocsival kevesebb kellett a szállításokhoz. Az őszi kocsihány megismétlődése e helyzet daczára tehát nyilvánvalóvá teszi, hogy az égető kérdés megoldásához csak nagyon kevéssé sikerült közelebb jutni az eddigi intézkedésekkel s hogy ezen az úton az eddigi eredményekkel még nem lehet megállani, hanem további hathatós és megfontolt intézkedésekre van sürgős szükség.

Désaknán is erősen megrontották e sajnálatos forgalmi viszonyok az év első három negyedében biztos fejlődésnek indult forgalmat, amennyiben a legnagyobb fogyasztás idejében, a negyedik évnegyedben határozott visszaesés tapasztalható.

Az egész erdélyrészi sótermelés és sóforgalom adatai az 1908. évben — szembeállítva az előző 1907. év eredményeivel — a következők voltak :

Elszállítás az erdélyrészi sóbányatelepekről:

Bányatelep	1907. év	1908. év
	métermázsákban	
Marosujvárról	874.880	930.258
Désaknáról	320.691	328.940
Parajdról	177.251	179.922
Tordáról	23.449	23.065
Vizaknáról	21.7 6	19.747
Összesen	1,418.127	1,481.932

Az 1908. év forgalma tehát 63.805 métermázsával haladja túl az előző év és 83.366 métermázsával az 1906. év forgalmát.

Az összes elszállított mennyiségből esik az egyes sófajokra :

Sófaj	1907. év	1908. év	növekedés
	métermázsákban		
Konyhasó	901.294	924.048	22.754
Iparsó	371.787	411.056	39.269
Marhasó és kivitelsó	145.046	146.828	1.782
Összesen	1,418.127	1,481.932	63.805

A kamara területén fekvő sóbányák termelése természetesen elsősorban a belföldi fogyasztást volt hivatva kielégíteni; számottevő sómennyiség ment azonban az erdélyrészi bányakerületből külföldre is. A magyar királyi sójövődék vezérügynöksége feladatkörében a hazai sóexport felkarolásával és lebonyolításával is megbízott Magyar Keres-

kedelmi Részvénytársaság az elmúlt év folyamán is erélyes tevékenységet fejtett ki oly irányban, hogy Bulgária ne csak a szerződésileg biztosított évi 40.000 métermázsa sót vegye át, hanem a romániai verseny rovására jelentékeny többletmennyiséget is s e törekvések eredményeként tényleg 62.300 métermázsa só szállított el a múlt évben Désaknáról Bulgária részére. A bulgár sókivitel viszonyaiban előreláthatólag mélyreható változást fog előidézni az a körülmény, hogy a bulgár kormány megszüntette az eddig ott fennállott sógyedáruságot s ezzel teljesen szabaddá tette ismét a kereskedelmi versenyt. A magyar kiviteli törekvések mindamellett bizalommal tekinthetnek a jövő alakulás elé, mert jól szervezett kereskedelmi képviselőtünk bizonyára nemcsak fentartani, hanem megszilárdítani és továbbfejleszteni is képes lesz azt a positiót, melyet a magyar sónak Bulgáriában már eddig kivívni sikerült. A Magyar Királyi Sójövedék Vezérügynöksége az igények gyors és könnyű kielégíthetése érdekében Orsova átrakodó állomáson tetemes sókészletet is halmozott fel és tart állandóan raktáron; számítani lehet tehát arra, hogy a tavalyi bizonytalan helyzet okozta tartózkodás most már megszűnével, a bulgáriai fogyasztás ez évben lényegesen nagyobb keresletet fog a magyar sótermékek iránt tanúsítani. A legutóbbi 5 év alatt az erdélyrészi sóbányákból Bulgáriába irányuló sókivitel a következő képet mutatja:

1904-ben kivittünk Bulgáriába	30.000 mm.
1905-ben " "	48.150 mm.
1906-ban " "	56.600 mm.
1907-ben " "	68.820 mm.
1908-ban " "	62.300 mm.

A kereskedelmi alapon újjászervezett sószállítási adminisztráció előnyös eredményeit legszebben mutatja az iparsó forgalomban jelentkező fellendülés, amelynek ará-

nyai a legnagyobb mértékben figyelemreméltóak. A marosujvári sóbányánál a Magyar Királyi Sójövedék Vezérügynökségének denaturáló telepe — mely 1906-ban 24.700 mm., 1907-ben pedig 46.300 mm. denaturált iparsót állított elő — az elmúlt 1908. évben pedig már 51.843 métermázsát dolgozott fel. A más czélokra úgyszólván teljesen hasznavehetetlen hulladéksónak ily kedvező értékesítése a sójövédéki bevételek fokozása tekintetében igen figyelemreméltó eredmény. Még fokozottabb érdeklődést kelthetnek ez eredmények abból a szempontból, hogy e kétségtelenül ipartámogatás jellegével bíró kedvezmény nagy arányokban terjedő igénybevétele általános ipari fejlődésünkre, de különösen segítségre szoruló kisiparunk fejlődésképeségére is igen kedvező hatással van.

A Magyar Királyi Sójövedék Vezérügynöksége a múlt év végéig 135 iparosnak szerzett díjmentesen iparsó használati engedélyt, míg az iparsó kiszolgáltatás reformjának életbeléptetése előtt mindössze 10 kamarakerületünkbeli iparos használt üzemében iparsót. A tetemes emelkedés részletes adatai szerint az 1908. évben iparsó használati engedélyt nyert iparosok között volt 1 agyagiparos, 7 békikészítő, 64 bőriparos, 38 fagyaltkészítő, 11 hűtő iparos, 2 kelmefestő, 3 lovarda és tornacsarnok, 9 szappangyáros.

Hogy mindez iparosok az iparsó használati engedéllyel könnyebben élhessenek, vagyis az iparsót gyorsan és akadálytalanul megkaphassák, a pénzügyministeriummal fennálló szerződés értelmében a Sójövedék Vezérügynöksége az ország 19 városában tart fenn állandó vidéki iparsóraktárt. Kamaránk területén ily raktár a marosujvári denaturáló-telepen kívül Kolozsvárt működik. E raktárt 33 iparos 67 esetben vette az elmúlt év folyamán igénybe, míg a marosujvári üzemtelepnél 281 iparos fogyasztó 574 esetben rendelt közvetlenül iparsót.

Szakoktatás.

Kereskedő tanonciskola. A Kereskedelmi Akadémiával kapcsolatban áll a kolozsvári kereskedő Társulat által fentartott tanonciskola, mely 69 éves multjával egyik legrégibb ilyen intézete hazánknak. Ez iskola 1881. óta az Akadémia helyiségeit használja céljaira, azzal egy igazgatás alatt áll s tanárait is az Akadémia adja, szervezete pedig a 25314—1897. min. rendeletnek megfelelően van megállapítva. Az iskolának külön felügyelő bizottsága van, melynek buzgó elnöke Tamási István kereskedő, a kamara osztályelnöke. Az 1907—8-ik tanévben az I. osztályban volt 32, a II-ikban 35 s a III-ikban 17, összesen 84 tanuló. Az iskola fentartásának évi költsége 3700 K, melyből 400 K-t Kolozsvár város, 800 K-t kamaránk s a többbit a kereskedő társulat fedez.

Kereskedelmi Akadémia. Az 1907/8. tanévvel a kolozsvári Kereskedelmi Akadémia fennállásának egy számottevő ciklusa záródott le. Ez intézet is egyike hazánk azon legelső ily irányu szakiskoláinak, melyek sok küzdelem között úttörői voltak a magyar kereskedelmi szakoktatásnak és sokáig egyetlen ily iskolája az erdélyi részeknek. Kamaránk, Kolozsvár város s a magyar állam segítségével, 1878-ban alapította s így már 30 éves multa tekint vissza. Alkalmoszerű tehát, ha e helyen, e három évtizedes multa egy futólagos visszapillantást vetünk.

A kolozsvári Kereskedelmi Akadémiának 30 éves fennállása alatt 6161 tanulója volt. Midőn 1881-ben az iskola

három éves tanfolyama fokozatos megnyitásával betetőzést megérte, a három osztályban mindössze 31 tanulója volt s 6 tett érettségi vizsgálatot, a 30-ik tanévben pedig 317 volt a tanulók száma s évenként 80—90 ifjú tesz záróvizsgálatot. A létszám nagyobb arányu emelkedése különösen az internátus létesítése óta állott be s az 1885—6. tanév óta állandóan párhuzamos osztályok vannak, a legutolsó tanévben a felső kereskedelmi iskolai tagozaton 3 alsó, 2 középső és 2 felső osztály, melyek fölött áll az Akadémia két évfolyama.

Alig van egy második iskolája az országnak, mely tanítványait oly nagy körből nyerné, mint Akadémiánk. A letűnt három évtized alatt a magyar birodalomnak alig van olyan törvényhatósága, melyből ez intézetnek ne lett volna növendéke s egyes években 40, 42, 48, 51, 54 megye területéről sereglettek össze a tanulók, a legutolsó évben is 45 törvényhatóságból. Az iskolai statisztika szerint a tanuló ifjuságnak átlag $\frac{1}{3}$ -a volt kolozsvári, míg $\frac{2}{3}$ része idegen illetőségű. E számok kétségtelenné teszik ez intézet országos jellegét és egyúttal hírnevét is.

Minden új intézménynek meg kell küzdenie a kezdet nehézségeivel. E tapasztalati igazság érvényesült felső kereskedelmi iskolánk látogatottságának fokozatos emelkedésén s ennek hatása alatt küzd most az intézet akadémiai tagozata, de teljes bizalommal az itt is elérendő sikerek iránt, mert a fejlődés ha lassu is, állandóan emelkedő és biztató. Így 1902—3-ban, az akadémiai tanfolyam megnyitásakor 17 hallgatója volt a főiskolának, de e szám évről-évre emelkedik 22, 40, 41, 42 és 53-ra. Hat év alatt már 215 hallgatója volt ez érettségi előképzettséget kívánó magasabb tanfolyamnak.

A kolozsvári Kereskedelmi Akadémia nemcsak a kereskedelmi szakismereteknek egyik elsőrangu művelője, hanem

fontos hivatást teljesít a magyar nemzeti eszme szolgálataiban is. Az intézetet szeretettel keresik fel a nem magyar ajkú nemzetiségek fiai is s az elmúlt idő alatt 206 német-ajkú és 200 román nyelvű tanulója volt.

Kereskedelmi Akadémiánk internatussal van összekötve s e szempontból is ez intézet első nyilvános kereskedelmi közintézete volt hazánknak, mely benlakási intézményének létesítésével nemcsak a tanítás, hanem a szorosán vett nevelés feladatának teljesítésére is vállalkozott s ezzel a távol lakó szülőket sok gondtól menti meg. Az uttörés nehézsége itt is ez intézetnek jutott s e téren is elért sikerei buzdításul, szervezete mintául szolgált a később keletkezett kereskedelmi iskolai internatusoknak. A bennlakásban 22 éves fennállása óta 1886 növendék nyert elhelyezést és lelkiismeretes nevelő gondozást. Az utolsó tanévben is minden hely el volt foglalva s 90 növendéke volt az internatusnak.

Az ifjúság tanításával és nevelésével akadémiánkon ez idő szerint 40 tanár foglalkozik, kik közül 13 rendes, 4 helyettes tanár, a többi megbízott óraadó városunk legkiválóbb tanerői közül. A tanári személyzet számával is második helyen áll az intézet a kereskedelmi iskolák sorozatában, a tanító személyzet javadalmazásával pedig hosszú idő óta a hazai közintézetek legelsői közt foglal helyet.

A kolozsvári Kereskedelmi Akadémia fentartói kezdet óta a magyar állam, Kolozsvár sz. kir. város és kamaránk. Az állam kezdetben 11, majd 21 és gr. Apponyi Albert ministersége óta 28 ezer koronával, Kolozsvár város 6 ezer s kamaránk 1000 K-val járul évenként az intézet fentartásához. Az elmúlt 30 év alatt a három fentartó segélye tett:

1. A magyar államé.....	234.000 K-t
2. Kolozsvár sz. kir. városé	75.500 K-t
3. Kamaránké	15.200 K-t
Együtt....	<u>324.700 K-t</u>

Az akadémiának jelenlegi évi szükséglete — eltekintve az internátustól — többre megy 100 ezer koronánál s így az intézet kezdet óta az önfentartás nehéz küzdelmére is volt utalva. E tekintetben is, hogy milyen ritka eredményeket ért el, azt a következő adatok mutatják: az iskola saját keresményéből a fentartói kötelezettségekhez járult 919.958 K-val, telkek vásárlására, építkezésekre fordított 442.464 K-t, a mihez ha hozzávesszük az összes felszereléseket, több, mint másfélmillió koronát tesz ki az az összeg, melyre 30 év alatt ez intézet, mint gondos gazdálkodásának eredményére, rámutathat.

A fentebbiekben csak főbb vonásaiban ismertetett tevékenységért a legfelsőbb hatóságok is többször kifejezést adtak elismerésüknek leghatékonyabban az által, hogy 1900-ban a közoktatásügyi és kereskedelmi kormány, az ország akkori 37 felső kereskedelmi iskolája közül kettőt, a budapestit és kolozsvárit, akadémiai fokozatra emelte.

Harmincz év óta ez intézet élén, mint igazgató: Kiss Sándor áll.

A kolozsvári m. kir. állami fa- és fémipari szakiskola a tavalyi 1907—8. tanévvel fennállásának 24-ik évét (alapítva 1884-ben) zárta be s e tanév is nemcsak eredményes tevékenységről, de folytonos újabb fejlődésről is számol be.

Az intézet népessége következő volt:

Az alapszakosztályokon (fa- és fém)	91 tanuló
A tanonczszakrajzi 8 csoportban	227 „
Az iparossegéd és mester továbbképző tanfolyamokon	196 hallgató
A különböző kazánfűtő-, lokomobil- és stabilgépkezelő tanfolyamokon	93 „
A dinamógépkezelő tanfolyamon.....	18 „

Összesen.. 625 hallgató

a mi az előző évi 488 hallgatóval szemben ismét tetemes emelkedést mutat s csak ismételhetjük azt a tavalyi meg-

jegyzésünket, hogy eddigelé az elért legnagyobb létszám, mely az intézet 24 évi fennállása alatt volt, és az intézet egyébként is szüknek bizonyult, tantermei és mőhelyei nemcsak teljes mértékben igénybe vétettek, hanem az oktatás lebonyolítása már csak rendkívüli eszközök igénybe vételével volt lehetséges; a mennyiben a továbbképző tanfolyamok egy része, nevezetesen: az építőipari segédtek továbbképző tanfolyama és az általános ipari továbbképző tanfolyamok 3 csoportban, összesen 135 hallgatóval a kapcsolatos I. Ferencz József iparmuzeumban voltak megtarthatók. Ugyancsak az I. Ferencz József iparmuzeumban tartatott meg szeptember—október hónapokban kamaránk kezdeményezésére és résztvételével a cipész ipari tanfolyam is, melyen 23 segéd vett részt.

A közölt statisztikai adatokból látható népesség és fejlődés újból alkalmat ad arra, hogy Nagyméltóságod figyelmét az *intézet kibővítésére* nyomatékkal felhívjuk; már nemcsak az intézet tanfolyamai, de még a rendes szakosztályok is zsúfoltan férnek csak el s több helyütt az oktatás hátrányára, a további fejlesztésről pedig, legnagyobb sajnálatunkra, teljesen le kell mondani, pedig kamarai kerületünk iparosságában több irányban megnyilvánult érdeklődés ez intézményeknek még folytonos fejlesztését tennék szükségessé.

A rendes alapszakosztálybeli tanulók statisztikájából örömmel látjuk, hogy a tanulók háromnegyed része helybeli illetőségű s így tulajdonképen az iskolát tanulóval maga Kolozsvár város is elláthatná; a vidék nagyobb számmal való résztvételének két akadályja van, egyik a hely hiánya, másik pedig ama körülmény, hogy internátus hiányában a drága megélhetési viszonyok között a szegényebb társadalmi osztályok gyermekei, a taníttatásra szükséges anyagi eszközöket alig tudják előteremteni. Ez okból az internátus

felállítását kamara-területi érdekből szükségesnek tartjuk, addig azonban arról, míg az intézet megfelelően ki nem bővítettik, természetesen szó sem lehet; de újból is csak azt ajánlhatjuk Nagyméltóságod figyelmébe, hogy az intézetnek immár elodázhatlan kibővítése alkalmával, módját kell ejteni mintegy 25 főre terjedő internátusnak is.

A mi az egyes tanfolyamokat illeti, azok közül a régiek, mint az iparos tanoncok esti szakrajz-tanfolyama 8 csoportban, az asztalos- és építő-ipari segédek továbbképző rajz- és gyakorlati tanfolyama 3 csoportban; a különböző kazánfűtői, lokomobil- és stabilgépkezelői tanfolyamok 4 csoportban, a dinamógépkezelői tanfolyam munkásságáról előző jelentéseinkben már ismételve megemlékeztünk, azért ezuttal elegendőnek tartjuk annak feljegyzését, hogy e tanfolyamok régtől fogva kipróbált jó rendszer szerint ez évben is teljes sikerrel terjesztették a szakképzést s ezek jövőben való fentartása valósággal hézagpótló.

Az ebben a tanévben szervezett új szaktanfolyamok közül a következőket emeljük ki:

Géplakatos segédek továbbképző rajztanfolyama, ez évben $3\frac{1}{2}$ hó tartammal, heti 4 esti órával, 25 segéd részére. Örömmel láttuk a tanfolyam végén rendezett kiállításon a segédek szakbavágó s nagy haladásról tanuskodó rajzait.

A gyenge áramu villamos berendezések (csengők, jelzők, villámhárítók) gyakorlati szaktanfolyama 18 segéddel 6 heti tartammal szintén első ízben tartatott, örömmel várjuk megismétlődését.

Érdekes kísérlet történt e tanévben az asztalosmesterek részére rendezett szakrajzi és technológiai tanfolyammal. Tekintettel az első kísérletre, a jelentkezés sem volt népes (12) és a felvett program sem lehetett teljes, a kísérlet azonban igen biztató volt s reményünk van arra,

hogy jövőre e tanfolyam is erőteljesebben fog kifejlődni.

Az I. Ferencz József iparmuzeumon rendezett általános irányu iparos továbbképző tanfolyamok közül a lefolyt tanévben a következők alakultak meg:

Szabadkézi rajztanfolyam 2 csoportban, heti 4—4 órával, résztvett 30 segéd és mester, tartott 3^{1/2} hóig.

Ipari számtan-mértan tanfolyam, 30 mester és segéd részére, heti 2 esti órán, tartott 3^{1/2} hóig.

Ipari könyvvezetési tanfolyam 20 mester és segéd részére, 3^{1/2} hó tartammal, 2 esti órában.

Örömmel láttuk a tanfolyamok végén rendezett kiállítás lezárásakor a hallgatóság tervszerű munkásságát s a készített szép dolgokat.

Az itt felsorolt nagy munkakörnek megfelelően, nagy volt az oktató személyzet létszáma is, a mennyiben 16 tanár és 10 munkavezető és előmunkásból állott.

Az intézet alapszakosztálybeli tanulói közül 25 tanuló, összesen 1600 K ösztöndíjban részesült, több tanuló pedig természetbeni segélyben. A tanfolyamok hallgatói között pedig 200 K jutalom osztatott ki.

Az intézetet végezte a lefolyt tanévben 19 tanuló (4 fa, 15 fém), kik azonnal megfelelő jó elhelyezésre találtak.

Az intézet fentartása 86.000 koronába került, melynek jelentékeny részét az érdekeltség — közte kamaránk 4800 K — fedezi. Ingó és ingatlan leltári vagyona 380.000 koronát tesz ki.

A salatnai állami kőfaragó és kőcsiszoló ipari szakiskola a tavalyi 1907—8 tanévvel fennállásának 14-ik évét fejezte be. E tanévre összesen 44 tanuló iratkozott be (kettővel több, mint az előző tanévben), kik közül 39 a kőfaragó és 5 a kőcsiszoló szakon volt; ezenfelül volt még 2 rendkívüli tanuló, két kőfaragó segéd Kolozsvárról. A

tanulók csaknem kivétel nélkül ösztöndijasok s részükre 9940 K ösztöndíj és segély utaltatott ki. Az ösztöndíjak nagy számát indokolja részben az a körülmény is, hogy a tanulók közül az iskola székhelyéről 9 tanuló volt, míg a többi mind vidékről jött.

Az iskolát az elmúlt tanévben 7 köfaragó végezte, kik Budapestre, Aradra, Besztercebányára, Dévára és Borosbesesre távoztak kenyeret keresni. Az iskola fennállása óta összesen 88 tanulót (11 köcsiszoló és 77 köfaragó) bocsátott ki, kik közül 3 önálló, 12 művezető és 19 mint segéd működik.

A köfaragó műhelyben hazai nyersanyagokat dolgoztak fel, u. m. zalatnai, bácstoroki, petroszai, bisztravölgyi és ruszkiezai homok-, mészköveket és márványt. Készült 344 drb. tárgy, 8051 K értékben.

A köcsiszoló műhelyben is főleg hazai féldrága köveket dolgoztak fel, korondi aragonit, alsórákosi és dobsinai szerpentint stb. Készült 850 drb. tárgy 3000 K értékben. Mindkét műhely készítményei a londoni kiállításon is képviselve voltak.

Tanított az intézetben az igazgatóval együtt 4 tanár és 4 művezető.

Az iskola évi fentartási költsége 46972 K volt s vagyona 221.000 koronát tett ki.

Az iskolával kapcsolatban már évek óta tervezett internátus kérdése még ez évben sem nyert megoldást, pedig nézetünk szerint, tekintve a vidéki tanulók és ösztöndíjak nagy számát, igazán szükségesnek kell tartanunk.

Külön szaktanfolyamokról az iskola értesítője nem tesz említést.

A kolozsvári államilag segélyezett nőipariskola az 1907/8. tanévvel fennállásának 26-ik életévét zárta le. Beiratkozott összesen 89 rendes, 44 rendkívüli és 34 tandíjmentes,

vagyis 167 növendék. Ily módon az intézet népessége az előző tanévhez képest 21 fő szaporodást mutat.

A 26 éves tekintélyes múlt alatt immár 2209-re emelkedett az iskolában szakképzést nyert növendékek száma, kik tanult iparukat részben a családi otthonban, részben kenyérkereseti pályákon érvényesítik.

Az intézet egyes szakosztályainak megoszlása következő volt:

I. o. alapvetőmunkák és kézi varrások....	44.
II. o. gépvarrási fehérnemű varrások	71.
III. o. mühimzőszak.....	18.
IV. o. ruhavarrások	52.
Évközben kimaradt	49.

Munkamesternői vizsgára 3 növendék készült.

Az intézetben a lefolyt tanévben a következő munkák készültek:

BCU Cluj / Central University Library Cluj
az I osztályban:

552 drb. kötési munka	132·56 K értékben.
528 „ horgolási „	130·56 „ „
182 „ recze „	22·62 „ „
198 „ bogozási „	51·84 „ „
22 „ vegyes „	45·60 „ „
146 „ fehérnemű „	1057·05 „ „
437 „ csipke „	89·22 „ „
36 „ szorgalmi „	58·20 „ „

a II. osztályban:

491 drb. gépmunka 2886·75 K. értékben.

a III. osztályban:

53 drb. különböző himző-, varró-, csipkemunka
774·22 K. értékben

a III. és IV. osztály ruhaszakon:

216 drb. különböző ruhadarab 3916·16 korona
értékben.

A tandíjmentes növendékek által eladásra készítettett 69 drb. 631 K 28 fill. értékben.

Az iskolával kapcsolatban működő rendkívüli tantolyamok közül a keztyüvarró tanfolyam nem talált a közönség köréből oly méltánylásra, melyet ez a gyakorlati irányu tanfolyam megérdemelne, amennyiben a tavaly megnyílt tanfolyamra beiratkozott 10 tanulóból csak 6 maradt s az ideire beiratkozott 3-ból csak 1, ekként a tanév végén 7-en maradtak. Mindazonáltal a keztyüvarró tanfolyamon készült 7960 pár különféle keztyü és zsebkendő 16269 K 56 f. értékben.

Annál népesebb volt a csetneki csipketanfolyam, mert a jelentkezettek száma oly nagy volt, hogy 5 csoportot kellett alakítani, sőt egy második tanfolyamot is kellett tartani. Összesen 182-en vettek részt, ami a tanfolyam igen szép sikerét jelenti.

Az intézetben készült kézimunkákból a tanév végén tartott szép kiállítást 3 nap alatt 1500 látogató tekintette meg s gyönyörködött az izléses nagyszámu kézimunkákban.

Tanított az intézeten az igazgatóval együtt 5 rendes és 2 rendkívüli oktató. Az intézetet az Erdélyrészi Nőipar-egylet tartja fenn, állami és városi támogatással, 14586 koronás költségvetés keretében.

Sajnos, az intézet pénzügyi viszonyai nem mutatnak ily kedvező viszonyokat, amennyiben zárszámadását hiánnyal volt kénytelen lezárni, melyet kölcsönből fedezett s azért csak ismételhjük tavalyi ajánlatunkat, hogy *méltóztassék az intézet nyomasztó pénzügyi viszonyait megfelelő állami segélylyel rendezni, vagy ami még célra:zetőbb volna, államosítani.*

Alsófoku iparoktatás. Kamarakerületünk iparostanonczai részére 18 városunkban áll fenn tanoncziskola, mely iskolákat az 1907/8. tanévben 3203 inas látogatót és isko-

láztatásuk 69,273 koronát emésztett föl. Ez iskoláinkról általában azt jegyezhetjük meg, hogy még székhelyünket sem véve ki, a tanulók nagy többségének előképzettsége annyira hiányos, hogy a tanerők legnagyobb buzgalma sem tudja a kívánatos előmenetelt biztosítani. A kisipar fellendítésére irányuló bármily áldozatok daczára is, maradandóbb eredmények addig nem várhatók, míg az ipari pályára írástudatlan elemek kerülnek, éppen azért igen kívánatos lenne, ha az ipartörvény tervezett reformja keretében és a végrehajtás rendjén szigorú gondoskodás tételnek arra, hogy legalább 6 eleminél kisebb előképzettséggel nem bíró anyag az ipari pályára föl ne vétessék.

Alsófoku iparoktatásunk részletes ismertetését mellőzve, ez alkalommal is csupán a kolozsvári tanoncziskoláról kívánunk megemlékezni s közöljük ez intézetünkről a következőket.

A kolozsvári iparostanoncziskola az 1907/8. tanévvel fennállásának 34-ik évét töltötte be. Szervezetében a lefolyt tanévben az a változás történt, hogy a fenntartó város törvényhatósága egy új osztályt nyitott azoknak a siketnéma iparos tanulóknak, akik elhagyva a siketnémaintézetet, ipari pályára léptek, de a többi osztályok tanulóival együttesen nem részesíthetők oktatásban. A cél ezzel az új osztálylyal az, hogy a siketnéma iparos tanulóknak is legyen alkalmuk arra, hogy a rendes iskolázás folyamán szerzett ismereteiket isnétlással felujithassák s azokat gyarapithassák. Ennek az osztálynak a kezdeményezés ez esztendejében 5 tanulója volt, kik hetenként kétszer, összesen 3 órában nyertek oktatást a siketnéma intézet egyik tantermében; rajzolásra a többi osztályok tanulóival együtt jártak.

Az intézet tanulói 17 osztályban (s 11 helyiségben) voltak elhelyezve: az osztályok így oszlottak meg: 1 előkészítő, 8 I-ső, 4 II-ik, 2 III-ik, 1 nyomdász és 1 siket-

néma tanulók osztálya; a rajz-osztályok száma volt 14, a hittani osztályoké 11.

A tanítótestület 1 igazgatón kívül állott 31 óraadó tanítóból és 11 hitoktatóból, utóbbiak közül 4 egyuttal óraadó tanító is lévén, így a tanítótestületet az igazgatóval együtt 38 tag alkotta.

A tanítótestület tagjai közül Hegedüs Ferencz cipészszakrajz tanítót 1907. őszén, Myskovszki József szabómestert pedig 1908. január havában a kereskedelmi kormány 6—6 hétig tartó tanfolyamra rendelte be a budapesti Technologiai Iparmúzeumba, hogy szaktudásukat gyarapítsák.

Ez iparostanoncz iskolába a mult 1907/8. tanévre beiratkozott összesen 889 tanuló, 62-vel több, mint a megelőző 1906—1907. iskolai évben. Ezek közül felszabadult 83, meghalt 2, kimaradt 58 s így a tanévet befejezte 746 tanuló.

Az óramulasztások ügyében, az iparhatóság, a 113. fölmentő ítélet mellett, 82 esetben összesen 711 K pénzbüntetést rótt ki az iparkihágást elkövető mesterekkel szemben. A tanulók fegyelmezésében erősebb rendszabályok alkalmazására szükség nem volt.

A rajztanítás hármás irányú volt; mértani rajzolt az esti órákon tanulnak a tanulók; a szabadkézi rajztanítás vasárnap d. e. folyik, szakirányban vezetve ez órákon a szobafestő, mázoló és czimfestő, továbbá a cipész, czizmadia és szabó tanulókat. Második és harmadik osztálybeli tanulók a szakrajzban az állami ipari szakiskolában nyernek oktatást. A mult évben az építő, fa-, fém- és diszitő ipari tanulók közül 8 csoportban 227 tanuló nyert oktatást.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter a rajzban egyik kiváló tanuló jutalmazására ez évben is 50 K-t engedélyezett. A jutalmat Szabó Béla, lakatos tanuló nyerte el.

Az évváró vizsgálaton a főntartó város, kamaránk 200—200 koronás és az ipartestület adományából összesen 221 tanuló részesült jutalomban. Ugyanekkor rendezett munkakiállításon résztvett 111 tanuló 132 tárggyal; kitüntetést csak 6 tanuló nem kapott.

Az intézet fentartása 1908-ban 16.218 K-ba került, melyből tandíj czimén 2460 K, államsegély czimén 1500 K térült meg.

E néhány adathoz még hozzáfűzzük, hogy a vallás-és közoktatásügyi miniszter úr *a múlt évben is, a nagy szünidőben a közismereti tárgyak tanítására képesítő iparostanoncz-iskolai tanfolyamot rendezett városunkban s annak vezetésével a tanoncz-iskolák igazgatóját bizta meg.*

Az a meggyőződésünk, hogy ez intézet a lefolyt esztendőben is becsülettel igyekezett betölteni hivatását s működése, a mindennapi szorgalmas munka keretében nyomokat hagyott, jelölve a haladást, melyet iskolánk a fejlődés útján tett.

K I N T A T Á S

a kolozsvári kereskedelmi és iparkamara területén levő alsófokú kereskedelmi és ipariskolákról az 1907.8. tanévben.

Sorszám	Az iskola neve és helye	A heti tanórák száma osztályonként		S o r é l y		tanulók száma			Az összes osztályok tanóráinak száma hetenként		A felállított osztályok száma		A munka-kiállításban résztvevő		A tanerők száma
		kor.	f.	állami	egyéb	kor.	f.	beiratkozott	kimaradt	felszabadult	az év végéig maradt	tanonoz	darabjal		
1	Kolozsvár	9	16218	1500	14718	889	60	83	746	135	17	111	132	38	
2	Bánlyhunяд.....	8	2582 98	800	1782 98	112	9	12	91	32	4	29	37	6	
3	Abrudbánya	7	707 79	700	7 79	58	4	3	51	11	4	—	—	3	
4	Gyulafehérvár	7	3926	1200	2726	236	17	22	197	42	6	54	54	8	
5	Nagyenyed	8	2320	1500	820	159	10	22	127	32	—	67	95	4	
6	Marosujvár	4	1138	620	518	57	12	22	45	16	4	34	—	2	
7	Beszterce Állami	8	6067	5865	502	204	28	161	127	42	6	57	35	7	
8	Beszterce községyi	10	8796 15	—	8796 15	173	13	11	149	60	5	46	90	6	
9	Dés	7	5298 17	2050	3248 17	276	29	26	221	42	4	—	52	4	
10	Szamosujvár	7	2948 76	1000	1948 76	140	17	14	109	25	4	37	70	5	
11	Erzsébetváros	7	2294	1000	1294	97	4	7	86	19	4	16	25	3	
12	Diosfőzentátrón	4	1385	1300	592	56	10	3	43	11	4	20	32	3	
13	Marosludas.....	7	1641 86	900	741 86	63	5	5	47	21	3	20	—	8	
14	Torda	8	4419 29	—	4419 29	294	25	27	242	40	5	32	42	8	
15	Szilágycseh.....	8	1637 10	1200	437 10	52	5	30	118	32	4	32	42	4	
16	Szilágysomlyó	8	2256	1000	1256	154	16	8	118	32	4	36	54	4	
17	Zilah	8	4182	1800	2382	126	1	22	103	27	7	55	74	6	
18	Zsibó	7	1457	1200	257 72	57	1	6	50	19	4	39	59	3	
Összesen.....		—	69275 82	23635	46174 82	3203	259	319	2625	—	—	633	851	—	

Ipari továbbképző tanfolyamok. Nagyméltóságodnak iparoktatásunk fejlesztésére juttatott áldozatai közül a legjobb befektetés talán az, mely az ipari továbbképzés különféle irányzatait támogatja. Iparosaink föleszmélve, most már maguk keresik az alkalmat, ahol hiányos elméleti és szak tudásukat kibővíthetik. A keüvező tapasztalatoktól indítatva, kamaránk igyekezett is iparosaink dicséretes törekvésének kielégítését szorgalmazni és hálával ismerjük el, hogy Nagyméltóságod, kevés kivétellel, bőkezüleg támogatta érdekeltségünk tanfolyamok rendezésére irányuló óhajtasát. Ennek következtében az 1908. év folyamán Désen, Zalatnán, Tordán és Kolozsvárt 1—1 *czipész*; Tordán, Abrudbányán, Szamosujvárt 1—1 *szabó* szabászati tanfolyam lön rendezve. A czipész tanfolyamokon 75, a szabó tanfolyamokon 47 szakiparos vett részt. Az idén Désen *kereskedelmi és szakirányu* tanfolyam is rendezés alá vétetett, amely első ilyen tanfolyamunkon 47 szakiparos vett részt. Ezenkívül 8 *fazekas* iparosunk a budapesti agyagipari központi műhelyben államsegélyen nyert kiképzést és a zilahi fazekasok fölsegélyezésére a helyszinén történő tanulmányozás alapján, eredményeiben kétségtelenül jó hatást keltő kezdeményezést is kegyes volt Nagyméltóságod áldozatkészsége bevezetni. Eredményeiben hasznos tevékenységet fejtett ki a *timáripari vándor szakoktató* is, aki timár telepeinket többször meglátogatta, szemléleti tapasztalatok alapján mindjárt a helyszinén adta meg az oktatást és útmutatást. Székhelyünk ipari továbbképzésével a helyi ipari szakiskola igazgatósága foglalkozott, e működésről az állami fa- és fémipari szakiskoláról szóló előbbi jelentésünk számol be. A kamarakerületünkben rendezett tanfolyamok megindítása és szervezése körül, a budapesti m. kir. Technologiai Iparmúzeum részéről mindenkor tapasztalt jóakaró támogatásért és gondosságért hálás el-

ismerésünknek e helyen is kifejezést adni kötelességünknek tartjuk és örömmel vettük Nagyméltóságod azt az intézkedését, melylyel a továbbképzés kérdését a kereskedelmi Ministeriumból kikapcsolva, a technologiai Muzeum ügykörébe kegyeskedett átutalni.

Ipar és kereskedelem.

Az előző évi pénz- és hitelkrízis hatásainak nyomása, majd a bankkارتel feszélyezése, végül pedig a külpolitikai viszonyok veszélylyel fenyegető kialakulása, a vállalászosi kedv megnövekedésére egyáltalán nem lehetett alkalmas, sőt a már létező üzemek fejlesztésére sem nyújthatott biztos alapot. Ha ezekhez hozzávesszük még a kielégítőnek nem mondható termés-eredmény hatását is, úgy megállapítható, hogy ipari életünk az 1908. év folyamán kedvező jelenséget nem igen mutathatott föl.

A hitelnyújtás zárkozottsága, az értékesítés megnehezülése, továbbá a mindinkább tapasztalható kereskedelem-ellenes irányzat, mely az ipari érdekeket is éppen úgy súlytja, természetesen útját állotta ipari fejlődésünknek és ez utóbbi irányzat ellensúlyozása céljából az érdekeikben sérelmet szenvedő gazdasági ágazatok képviselőit hangos panaszra és ellenmozgalom megindítására kényszerítette.

Sajnosan volt megállapítható ugyanis, hogy az 1907. és 1908. évben alkotott törvények közül azok, amelyek az iparra és kereskedelemre vonatkoznak, mind kisebb-nagyobb terhet hoztak magukkal; új terhet, vagy egyenes megadóztatást, vagy a forgalom csökkentését eredményező intézkedések alakjában.

Pénzben és munkában igen súlyos új terheket hárított az iparüzők vállaira az 1907: XIX. t.-cikk, nem is említve azt az óriási zürzavart, ami a bejelentési kötelezettség teljesítése tekintetében a törvény homályos rendel-

kezései folytán tapasztalható. A *munkás betegsegélyezésről és balesetbiztosításról* szóló új törvényünk ellen az előző évi jelentésünk során kifejezett aggodalmaink — fájdalom — beteljesedtek, a pénztárak eredményes működése ország-szerte olyan leküzdhetlen akadályokba ütközött, melyek a törvény novelláris módosítására kényszerítették Nagyméltóságodat. A revízióval szemben fennálló óhajokat évi Jelentésünk elején pontokba foglalva részleteztük és így e helyen azokra nem térünk ki, de itt sem mulasztjuk el hangoztatni azt a meggyőződésünket, hogy az intézményt, ha teljesen nem is lehetne államosítani, de a tisztviselői kar legalább is vétessék állami statusba.

Az új *szeszadó törvény* a kontingensnek a mezőgazdasági szeszgyárak javára való kisajátítása által az ipari szeszgyárakra mért halálos csapást, de a szeszadó nagyarányu fölemelésével mindkét szeszfőzés prosperitását megnegyezte, a cognacgyártást mintegy 150%-kal megdrágította.

A *végrehajtási novella* a kereskedőkre és iparosokra nézve a régebbi követelések behajtását tette kétségessé, azok biztosítása méltánytalanul nagy költségekkel terhelte meg a hitelezőket és a kisemberek hitelképességének megnyirbálása által a forgalom jövő fejlődését nagy mértékben leszállította.

A forgalom élénkítésének rovására hazarészünk mind keservesebben szenvedti azt a *vasuti politikát*, mely nem veszi kellőleg figyelembe távolfekvésünket a nyugati fogyasztó piacoktól és a régebben élvezett tarifális kedvezményeket fokozatosan mérsékli, sőt beszünteti. Ennélfogva hazarészünk érdekeltsége néz a legnagyobb aggodalommal a tervbe vett személy- és árudíjtételek fölemelése elé és méltán, mert viszonyaink miatt még a jelenlegi díjknál is kedvezményesebbet igényelne hazarészünk, nem pedig díjemelést.

A már szentesített újabbi törvényeinknek az iparra és kereskedelemre nehezedő súlya és az új *adótvörvények* nyomán megjósolható újabb terhek, nemkülönben az új *ipar-törvény* nyomán — amennyiben az a megjelent tervezet szerint kél életre — várható teher szaporulat, ipari és kereskedelmi jövő fejlődésünkre biztató képet nem alkotnak és ezek összhatását nem lesz képes ellensúlyozni az a nagy áldozat, melyet Nagyméltóságod az *iparfejlesztésről* szóló 1907. III. t.-cz. keretében a kis- és nagyipar érdekében évről-évre meghoz. Nem pedig azért, mert a jelentkező *drágaság* csökkenésére sincs kilátás, a folyton nehezedő megélhetés pedig az ipari és kereskedelmi élet fejlődésére szintén nem lehet alkalmas.

Az agrár érdekek minden téren való előnyomulását a mily mértékben károsnak tapasztalják a mostoha elbánásban részesülő ipari és kereskedelmi érdekeltségek, ép oly mértékben soraköznek a mozgalomhoz, melynek bevallott politikai célja, erős parlamenti képviseletet biztosítani az ipari és kereskedelmi érdekeltségnek. Ezt szolgálja az a törekvés is, mely az *összeférhetetlenségi* törvény módosítását szorgalmazza, nehogy a küszöbön álló új választási törvény életbelépése esetén, a munkaadók az alkalmazottakkal szemben a parlamenti képviselet tekintetében hátrányosabb helyzetbe kerülhessenek. Érdekeltségeink ily irányú politikai törekvése abban találja indító okát és gyökerét, hogy a tapasztalt mostoha elbánás további folytatását és a jogos érdekek egyenletes kielégítését csupán erős parlamenti képviselettel látják elérhetni. Onnét jö érdekeik ellen a támadás, ott kívánnak tehát a jövőben az ellen erős védelmet kifejteni.

Az elmúlt év folyamán a *vasárnapi munkaszüneti* törvény revíziója is napirendre került, mely hivatva van egysegesen rendezni azt az állapotot, ami a jelenleg érvény-

ben álló törvény életbe lépte és az időközben megjelent rendeletek következtében az eligazodást megnehezítette. Kívánatosnak tartjuk a törvény mielőbbi életre hívását, úgy azonban, hogy a kereskedelem különleges viszonyai megfelelő elbánásban és figyelemben részesüljenek és az alkalmazottak részére tervezett, — de gyakorlati és kiviteli szempontból nagy akadályokba ütköző — kedvezmények, a munkaadók érdekeivel összhangzásban álljanak és a törvény ez utóbbiakat se túlságos zaklató eljárással, se indokolatlan anyagi áldozat hozásával ne terhelje.

Kereskedelmi érdekeltiségünket még folyton aggodalomban tartja a *polgári perrendtartás* reformjáról szóló törvényjavaslat sorsa. Többrendbeli fölterjesztéseink során kifejtettük álláspontunkat, mely a könyvkövetelések illetékességi és hatásköri kérdésében a mai állapot fentartását javasolja. A javaslat ugyanis egyfelől a helyi illetékesség oly szabályozását tartalmazza, amely a magyar kereskedőnek és iparosnak lényegesen megnehezíti a fogyasztók ellenében fennálló követeléseit érvényesítését. De szavunkat e törvényjavaslat ellen azért is föl kellett emelnünk, mert eltörölni szándékozik a kereskedelmi bíróságok intézményét és ezzel kapcsolatban a budapesti kereskedelmi és váltótörvényt. A gyakorlati kereskedelem életszükséglete nem csupán a jelenlegi állapot fentartását parancsolja, hanem égetően szükségessé teszi a kereskedelmi ügyekben való bíraskodás minél gyakorlatibb irányba való továbbfejlesztését és azt az irányzat követését, melyet e tekintetben a német bíróságok követnek.

Kereskedőink évek óta panaszkodnak a *fogyasztási szövetkezetek* tisztességtelen versenye ellen s még inkább a jogosulatlan adókedvezmény, az állam indokolatlan támogatása miatt. Ezzel szemben a legnagyobb méltatlankodással az érdekeltek az 1909. évi állami költségvetésből azt

látják, hogy a fogyasztási szövetkezetek támogatására a földművelésügyi miniszterium részére 694 ezer korona lön engedélyezve, vagyis kerek 200 ezer koronával több, mint az előző évben. Sajnálattal állunk meg e jelenség előtt, mert az adóterhek alatt görnyedező kereskedelem rovására igazságtalannak és sérelmesnek tartjuk a fogyasztási szövetkezetek szaporítását és gyámolítását ilyen nagyarányu subventióval erőltetni. A mai viszonyok figyelembe vétele mellett ugyanis, midőn a legkisebb faluban is több kereskedelmi üzlet van, amelyek közt keletkező természetes verseny a fogyasztó közönség kárára mehető kiaknázó irányzatot ott is lehetlenné teszi, nem látjuk elfogadható indokát a fogyasztási szövetkezetek túlságos erőltetésének. A városokban pedig, hol minden szakra kiterjedőleg számos üzlet áll fönn, melyek egymással szemben is éles versenyt szenvednek, ott éppen teljesen felesleges és méltánytalan a kereskedelmi üzletekre még az államszegélyivel támogatott fogyasztási szövetkezetek versenyét is reá zúditani. Nem múlászthatjuk el tehát ez alkalommal is kérni Nagyméltóságodat, kegyeskedjék minden befolyásával a kereskedelmi körök jogos érdekeit a fogyasztási szövetkezetek méltánytalan versenye ellen hathatósan megvédelmezni.

Nagyméltóságodnak 56750—1908. számu rendelete folytán az *iparfelügyelői* kerületekben, kamarakerületünk et illetőleg a csoportosítás szempontjából, de azért is változás állott be, mert Dés új iparfelügyelői központot nyert. Az augusztus 1-én életbe lépett beosztás szerint kamarakerületünk a következő csoportosítást nyerte: 1. kolozsvári iparfelügyelőség, mely kiterjed Alsó-Fehér, Kolozs és Torda-Aranyos megyékre, 2. dési iparfelügyelőség, mely kiterjed Beszterczenaszód és Szolnok-Doboka megyékre, 3. szatmárnémetii iparfelügyelőségi kerület, melybe Szilágymegye is beosztatott, 4. segesvári iparfelügyelői kerület, melybe Kis-Kü-

küllőmegye is beletartozik. Az új beosztás daczára is az iparfelügyelői körleteket túl nagyoknak tartjuk, amelyek pontos adminisztrációja, különös tekintettel a szigorú, sok kiutazást és munkát okozó kazánvizsgálatokra, alig lehetséges. Szükséges tehát a további decentralizálás, vagy legalább is az, hogy az iparfelügyelőségek működési köréből a kazánvizsgálatok kikapcsoltsanak. E munkakör ellátása az iparfelügyelőségeket — tapasztalat szerint — annyira igénybe veszi, hogy az iparfejlesztési fontos teendőkre idő a kellő mértékben rendelkezésükre nem áll és így az iparfelügyelők a kazánvizsgálati ügyek miatt az irányító, tanácsadói tulajdonképpeni hivatás-körüktől elterítettnek. Nagy megnyugvással és örömmel szemléltük tehát a kazántulajdonosok között megindult és a Magyar Gyáriparosok Országos Szövetsége által a megvalósulás felé vezető azt a mozgalmat, mely a külföldi tekintélyesebb iparállamok mintájára *országos gőzkazánvizsgáló egyesület* alakítását tűzte ki célul. E nagy jelentőségű és nagy horderejű intézmény keretében maga az ipari érdekeltség venné gondozásába a gőzüzemek érdekeit. Az egyesület létesítése esetén a gőzkazánok idős akos megvizsgálását és a víznyomású próbák megejtését az iparfelügyelők helyett az egyesület által e célra alkalmazott mérnökök végeznék, kiknek működését törvényesen az egyesületre ruházott jog szabályozná azzal az alapelvvel, hogy az egyesületi mérnökök által a kazánszemlékről, vizsgálatokról és víznyomási próbákról kiállított bizonyítványok egyenlők legyenek a kormány által kiállított hasonló bizonyítványokkal. Ebből első sorban a munkával túlterhelt iparfelügyelet tehermentesítése várható a munkásvédelmi felügyelet és az iparfelügyelők iparfejlesztési funkciója javára. Hivatva van e mellett az alakuló egyesület a gőzkazánüzemek gazdaságosságának, a kazántüzelés és a gőzkihasználás takarékos és helyes

berendezésének és vezetésének ellenőrzésére, ami az egyes iparüzemek versenyképességét, a mezőgazdasági üzemeknek pedig jövedelmezőségét mozdítaná elő. Kívánatosnak tartjuk tehát, hogy e kezdeményezés Nagymeltóság d elvi hozzájárulását szerencsés legyen megnyerni és az egyesület mielőbb életre kelve áldásos működését megkezdhesse.

Kamaránk területén az 1908. évben összesen 982 gőzkazán volt működésben, ami az előző évi eredményhez képest ugyan némi emelkedést mutat, azonban az ipari öszszükséglettel a szaporulat nem áll arányban, mivel egyrészt praktikus szempontok, másrészt az utóbbi években beállott waggon és széninség következtében az ipargyakorlatban mind nagyobb tért hódítanak a különféle petroleum-, benzin-, nyersolaj és szivógázmotorok. Örömmel jegyezzük fel e helyen azt a tapasztalatunkat, hogy az újabb gőzkazán szükséglet fedezésénél a vásárlások túlnyomó részben a hazai beszerzési forrásokból történnek.

Végül az iparfelügyeletről szóló e jelentésrészletünkben még megemlítjük, hogy a munkásbiztosító törvények a balesetek vizsgálására vonatkozó intézkedései, kapcsolatban a rideg szövegezésű vizsgálati jegyzőkönyvekkel, rendkívül előtérbe tolták az iparfelügyelő működését s nagy körültekintésre intették, hogy gyenge iparunkkal szemben a kellő mérték betartása biztosíttassék.

A kamaránk területén az 1908. évben működésben volt gőzkazánok eloszlásáról az alábbi táblázat nyújt felvilágosítást.

Törvényhatóság	ipari	gazdasági	egyéb	összesen
	cézeli gőzkazánok száma			
Alsó-Fehér megye	78	34	83	195
Besztercze-Naszód megye	28	16	3	47
Kis-Küküllő megye ..	7	43	—	50
Kolozs megye	74	17	76	167
Kolozsvár sz. kir. város	38	30	8	76
Szilágy megye	100	159	8	267
Szolnok-Doboka megye	37	61	5	103
Torda-Aranyos megye	19	8	50	77
Összesen..	381	368	233	982

A nyomott pénzügyi viszonyok az új gyáralakulás tekintetében nálunk káros hatásukat mindazonáltal nem éreztették, mert az elmúlt évben is 33 gyári vállalat keletkezett. E vállalatainkban 3 millió 200 ezer koronán felüli összeg lőn befektetve és mintegy 500 munkás-kéznek nyújtottak keresetet. Az új alakulások között számszerűleg most is a malom-vállalatok vezetnek, mert számuk 24, a befektetett új tőke 497 ezer korona és 78 munkást foglalkoztatnak. Faáru feldolgozására 8 vállalatunk keletkezett 2 millió 549 ezer korona befektetéssel 300 munkás alkalmazásával. Agyag- és gipszgyártásra 3 vállalat rendezkedett be 315 ezer Ktőkével és 74 munkás foglalkoztatásával. Keletkezett továbbá 1 kalapgyár 80 ezer korona befektetéssel és 30 munkás foglalkoztatásával, továbbá egy hentesárugyár 50 ezer koronával és 12 munkás alkalmazásával.

Ellenben *megszűnt* az üzem föl hagyása, tökehiány és leégés miatt 19, túlnyomólag kisebb malom vállalatunk.

A kis- és nagyiparra egyaránt súlyos károsodással járt ez év folyamán a sűrűn előforduló *sztrájk- és bojkot-mozgalom*, ami kiváltképen székhelyünk iparát súlytotta, hol a mozgalom szinte kiapadhatlan volt. A vállalkozás bizonytalansága és illetén korlátozása végre mestereinket is a munkásokhoz hasonló szervezkedésre indította, mely az év folyamán annyira haladt, hogy az év végén már majdnem minden iparágra kiterjedőleg a *munkaadó szövetség* szervezkedése befejezést nyert. E mozgalom kezdeményezésében és irányításában az építő iparosok jártak elől és az ők kitartó agitációjának és felmutatható eredményeiknek volt köszönhető a mozgalom széleskörű elterjedése.

A szárnya szegett ipari fejlődés intensivebb munkálkodásra képesítve nem lévén, a munkás kezek százai kereset nélkül állottak. E körülmény már egymagában sajnálatos nagy nemzetgazdasági veszteség volt, de súlyosbodott azzal, hogy a kereset nélkül maradottak ezrei kényszerültek a vándorbotot kezükbe venni és kivándorolni.

Kerületünk 7 törvényhatósága területéről az 1908. évben 12128 személy vándorolt ki és pedig 3668 személy Amerikába, 4689 személy Romániába, 1149 személy Németországba, a többi pedig az európai más országok és a többi világrészek felé vette útját. A kivándoroltak közül 2445 személy magyar anyanyelvű, (20%), 1255 német és szász, 8110 román anyanyelvű (66%) volt. Foglalkozás szerint 283 az értelmiség, 231 az iparos, 102 a kereskedő, 1249 a kisbirtokos és 9056 pedig cseléd és napszamos foglalkozásuak köréből telt ki.

Azok a kétségtelenül jóakaró és áldozatkész intézkedések, melyeket Nagyméltóságod az utóbbi években sajná-

latosan tapasztalt és nagy károkat okozó *vasúti kocsihiány* megszüntetése és általában a vasúti szolgáltatás intenzívebbé tétele érdekében, az állami nagy beruházások alakjában foganatba kegyeskedett venni, a lefolyt évben még olyan eredményt nem tudott elérni, a mely a vasúti szolgáltatás ellen felhangzó jogos panaszokat teljesen elháríthatatni tudta volna. A kocsihiány és az azzal karöltve járó széninség miatt gyáriparunk sok panaszt hallatott, mert termelésükben ezáltal akadályt és kárt szenvedtek. Hitünk azonban megnyugtató, hogy az ez irányú panaszok a jövőben jó részt meg fognak szünni.

Kisiparunk fejlődésében semmi kedvező jelenséget nem tudunk fölemlíteni annak daczára, hogy az 1907. III. t.-cz. hatása alatt Nagyméltóságod áldozatkészségéből egyrészt tekintélyes állami *gépségély* kieszközlésével igyekeztünk lendületet adni, másrészt szak- és általános tudásuk fejlesztésén szintén állami áldozatokkal rendezett tanfolyamok útján buzgón fáradoztunk.

Gyáriparunk terén már nem volt oly vigasztalan a helyzet. Számuk az év folyamán is szaporodott és termelésükben némi emelkedést tapasztalhatunk. Nagyobb szabásu alakulás: egy fűrészelt árukat előállító gyár 2 millió korona alaptőkével, mely üzemét az 1908. évben föl is vette, továbbá a dési szódagyár szintén 2 millió korona tőkével, a mely azonban építkezéseit csak az 1909. évben kezdi meg.

Az egyes iparágak tekintetében a következő képet adhatjuk.

Kőiparunknak az útburkolatot készítő faja, a jelentkezett nagyobb keresletre tekintettel kielégítő eredménnyel zárta az évet, annak daczára, hogy az 1907. XIX. t.-cz. életbeléptetése, különösen a még teljesen rendezetlen balesetbiztosítási ügyből kifolyólag tetemes új terhet rótt e

vállalatokra A kőbánya üzemekre bénító hatással volt az is, hogy a hatóságok részére engedélyezett kedvezményes vasúti díjtételek ez évben is, úgy mint az előző esztendőben, október 1-én be lettek szüntetve és így a legkedvezőbb őszi munkaidőt a szállításra föl nem használhatták. E jelenség pl. a kissebesi kőbányák termelésében súlyos akadályt okozott, a mennyiben az el nem szállított nagymennyiségű kőanyagok raktározása oly nagy helyet foglalt el, hogy e miatt egyrészt a további termelés megnehezült, másfelől az így raktározott kőanyag majdani elszállítása már-már oly nagy költséget igényel, hogy ez iparcikkek értékesítése rendkívül nehéz lesz. Kőbánya vállalataink nevében bátrak vagyunk tehát azt a kérést tolmácsolni, hogy a kedvezményes tarifák ne csak október 1-ig, hanem egész évben legyenek érvényesek.

Kőfaragó iparunk az építkezés pangása miatt számottevő eredményhez nem jutott, ellenben a sirkőfaragó üzlet fokozatos fejlődésében szünet nem állott be.

Agyagiparunk a megszokott körben mozgott. Följegyzésre csupán annyi érdemes, hogy az aranyosgyéresi agyagipari vállalat az év végén üzemét beindította, azonban székhelyünk egyik jelentősebb kályhagyára az évközben csődbe ment és miután a vállalat új alapokra fektetése céljából megindult mozgalom eredménynyel nem járt, e vállalatunk sajnálatos kimulása székhelyünk gyáripárát egy vállalattal újra szegényebbé teszi.

Fazekas kisiparunk reorganizációja megindult és hisszük is, hogy annak az áldozatkészségnek, melyet Nagyméltóságod kisiparosaink részére nyújt, a közel jövőben meg lesz az eredménye. A budapesti agyagipari központi műhelyben kerületünkben már 12 fazekas nyert kiképzést, a zilahi fazekasok oktatása a helyszínén épen most van folyamatban.

Cellulose gyártásunk a tetemesen drágább faárak miatt egyrészt, másrészt a skandináviai verseny által eddig még soha nem észlelt alacsony színvonalra leszállított cellulose árak miatt, veszteséggel dolgozott.

Nádszövő gyáriparunk az építőiparban tapasztalható stagnáció miatt, de a modern építő technika következtében is, mely a tért ez iparág elől mind jobban korlátozza, kedvező nem lehetett.

A gyári *bőriparnak* hazánkban kétségtelenül legfontosabb és legfejlettebb ága a talpbőr gyártás. Ez az iparág különösen az utóbbi 10 év alatt fejlődött jelentékenyen, úgy, hogy ma már az ország szükségletének igen jelentékeny részét képesek a hazai gyárak fedezni. Azért a behozatal talpbőrökben Ausztriából még ma is igen nagy és a belföldi iparnak óriási versenyt okoz. Ugyanis a talpbőr-ipar nem csak nálunk fejlődött az utóbbi években rohamosan, hanem Ausztriában is. A hordók a cserzést hihetetlenül meggyorsították és a régi gyárakban egyre több hordót állítottak fel, melyekhez egész sor új telep sorakozott ugyancsak nagyszámu hordókkal.

Ennek a túlgyors fejlődésnek és a kikészítés folytonos rövidülésének túltermelés lett a következménye. Ausztria-Magyarországon ma határozottan jóval nagyobb a termelés, mint a szükséglet. Ez magában még nem volna baj, mert hiszen a nyugat országai épen ez által lettek gazdagok, csak hogy amíg a nyugat országai előtt egész sor export terület áll nyitva, addig Monarchiánknak alig van fogyasztó piacza, sőt az utóbbi években még azt a keveset is elveszítette.

A gyárosok a bedolgozásnál ezt nem vették figyelembe, nem kisebbitették a részlet terület arányában üzemüket és így csak természetes, hogy a verseny a belföldön egyre ádázabb lett. A lefolyt esztendő e tekintetben nagyon

eklatáns példákat mutatott. Ahogy egyes gyárakban a készletek felszaporodtak, nem vették tekintetbe sem a magas nyers bőrárat, sem a drágább üzemet és oly olcsón árúsítottak, mely minden kalkulációt kigúnyol, ami a borszakmákra kedvezőtlen hatással volt s az üzemi nyereséget redukálta. Ez volt indító oka annak, hogy a komolyabban gondolkodó ausztriai és magyarországi gyárosok múlt év október havában a kartell tervét felvetették s annak létrehozásában fáradoztak. Csakhogy a kartell nem jöhetett létre, mert a kar ellnek csak az lehetett a célja, hogy a bedolgozást minden gyárban arányosan korlátozzák. Ámde ezt a legtöbb talpbőrgyáros nem akarta, sőt ellenkezőleg oda törekedett, hogy a már eddig bedolgozott mennyiségén felül még többet dolgozzon be, egyszóval, élvezni akarta volna a kartell áldásait, de a vele járó kötelezettséget nem. Ily módon elkerülhetetlen volt az eszme elejtése és a viszonyok továbbra is kedvezőtlenek maradtak. A nyers bőrárak már is magasak voltak, még tovább emelkedtek, de a készárút jobb árért nem lehetett eladni. A készletek pedig tovább is gyarapodtak és végnélküli hegyeket képeztek a gyárakban. Ehhez járult még az is, hogy a talpbőrhulladék árai is mintegy 30%-kal hanyatlottak, ami a rendamentet még kedvezőtlenebbé tette. A helyzet pedig az év végéig megmaradt kedvezőtlennek és mérlegét valami kevés gyáros zárta le kielégítő nyereséggel, sőt ellenkezőleg, több cég igen jelentékeny veszteséget szenvedett a lefolyt évben.

A vas- és fémipar körébe vágó gyáriparunk fokoza-
tos fejlődésére tekinthetünk vissza. A nagyenyedi lakatos-
árúgyár a munkás létszám és termelés emelkedését, piaczai
hővítését jelzi és csak azt sajnáljuk, hogy ennek daczára
nem akad elegendő tőke e vállalkozás szélesebb megala-
pozására. *Vasbutor* iparunk is fejlődést mutat, bár ez új
keletű iparunknak a piacz-hódítás sok nehézséget okoz.

Gépgyár iparunk is bőven el volt látva munkával és egyik speciális gépeket gyártó vállalatunk új, bővített telepére való átköltözése megtörtént, ahol a fejlődés elé a térszűke jó időre gátot nem fog szabni.

Nagyarányu fejlődés tapasztalható *butorasztalos* iparunknál, melynek készítményei csin és izlés tekintetében kifogást nem hagynak maguk után. Az országosan tapasztalható e kedvező jelenség előidézésében, a szakirányu oktatási intézményeknek nagy részük van. *Fűrészelt árukat* készítő gyár iparunk is ugy számban, mint a termelést illetőleg fejlődést mutat, ámbár e vállalatokat a még mindig tartó vasuti kocsihány érzékenyen károsította.

Kedvező jelenséget árult el *papirgyár iparunk* is. A borgói papirgyárat az év folyamán sikerült részvénytársasági alapon reorganizálni és így üzem fenntartását lehetővé tenni. A dési szivarkahüvelygyár is új vezetőség kezében székhelyünkre áthelyezve, a fejlődés útjára lépett. Termelése, illetve gyártmányai után a kereslet oly arányokat öltött, hogy az alaptőke fölemelése és a gyár kibővítése már halaszthatatlanul szükségesnek látszik. Az év végén fogantatba vétetett székhelyünk papirlemezgyárának a kibővítése és új alapra fektetése. Az új felszereléssel e gyárunk termelése meg fog sokszorosodni és terve későbbre az is, hogy készítményeit egy beállítandó dobozgyártó osztálylyal maga dolgozza föl. Az év végén székhelyünk egyik könyvkötő iparosa állami gépsegély igénybe vételével a dobozgyártásra be is rendezkedett. Szép fejlődést mutat a nagyenyedi papírárúgyár r.-t. működése is, munkáslétszámát szaporította, de a megérdemelt pozícióát, a kellő tőke hiánya miatt, nem tudja még betölteni.

Nem volt ily osztatlanul kedvező a helyzet *kalapgyártó* iparunknál. A beszterczei szövetkezetű alapon működő

parasztkalapokat készítő vállalatunk az állami gépsegély mellett termelését ugyan lényegesen megkönnyítette, de a galicziai erős verseny következtében piacza mind szűkebb térre szorúl, az elhelyezés több és több nehézséggel jár. Az év folyamán az erzsébetvárosi szalmakalapgyár részvénytársasági alakzatot vett föl és 160 ezer K alaptőke mellett termelését nagy arányokban fejleszteni megkísérelte. Nagyobb eredményt a szakmunkás kezek hiányából még nem tudott e vállalat fölmutatni, azonban arra tekintettel, hogy a földmivelésügyi Miniszter úr áldozatkészsége mellett kamaránk által a folyó év végén Erzsébetvároson rendezett szalmafonó háziipari tanfolyamon 60—70 munkás nyert kiképzést, a jövő évekre e tekintetben elég kedvező helyzet nyílt meg. E vállalatunk utján kísérletet tesz kamaránk arra is, hogy a kerületünk más községeiben kiképzett szalmafonó háziiparosokat állandóan foglalkoztassuk.

Kötő—szövő iparunk terjeszkedésénél is némi élénküléssel találkozunk. A nagyenyedi fegyintézettel kapcsolatos *harisnyakötő-gyárunk* elhatározta üzeme tulnyomó részének kitelepítését s jövő üzemét 100 künt dolgozó munkás foglalkoztatásával kívánja kibővíteni. E vállalatunk czikkei az ország határán túl is piacot találtak s üzeme kielégítő eredményt mutat. A székhelyükön főnálló kisebb harisnyakötő-gyár is bőven el volt látva rendeléssel és e gyárak, valamint a háziiparilag üzött harisnyakötés fellendülése, az eddigi behozatal csökkenésére hatásukat kezdik már is éreztetni. E háziipar elterjedése körül lényeges eredményt biztosít a Nagyméltóságod által államsegélyként szétosztott gépsegély adományozás, amelyet folytatni szükségesnek ítélünk. A nagyenyedi *szövőgyárunk* is lassú fejlődést mutat és ennek életében az a változás történt, hogy új tulajdonos kezébe ment át, aki újabb berendezkedés fogantatásával, a termelőképeség fokozását vette tervbe.

Mult esztendei jelentésünkben rámutattunk arra a hatalmas lendületre, melyet kamarakerületünk területén levő négy *sörgyár* fejlődésében tapasztaltunk. Sajnos, a tárgyalt esztendő nem hozta meg a fokozatos fejlődéshez fűzött reményeket és a tapasztalat azt mutatja, hogy a sör-ipar, közgazdaságunk e fontos ága még mindig abban a stádiumban van, hogy a keresletet nem a sörnek, mint egészséges italnak általános elterjedése irányítja, hanem mint élvezeti cikk az időjárás viszontagságainak van alávetve és a gyártás mérve-nagysága egyuttal az idő fokmérője. Ez az oka annak a körülménynek, hogy a tárgyalt esztendőben 48142 koronával kevesebb söradó és adópótlék folyt be, mint az előbbi évben és sörgyárosaink, mint kereskedőink körében általános a panasz, hogy a múlt nyár kedvezőtlen időjárása káros hatást gyakorolt.

Nagyméltóságod figyelmét ismételten felhívjuk arra az immár túrheteren állapotra, mely szerint a magyar és ausztriai üveggyárak egyesültek és egyetlen eladási irodából a prágai Union Bankból bonyolítják le a forgalmat és kényük-kedvük szerint használják ki a helyzetet. Ez az egyesülés valóságos „ring“ és legnagyobb csapást méri a sör- és ásványviz-kereskedelemre azzal a ténykedésével, hogy megdrágította a palaczkok árát és azonfelül olyan eladási feltételeket állapított meg, mely neki éppen konvenióált. Így pl. mindenki abból a gyárból kapja a palaczkokat, ahonnan az eladási iroda dirigálja és akkor kapja meg, amikor ezt a ring jónak látja. Sajnos, ami tökeszegény gyáripárunk és kereskedelmünk nem tud tapraállani, hogy ezt az amerikai módra megcsinált ringet fölözlat-hassa és ezért Nagyméltóságod jóindulatára vagyunk reá-utalva, hogy saját hatáskörében ezt ellensúlyozni méltó-ztassék.

Rámutatunk minden jelentésünkben, hogy a söripar

az, amely úgy fontos helyzeténél, mint egészséges gyártmányánál fogva leginkább érdemes arra, hogy úgy adó, mint a tarifális kedvezményben részesüljön és ezt különösen most azért hangsúlyozzuk, mert halljuk, hogy a tarifa-revisió küszöbön áll.

Kérjük Nagyméltóságodat, hogy a vasúti közegeket a sörösládák és palaczkok kezelésénél kiméletes bánásmódra inteni méltóztassék. Általános a panasz, hogy a vasúti közegek kiméletlenül dobják-vetik a ládákat és ezáltal igen nagy kárt okoznak a szállítató közönségnek.

Kerületünk működésben álló négy sörgyárának termelési és adózási adatait ide iktatjuk. Ebből bár konstatáljuk, hogy a termelés az 1907. évi 35807 hliterről 36303 hliterre emelkedett, mégis az adóbevételek 419824 koronáról 371682 koronára csökkentek. Ennek az az oka, hogy az eladás csökkent és a készletek felhalmozódottak.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Kimutatás

a kolozsvári kereskedelmi és iparkamara területén az 1908. évben működésben volt sörgyárak termelési és adózási viszonyairól.

Sorszám	Tulajdonos neve	A telep helye	A termelt mennyiség	A termelt mennyiség után fizetett	
			H.-liter	söradóban	söradó-pottókban
				K	K
1	Czell Frigyes és fiai	Kolozsvár	7700	30669	66389
2	Rohrlich és Brecher	Besztercze	10048	35465	76772
3	Goldschmidt Frigyes utódai	Naszód	2063	6512	14096
4	Mendel sörfőzde és keresk. r.-t.....	Torda	16492	44800	96979
Összesen..			36303	117446	254236
				371682 K	

Szessziparunk a gyárak számát és termelését illetően az előző évi keretekben mozgott és általában kielégítő üzletről számolhat be. Szesziparunk jelentőségéből — a termelés szétszórtsága — lassan tért veszt. Ma már csupán Gyulafehérvár és Kolozsvár városban van 1–1 ipari szeszgyár. Ezek életének is meg vannak számlálva órái. A tárgyalt évben életbelépett új szeszadó-törvény az ipari szeszgyárakkal leszámolt, azok kontingensét lényegesen redukálta és a szárított moslék kivitelét is lehetetlenné tette számukra.

A malom-üzlet a tulmagas gabona és pénzáruk miatt kedvező nem lehetett. Az üzlet menetét a waggonhiány, az árútorlódás a vasúton, szintén nagyban gátolta.

A hentes-árúk gyártása újabb vállalatok keletkezése, illetve a régi telepek kibővítése és modernebb felszerelése folytán számban és a termelés mennyiségében egyaránt fejlődést mutat. Az üzleti eredmény is kielégítő volt.

Szódagyártó iparunk élénk üzletmenetre tekinthet vissza. A marosújvári ammoniak szódagyár-telepét fél milliónál is nagyobb tőke befektetésével kibővítette. Egy új társaság pedig Dés városában 2 millió korona alaptőkével új szódagyár létesítését vette tervbe, a mely vállalat részére az állami kedvezmények is engedélyeztetek. Az építkezés az 1909. év folyamán oly mérvben van tervbe véve, hogy a gyártás az év vége felé meg is indulhasson. E vállalatnak egész kamarakerületünkre, de különösen Dés város gazdasági felélénkítésére áldásos hatása lesz.

A gyufagyártás is elég jó keresletnek örvendett s az árak jó kialakulása ellen csak az év végén tapasztalt túlprodukczió miatt lehet némi panasz. Székhelyünk gyufagyárának termelése növekedett, munkás-viszonyaiban is öröndetes javulás tapasztalható, amennyiben az egész éven át elegendő munkaerő állott rendelkezésre, végre

pedig új gépek üzembe helyezése is előmozdította a nagyobb termelést.

A kolozsvári *dohánygyárnál* a munkások létszámában és a termelésben is némi emelkedést látunk.

A zalatnai, szintén kincstári kezelésben álló *szénkénegyár* is fejlődő termelési viszonyok mellett kedvező üzleti évre tekint vissza.

A pénzpiacz zárkózottsága nyomasztólag hatott az építkezési kedvre is, de e mellett a folyton szaporodó városi és közterhek sem lehetnek élénkítő hatással a magánépítkezésre. Az *építő ipar* pangása pedig kétszeresen sajnálatos, mert egyrészt a magánépítkezések fellendülése nélkül a tapasztalható lakáshiány és lakásdrágaság megszüntetésére gondolni sem lehet, másrészt az építőipar szünetelése a legtöbb ipari foglalkozásra bénítólag hat, a kereset hiányát pedig a kereskedelem és egész gazdasági életünk megsínyli. Kerületünk 19 városából beszerzett adatok szerint az 1908. évben 2 millió 837 ezer korona értékű építkezés történt, amely bizony igen szegényes jelenség, különösen pedig akkor, ha figyelembe vesszük azt, hogy ez összeg nagyobb része különféle állami építkezésekből állott elő. A munkabérek és építési anyagok mérvére kamarakerületünkből egybegyűjtött adatokat az alábbiakban ez alkalommal is érdekesnek tartjuk föltüntetni.

Község	Naplóórakeresgy				Általános					
	kőműves	ács	férfi	női	1000 téglának	1000 fedél-cserépnek	1 köbméter kőfalnak	1 köbméter oltatlan mésznek	1000 drb. zsindelynek	1 szál fenyő-deszkának
	napszámnak				K o r o n á k b a n					
Kolozsvár.....	4—5 80	3 60—5 40	1 80—2 20	1 30	37—	50—	15—	40—	10—	1—
Bánffyhunyad	5—	5—	2—	1 40	36—	84—	11—	30—	9—	2—
Gyulafehérvár	4 40	4 40	1 80	1 40	40—	32—	18—	2—	6—	1 40
Nagyenyed	5—	5—	2—	1 30	32—	36—	10 60	26—	12—	1 20
Abrudbánya.....	5—	5—	2 40	1 60	32—	—	40—	5—	10—	— 70
Vizakna	5—	4—	2 50	2—	40—	50—	25—	150—	12—	2—
Beszterce	4—4 50	3 50—4—	2—	1 60	32—	15—	16—	150—	14—	2—
Naszód.....	4—	3 60	2 20	1 50	28—	24—	16—	15—	17—	1 40
Erzsébetváros	5—	5—	2—	1 60	36—	36—	20—	14 40	16 40	— 80
Dicsőszentmárton ..	6 60	6 60	1 80	1 20	38—	38—	4 90	4 40	20—	— 88
Dés	5—	4 50	2—	1 80	36—	34—	16—	30—	17—	1 60
Szamosujvár	4—5—	4—5—	2 40	1 60	34—	88—	24—	16—	12—	1 50
Zilah	5—	4—	1 60	1 40	35—	33—	13—	22—	6—	1 50
Szilágysonlyó	5—	5—	2 40	1 40	36—	28—	14—	13—	9—	2—
Szilágyveseh	6—7—	5—6—	1 60	1 20	36—	36—	24—	2 40	9—	1 20
Tasnád.....	6—	6—	3—	2—	48—	60—	30—	30—	10—	2 60
Zsibó	5—	4—	1 80	1 20	28—	28—	6—	2 40	16—	1 40
Torda	7—	6—	2—	1 80	28—	48—	16—	16—	9—	—
Marosudvas	6—	5—	2—	1 40	40—	50—	5—	24—	12—	1 20

Egyetlen iparág sem érzi annyira a tisztességtelen verseny bénító hatását, mint a *könyvnyomdászat*. Valóban elérkezett ahhoz a ponthoz, hogy ez iparág kivétessék a képesítéshez nem kötött iparok sorából, hogy a teljesen szakképzett nyomdászoknak biztosítsák a nyomdai üzletek létesíthetése és vezetése. Nem a nagy üzemet folytató részvénytársulati nyomdákról szólunk, mert azok igazgatói és műszaki vezetői úgy is teljes szakértelemmel rendelkeznek s a szakfejlődést garantálják a nélkül, hogy a tisztességtelen verseny romboló eszközét vennék igénybe, hanem szólunk azokról a kis nyomdákról, melyek gombamódra keletkezve szakértelem nélkül sokszorosítják a gyatra kiállítású üzleti nyomtatványokat és zúglapokat, érzékeny kárt okozva a szakszerűen vezetett és nagy befektetéssel berendezett könyvnyomdáknak és tisztességes irányú társadalmi és közgazdasági szaklapoknak és irodalmi vállalatoknak. De soha meg nem szűnő a panasz az állami nyomtatványok cenzalizációja ellen és a mi kevés u. n. időszzerű nyomtatványok vidéki nyomdáknak készítettnek, azok oly széleskörű versenynek vettetnek alá, hogy a szállító nyomdavállalatoknak alig maradhat valami haszon. Végül pedig nem hallgathatjuk el a munkaviszonyok elfajulását sem, mely szintén nagy veszedelemmel fenyegeti a vidéki nyomdaipart. A főnnálló munkabér szabályzat, mely 3—4 évenként kerül megújításra főnökök és munkások között, a főnök-egyesületek hiánya és rendezetlensége miatt mindig a munkaadók veszteségére nyer megújítást. A heti díjak emelésével és a munkaidő folytonos redukálásával a munkák előállítása folyton drágul, de a vállalati árakat a zúgnyomdák emésztő versenye miatt arányosan emelni nem lehet. A papirgyárak kartellje és a városok emelkedő vásárvám és kövezetvám díjai a feldolgozásra kerülő papír árát szintén jelentékenyen drágítja ugyannyira, hogy az ily köz-

vetetett adókkal megkészsereződnek a különben már is magas százalékban kirótt kereseti adók összegei. Ilyen viszonyok mellett a vidéki nyomdaipar helyzete kedvező képet nem mutathat és minden reményét az alkotás alatt levő ipartörvénybe helyezi, amely hivatva van sok anomálián jelentékenyen könnyíteni, föltéve, ha a nyomdaipar érdekében megtett szakvélemények kellő méltánylásra találnak, ha a fejlődést gátló szakértelmetlen és tisztességtelen verseny kinövéseitől megtisztul a jövő látképe.

A mezőgazdaság körébe eső *háziipari* foglalkozások terjesztése és fejlesztése érdekében kamaránk ez évben sem szünt meg munkálkodni. A földmivelésügyi minister úr tekintélyes államsegélyével a tárgyalt évben 4 *szalmafonó háziipari tanfolyamot* rendezett kamaránk és pedig Désen, Erzsébetvároson, Szilágyballán és Tekében. E tanfolyamokon összesen 149 leány növendék vett részt. A tanfolyamok munkakiállítással zárultak, melyeken a tanfolyamon összesen 5070 drb. 13.637 korona értékben különféle szalmából és sásból készült háztartási és dísz tárgy czikk lön a nagyközönségnek bemutatva. A háziipar terjesztése körül kamaránkkal karöltve élénk tevékenységet fejtettek ki a gazdasági egyletek és a vármegyei gazdasági szaktanárok és ezek közül különösen *Csérer Lajos*. Ezek munkakörébe a kosárfonás és fafaragászat esett. Kamaránk gondoskodása a népies háziipar terjesztésén túlterjedve, arra is figyelmet fordítottunk, hogy az értékesítés nehéz kérdését gyakorlati alapra helyezzük. Ez okból tárgyalást vettünk föl a válaszüti kosárfonó szövetségessel a kolozsmegyei kosárfonatok központi értékesítése érdekében, a mely szövetség részére e czélok szolgálátára kegyes volt Nagyméltóságod ajánlatunkra állami pénzsegélyt is folyósítani. A szalmafonó tanfolyamok eredményét

pedig azzal biztosítottuk, hogy az erzsébetvárosi „Kondor“ szalmakalapgyár r.-társasággal megállapodást kötöttünk a kerületbeli háziiparosok szalmakalap és fonat készítményeinek rendszeres beváltására. Kamaránk kiváló figyelemmel volt a körösfői fafaragó háziipar művészi irányba való terelésére is. Ajánlatunkra kegyes volt Nagyméltóságod e magyar vidék érdemes háziipara érdekében tekintélyes pénz- és gépségélyt adományozni, a háziiparosokat a helyszínén tanfolyam keretében modern irányzatok követésére kioktatni, sőt 4 ilyen háziiparos szerencsés volt Nagyméltóságodtól azt a továbbmenő kegyet is élvezhetni, hogy a kolozsvári faipari szakiskolán több hónapon keresztül államségélyen gyarapíthatták ismereteiket. A háziipari foglalkozások terjesztése körül dicséretes buzgalmat mutatott a Tulipán-szövetség magyar védő-egyesület erdélyrészi osztályának és kolozsvári fiókjának igazgatósága is. Az ők kezdeményezésére a *toroczkói csipkeverés* és a *magyarbikali recze-csipkék* értékesítése és ké-zítése érdekében, nemkülönben *Nagysármáson* a *gyapjuszövészet* elsajátítása és tökéletesítése érdekében tanfolyamok rendezése vétetett fogantatba.

Az év történetéhez tartozik annak felemlítése, hogy a háziipar-cikkek értékesítési ügyének és a kereseti ág rendszeres gondoskodásba vétele és fejlesztése érdekében megalkult Budapest központtal az *Országos Háziipari Szövetség*. Az alakulatot nagy örömmel üdvözljük, arra nagy szükség volt, mert a háziiparok fejlesztése érdekében már is meghozott nagy állami áldozatok eredményt másként nem mutathatnak föl, ha éppen oly gond nem fordítatik az iparüzés irányítására, a cikkek értékesítésére. Az értékesítés szervezetlensége tette eddig az eredményt többé-kevésbé meddővé és azért nem lehetett a fejlődésre képes háziipari foglalkozásokat is nagyobb tevékenységre sarkalni.

Az országos szövetség működése elé a legszebb reményekkel néz kamaránk és őszinte az örömünk, mert az alakulással teljességbe menni látjuk azt a régi óhajunkat, javaslatunkat, melyet a háziipari cikkek értékesítésének országos központosítása céljából hangoztattunk.

Kamarakerületünk *kereskedelmi* viszonyaiban nagyobb élénkséget nem tapasztalhattunk. A terjedelmet tekintve a faüzlet a legjelentékenyebb. Kereskedelmünk fejlődésére a vasútak és viziútak hiánya illetve elégtelensége egyrészt. másrészt a városok és községek különféle című vámjai bénítólag hatnak. A városi szükségletek rohamos emelkedésével kapcsolatban az egyes városoknál mindinkább előtérbe nyomul az az irányzat, mely a vásár- és kövezetvámokat olyan bevételi forrásoknak tekinti, melyből a községi közkiadások is fedezendők. Ennélfogva a helyi ipari termelés és kereskedelmi forgalom aránytalan és igazságtalan közterhek alatt nyög, amelyek a versenyképességet lenyüggözik és a drágaságot fokozzák. A vámokhoz csatlakoznak a különböző című fogyasztási adók is, amelyek szintér az ipari és kereskedelmi vállalatok vállaira nehezednek. A fűszer és élelmi kereskedelem ezenkívül a *fogyasztási szövetkezetek* igazságtalan versenye miatt is joggal panaszkodik és a szövetkezeteknek úgy az állam, mint a társadalom részéről élvezett indokolatlan kedvezményezése károsan érinti a vidéki kiskereskedelmet. Súlyos károsodással járnak a *végeladások és megrendelés gyűjtése* körül sűrűn előforduló visszaélések is, melyek miatt az ide vonatkozó törvények szigorítását, a *tisztességtelen versenyt* korlátozó új törvényhozási intézkedés életre keltését nagyon is indokoltnak tartjuk.

Pénz- és hitelügy.

Az előző évről átjött nyomasztó hatás alatt indult meg az 1908. év, melyet kezdetben a pénz szüke és a hitel zárkozottsága jellemzett. A bankszabadalom a tárgyalt év végére lejárván, a lefolyt esztendő állandóan fölszinen tartotta a jegybankügy kérdését, amely természetesen izgalomban tartotta egész politikai életünket, de nem maradt hatás nélkül a gazdasági érdekeltségre sem. E kérdés az 1909. évre is örökül maradt és a keletkezett bizonytalanság a jövőre sem enged kedvező kilátásokat gazdasági életünk kívánatos föllendülésére. Az ipari és kereskedelmi pangás, a vállalkozási kedv megkötöttsége a pénzintézetek és általában a hitelügy fejlődését nem segíthette elő annak daczára sem, hogy a váltóárfolyamok kedvező alakulása következtében az osztrák-magyar bank a kamatlábat már január 10-én az addig 6⁰/₀-ról egyszerre 5⁰/₀-ra redukálta és hogy ezt február 3-án újból 4¹/₂⁰/₀, május 7-én pedig 4⁰/₀-ra szállította le, mely az év végéig változatlanul meg is maradt. A pénz olcsóbbodását azonban a gazdasági élet várt föllendülése nem követhette, mert a budapesti bankok között létrejött *bank-kartell* útját állta a szabad versenynek. A kartell ugyan rövid ideig állott fenn, de káros hatása nyomot hagyott. A kartell rövid életének története megmutatta, hogy létrehozása nem szükségszerű érdekeket volt hivatva kielégíteni és szerencsétlen kísérlet volt, bukása pedig, mely a vidéki pénzintézetek egyöntetű állásfoglalása és erőteljes ellenállása következtében állt be, biztosíték

arra, hogy nem egy hamar fognak megpróbálkozni a kartell feltámasztásával. A kartell megszűnése után csakhamar ismét a háborus hírek állták útját az üzleti élet föllendülésének. Ilyen viszonyok között a pénzüzetek élete nem mutathatott föl lényegesebb javulást.

A pénzügyi viszonyok alakulására haló ez elsőrendű jelenségek mellett, a hitelügyet érintő törvényhozási alkotások is izgalmat keltettek és ezek között a *végrehajtási törvény novelláris szabályozása*. A novellának a kishitelű emberek a hitelmegszorítás következtében hatását megéreztek ugyan, de úgy látszik, hogy pénzüzeteink félelme kissé túlzottnak bizonyult. Az *adóreform* hitelessen irányzata is aggodalmakat szült, annak jogosságát azonban csak a jövő fogja megmutatni. A *homestead* meghonosítására az országosan megnyilatkozott egyöntetű ellenszenvből ítélve, valószínűleg nem fog sor kerülni. A tárgyalat évben életbelépett a *csekk*ről szóló törvény, de félt, hogy a csekkforgalom fellendülése az eddigi állapottal szemben haladást nem fog előidézni.

Pénzüzeteink a jelzálog üzletet kivéve, mindazonáltal helyüket megállották, sőt forgalmuk némi emelkedése is bekövetkezett. Kerületünk részvénytársasági alapon működő pénzüzeteinek száma 97-ről 102-re emelkedett, a melyeknek *alaptőkéje* az előző évi 18 millió 333 ezer koronáról 19 millió 882 ezer koronára emelkedett föl, vagyis az egy évi szaporulat 1 millió 549 ezer korona. Igen tekintélyes növekedést tapasztalhatunk a tartalékalapnál, amennyiben 7 millió 447 ezer koronáról egy év alatt 8 millió 570 ezer koronára szaporodott föl, vagyis a szaporulat 1 millió 127 ezer korona. Pénzüzeteink együttesen 3 millió 75 ezer korona *nyereséget* mutattak ki az előző évi 2 millió 716 ezer koronával szemben, vagyis 359 ezer K többlet mutatkozott e tekintetben is. A takarékosági

érzék növekedésére mutat az a körülmény, hogy a *takarék-
betétek* 96 millió 310 ezer koronáról egy év alatt 101 millió
638 ezer koronára szaporodtak fel, vagyis az emelkedés
5 millió 328 ezer koronát tett ki. A *váltótárczánál* is nagy
emelkedés mutatkozik, amennyiben 101 millió 800 ezer
koronáról 109 millió 257 ezer koronára emelkedett, tehát
a szaporulat itt is 7 millió 243 ezer koronát tesz ki.

Pénzintézeti alakulásokban sem volt teljes szélcsend,
amennyiben a részvénytársasági alakulatoknál 5, a szövet-
kezeti pénzintézeteknél pedig 10 új vállalat vette föl a
működést. A részvénytársasági új intézetek együttesen 300
ezer K alaptőkével indultak meg. A szövetkezeti intézetekre
pedig megemlítjük, hogy 5 szövetkezet az Országos Köz-
ponti Hitelszövetkezet kötelékében létesült, míg 5 szövet-
kezet Raiffeisen-féle alakulat. Ugy a részvénytársasági, mint
az 5 Raiffeisen-féle szövetkezet nemzetiségi, román és szász
alakulatok.

Kamaránk területén az 1904—1908. években fenn-
állott részvénytársasági alapon működő pénzintézetek for-
galmának fejlődésére érdekesnek tartjuk bemutatni a követ-
kező összesített kimutatást.

Összesített kimutatás

a kolozsvári kereskedelmi és iparkamara kerületében az 1904—1908. évben r. t. alapon működött
pénzüntézetek forgalmáról.

Év	Pénzüntézetek száma							Betétkönyvek száma	
	Befizetett részvény- tőke	Tartalék- alap	Évi nyeremény	Tartalék- betétek és kamatok	Váltótárcza	Előlegek és kölcsönök zálogra, záloglevelek, jelzálog köl- csönök, pénz- tári jegyek	Pénztár állapota		
K o r o n á k b a n									
1904	80	12,568.866	5,234.910	2,234.910	74,025.137	72,557.312	31,677.484	—	39.907
1905	86	14,247.862	5,936.849	2,412.735	84,883.737	84,536.365	44,166.914	2,760.989	46.571
1906	90	15,387.390	6,880.302	2,596.949	92,246.665	99,845.377	45,217.429	2,616.013	50.162
1907	97	18,333.294	7,447.500	2,715.974	96,309.896	101,800.104	42,237.606	3,095.471	56.598
1908	102	19,882.684	8,570.806	3,075.000	101,638.502	109,257.685	50,626.177	3,819.842	60.752
1904. évről szem- ben 1908. évben külb volt.	22	7,313.818	3,335.896	840.090	27,613.365	36,700.373	18,548.693	—	20.845

Egész kamarakerületünkre kiható működésére tekintettel ez alkalommal is föltüntetjük az *osztrák-magyar bank* kolozsvári fiókja által elért forgalmi eredmény részleteit.

Első sorban is fölemlítjük, hogy a tárgyalt évben *Gyulafehérváron* bank mellekhely lön fölállitva.

A kolozsvári bankfiók pénztári forgalma 395 millió 257 ezer koronát, a bankműveletek pedig 16 millió 489 ezer koronát tettek ki. A leszámítolási forgalom 11601 drb. váltó alapján 14 millió 338 ezer korona volt, ami az 1907. évi eredménnyel szemben 1146 drb. váltó 3 millió 4 ezer korona többletet mutat. A giróforgalom a következőleg alakult: a bevétel 197 millió 640 ezer koronát, a kiadás 197 millió 812 ezer koronát tett ki, ami úgy a bevételnél, mint a kiadásnál az előző évi eredménnyel szemben 19 millió emelkedést mutat. A nyers jövedelem 154.876 koronát tett ki, melyből a költségek 78.926 korona összegét levonva, az 1908. évre tiszta *nyereségnek* 75.950 korona mutatkozott. A bank működésére kötelességszerűen megjegyezhetjük, hogy a jogos igények kielégítése körül a legmesszebbmenő megalégedésre és jóakaratu gondos figyelemmel járt el s a nehéz pénzügyi válság és a bankkارتell idejében igen hasznos szolgálatot tett üzletvilágunknak azzal, hogy a hitelt nem csak meg nem szoritotta, sőt indokolt sok esetben ki is bővítette. Hálás is érte az üzletvilág.

Hasonlóképpen bemutatjnk székhelyünk 15 nagyobb pénzügyintézetének adatait, mint amelyek az osztrák-magyar bank fiókja után jelentőségben soron következnek és döntő súlyt képviselnek a kerület pénzügyi és hitelviszonyai irányításában. E statisztikából kiemeljük, hogy ezen intézeteink tartalékalapjai egy év alatt 380.327 koronával szaporodtak, a betét állomány pedig 1 millió 60.442 koronával gyarapodott.

Folyó szám	A társaság czége	Részvénytőke részjegyek és törzsbetétek, tartálékalap	Takarék- betétek
		Kor.	Kor.
1	Általános bank és takarékpénztár r. t. . .	213070	348163
2	Economul hitelintézet és takarékpénztár r. t.	545389	1414423
3	Erdélyi bank és takarékpénztár r. t.	1144036	10076505
4	Erdélyrészi magyar jelzálog hitelbank r. t.	1076670	122633
5	Kolozsvári iparbank r. t.	229652	555709
6	Kolozsvári kereskedelmi bank r. t.	738862	3280699
7	Kereskedelmi hitelintézet r. t.	117717	631192
8	Kolozsvári koronabank r. t.	129000	854811
9	Kolozsvármegyei takarékpénztár r. t.	234731	1637855
10	Kolozsvári takarékpénztár és hitelbank r. t.	1525000	7852837
11	Közhasznú takarékpénztár r. t.	323329	1386692
12	Mezőgazdasági bank és takarékpénztár r. t.	464900	1874880
13	Népbank r. t.	183638	1304644
14	Vatra takaréék és hitelintézet r. t.	201512	262100
15	Kolozsvári gazdák hitelszövetkezete	308500	1063881
	Összesen.....	7436006	32667024
	1907. évi eredmény	7055679	31606582
	1908. évben több	380327	1060442

Biztosítás. Alig találunk még oly gazdasági intézményt, mely az általános jólétet annyira előmozdítaná, mint a biztosítás, mely az ő különféle ágazataival sok esetben nélkülözhetetlen tényező a modern állam legfontosabb gazdasági és szociális feladatainak teljesítésénél. Mert hiszen alig lehet elképzelni, hogy valaki bármily ipari, gyári, vagy gazdasági üzembe fektetné vagy, nát vagy hogy ilyenre hitelt nyújtana, ha ez üzemet, illetve befektetett vagyonát nem biztosíthatná tűzveszély, jég, betörés, lopás, rablás és szavatosság ellen.

Majdnem valamennyi, a magyar állam területén működő biztosító társaság nagyobb szabásu fő- vagy vezér-ügynökség által van képviselve kamaránk székhelyén.

Az egyes ágazatokról következőt jelenthetjük:

Tűzbiztosítás. Ez ágazatot kamaránk területén 10 részvénytársaság és 3 szövetkezet kultiválja, bár a tűzbiztosításnál fokozatos fejlődés mutatkozik, még mindig alig 10%-a az összvagyonnak van biztosítva s minthogy nálunk ugyancsak gyakoriak a tüzesetek, évenként több millióra menő vagyon pusztul el a tűz által, melynek csak kis része van biztosítva és kárpótolva. Épen azért nagyon szükségesnek látszik olyan törvényhozási intézkedés fogadtatása, a mivel az évenként megisméltődő sok milliót érő nemzeti vagyon elpusztulása megóvható lenne.

Az összes biztosított érték kb. 200 millió korona, melyért 900 ezer korona díjat fizettek.

Az elmúlt évben a nagy szárazság, de főképen közönségünk gondatlansága s igen gyakran rosszakaratu gyújtogatás folytán, felette számos tüzeset fordult elő, mely nagy-értékű vagyont pusztított el.

Különösen súlyos károk fordultak elő az ipari vállalatokban, különféle raktárakban és áruüzletekben.

A tüzesetek nagyobb részénél a tűz mikénti keletke-

zése kipuhatható nem volt, különösen ipari és áru-raktáraknál, melyeknél sok esetben az öngyújtás gyanuja is fenforog.

Jégbiztosítás. A jég elleni biztosítást ez évben többen vették igénybe, mint az előző évben, de a jégkár is jelentékenyen meghaladta a tavalyit.

Balesetbiztosítás. Ez ágazat jelentékeny részét, nevezetesen a munkás baleset-biztosítást — a biztosító társaságok kezéből — az állam vette át, de a mint látszik, nem gondoskodott kellő időben a megfelelő szervezetről, minek folytán e téren még most is a legnagyobb zürzavar uralkodik s a balesetet szenvedett ipari munkás nem tudja, hogy mikor, mennyit követelhet és rendszerint sok lőtás-futás után semmi, vagy csak nagyon csekély kártérítést kap.

Az egyénekenkénti baleset-biztosítást továbbra is nagy igyekezettel és meglehetősen eredménnyel kultiválják a biztosító társaságok.

Szavatossági biztosítás. Ez aránylag új biztosítási ágazat, — mely másutt sokoldalúságánál fogva is nagy népszerűségnek örvend, — nálunk alig bir tért hódítani, holott az állami kötelező balesetbiztosítás érvénybe lépte folytán az ipari vállalkozó csakis szavatossági biztosítás által háritja el magáról a sok esetben nagyon is jelentékeny anyagi felelősséget.

A betörés és lopás, rablás, üvegtörés, vízvezetéki károk elleni és szállitmány biztosítási ágazatok még nem tudtak nálunk meghonosodni s csak elvétve lesznek igénybe véve.

Életbiztosítás. Kamaránk területén is évről-évre mind nagyobb tért hódít az életbiztosítás, a mi annyival örvedesebb, mivel ez előmozdítja a takarékoságot és fokmérője a jólét és intelligencia növekedésének.

Sajnálatos jelenség azonban, hogy a megkötött biztosításoknak oly jelentékeny része már rövid fenállása után meg lesz szüntetve.

Az életbiztosítással nálunk 12 részvénytársaság és 7 különféle szövetkezet foglalkozik.

Járadékbiztosítás és népbiztosítás. E két nagyon fontos biztosítási módozat még eddig nálunk nem tudott gyökeret verni.

Közlekedés.

Vizi útaink nincsenek, vasúti úthálózatunk sem olyan sűrű, mely a forgalmi igényeket fedezhetné, ennél fogva kétszeres jelentősége van hazarészünkben a *közútaknak*. Kötelességszerűen éber figyelemmel kísérvén útépitési ügyünket, sajnálattal tapasztaljuk, hogy bár Nagyméltóságod kerületünk közútjainak jó karban tartására tekintélyes áldozatot hoz, mindazonáltal korántsem lehet az igényeket a szükséghez arányban álló módon kielégíteni. A tárgyalt évben állami új útépitkezés nem történt, a törvényhatósági útépités körében is alig történt számottevő jelenség. A törvényhatósági utak fenntartásánál érezhető súlylyal nehezedik a fenntartók vállaira a fedanyag szállítása körüli ajánlat nagy megfogyatkozása, sőt hiánya. Nemcsak az utolsó évek takarmányhiánya, hanem a vonóállatok állományának és a szállítási felszerelések megfogyatkozása, továbbá a rendkívül magas igás és kézi napszámbérek stb. igen kedvezőtlenül alakították e tekintetben a helyzetet. Az útalapok pedig megyeszerte kimerültek, a községi közkiadások is folyton emelkednek és így más fedezet hiányában kénytelenek az utakat fenntartó hatóságok az utakat használó közönséget mind sűrűbben útvámokkal terhelni. Az ebből a kereskedelmi forgalomra nehezedő káros következményeket nem részletezzük, de annak az óhajunknak adunk kifejezést, hogy az állam áldozatkész segítsége sürgős és igen indokolt lenne oly formán, hogy a törvényhatóságokat és a fontosabb útvonalba eső községeket, minél több út állami kezelésbe

vételével a fenntartás gondjaitól szabadítsa meg, illetve nagyobb fenntartási segély nyújtásával helyzetükön könnyítsen. Szükségesnek tartjuk továbbá azt, hogy miként a vasúti hálózat kiépítése érdekében a jövő építési programját Nagyméltóságod kegyes volt adatgyűjtés alapján megállapíttatni, ugye mód terjesztessék ki a közutak építésére is, hogy az állami tevékenység itt is előre megállapított rendszert követhessen. Erre azért is szükség van, mert az 1890: I. t.-cikk tervbe vett revíziója alkalmával, Nagyméltóságod az ország úthálózatának nagyarányu kiépítését kívánja.

A kamaránk területén átfutó állami utak hossza 918.368 kmetert tesz ki, míg a törvényhatóságok gondozása alatt együttesen 1901.679 kmeter út van.

A meglevő állami utak jó karban tartása és modernebb felszerelése ez évben is nagy költséggel járó sok munkát okozott. Fontosabb javítási munka végeztetett a déva -- abrudbányai út Alsó-Fehérmegyére eső részein, azonban arra tekintettel hogy Abrudbányának vasútja nincsen, elég nagy a jelentősége annak, hogy az előbb megnevezett állami út brád—abrudbányai szakasza is a nagyobb emelkedés, illetőleg lejtési viszonyai kiküszöbölésével teljes kiépítést nyerjen, különösen a vizválasztón való átkelés kifejtésével. Van azonban e vármegye területén fekvő állami közúti hálózatban egy igen nevezetes és szükséges fenntartási feladat, t. i. torda—nagy szeben—brassói vonalon Gyulafehérvár közelében fekvő marosportusi régi faszerkezetű vámos Maroshidnak végleges, vasszerkezetű hiddal való kicserélése. Erdély nyugoti közúti forgalmára e műtárgy fennállása nagyjelentőségű és a régi rozzant hid már alig tartható.

Több kívánni valót hagynak fönn a törvényhatósági és viczin lis utak, melyek föntartása a törvényhatóságok és községek erejét túlhaladják és így pl. Kis-Küküllő-

megyében a kiépítetlen viczinális útszakaszok a közforgalmi igényeknek különösen nem felelnek meg, fokozatos helyreállításuk pedig a községek korlátolt erejénél fogva csak igen lassan haladhat előre. Ez alkalommal is meg kell, hogy újítsuk az előző évi Jelentéseink során fölhozott azt a panaszunkat, hogy a Kápolnokmonostor—nagybányai útszatmármegyei részének kiépítése még mindig mozdulatlan.

Indokolt felszólalásra ad alkalmat a *szálvavölgyi* törvényhatósági út hihetetlen lassu építése, amihez hozzájárul az is, hogy az építési vezetőség oly módon rendezi az útépitési munkálatokat, hogy a közlekedést e nagyon sűrű forgalmú fontos útvonalon hónapokra teljesen elzárja s ezzel lehetetlenné teszi a Bánffy-telepen és Romuliban levő fűrésztelepeken felhalmozódott fűrészárúknak a vasútra való fuvarozását. A Telcs és Hordó között mintegy 2—3 kmnyi útvonalon a tárgyalt évben hónapokon át el volt zárva a székfalu közlekedése. Bárak vagyunk tehát Nagyméltóságodat kérni, kegyeskedjék az évek óta folyamatban levő ez útépitést az eddiginél nagyobb figyelemben részesíteni, annak befejezésére minden lehetőt megtétetni, de figyelemmel arra, hogy az építés úgy vezettessék, hogy a miatt a közlekedés fönnakadásnak ne legyen kitéve.

Végül örömmel jegyezzük föl a dési államépítészeti hivatal javára, hogy az eperfaültetés a Nagybánya—kolozsvári állami úton, a Szentbenedek—árpástói, az Alsókosály—magyarláposi és Dészilágymegyei törvényhatósági közúton a tárgyalt évben folytatást nyert, hogy Csákgorbó környékén az előző évi fasorok hiányai pótolttak, míg Dész és Szamosújvár közelében az állami úton gyümölcsfák lettek ültetve. Az említett hivatal vezetőségének kitartó szorgalma példaadó lehet és azt eredményezte, hogy Szolnok-Dobokamegyében a selyemtermelés évről-évre fokozódik és országos jelentőségében egyre emelkedik.

A *vasútat* illetőleg a lefolyt 1908. év úgyszólván a fejlődés korszakának tekinthető. Nemcsak az évek óta nagy üzleti hátrányokat okozó koci és mozdonyhiány megszüntetése, de a nagy lendülésnek indult forgalom akadálytalan lebonyolítása érdekében szükséges pályabővítések tekintetében is megkezdődtek az egész vonalon a nagymérvű beruházások és építkezések.

Ámbár a lefolyt évben még mindig éreztük a vasúti berendezések elégtelenségét, de legalább a jövő évre biztos reményünk van arra, hogy a forgalom lebonyolítása nem fog nagyobb nehézséggel s kereskedőinkre nézve nagyobb kárral járni.

Kamaránkat érdeklő fontosabb intézkedések a vasútak terén :

1. A Segesvár—szentágotai keskenyvágányú h. é. vasút átvétele, mely által a már üzemképtelen vasútforgalom képpé tétetven, vidékére valóban áldást hozó intézkedés volt.

2. A Fogaras—brassói h. é. vasút 1908. november 7-én megnyílt. E vasút a Nagyszeben—fogarasi vonallal egyesítve most már nem csak helyi, de átmeneti forgalmat is szolgál s a távolság megrövidítése folytán lényeges szerepet van hivatva betölteni.

3. Bánffyhunyadi állomás várótermei az igényeknek megfelelően kibővítettek.

4. Küküllőszög állomás váróhelyiségei bővítettek, de ez az igényeknek, mint átmenő állomás, még mindig nem felel meg.

5. Nagyenyeden a raktarak megfelelően kibővítettek.

Bár sajnálattal nélkülözzük még mindig Székelykocsárd és Tövis állomások váróhelyiségeinek megfelelő bővítését, mindazonáltal meg vagyunk nyugodva, hogy ezek is — mint a hogy tervbe van véve — az 1909. év folyamán létesülni fognak.

Sok különféle intézkedés történt ezenkiül az állomások bővítése s biztosítása tekintetében.

A székely vasútak nem nyilhattak meg az elmúlt évben, azonban tudjuk, hogy a munkálatok már annyira haladtak elő, hogy ez év őszén az egész hálózat át fog adatni a forgalomnak. Örömmel tekintünk ez esemény elé, mely erdélyrészi vasúti krónikánknak egy új korszakát van hivatva megnyitni.

Ámbár meg vagyunk győződve, hogy majd forgalom politikai szempontból is kellő figyelembe fog részesülni emez eddig elhanyagolt, de hazafias és kereskedelmi s ipari szempontból is pártolásra érdemes Székelyföld, mindazonáltal már most kérjük Nagyméltóságodat, vegye pártfogásába a menctrendek megállapításánál is e vidék emi-nens érdekeit.

Menetrendi tekintetben az elmúlt év szintén sok oly intézkedést hozott, melyek úgy az általános, mint helyi érdekeinket kielégítették s általuk régi óhajtásaink teljesültek.

Igy p. o. a Tövis—predeáli vonalon a 603 és 604. számú vonatok Gyulafehérvártól—Predeálig kiterjesztve s állandósítva lettek. Mint a tapasztalat mutatja, megfelelő eredménnyel. A Kolozsvár—segesvári vonalon az 511 és 512. számú vonatok Tövistől—Segesvárig megnyújtattak. Az 542 és 641. számú vonatok Tövis—Segesvár közt napontai személyszállításra rendszeresítettek. Az 548. számú személyszállító vonat Nagyvárad—Kolozsvár között, az 544-es pedig Székelykocsárd—Tövis között lett életbe léptetve.

A személy- és árúforgalmat illetőleg, kamarakerületünkön, illetve azon a körleten belül, melyen összehasonlító adatainkat kimutatni szoktuk, a következő adatokat van

szerencsénk kimutatni, mint olyanokat, melyekből az átlagos forgalomra következtetni szoktunk:

	Elszállított személyek száma		
	1907-ben	1908-ban	1908-ban több
Bánffyhunyadról	65900	68600	2700
Kolozsvárról	400280	448959	48689
Apahidáról	58535	75964	17429
A.-Gyéresről	69182	76862	7679
Tordáról	66684	77030	10346
Nagyenyedről	92717	104294	11577

	Az áruforgalomban élszállított kocsirakomány		
	1907-ben	1908-ban	1908
gabona	15838	15327	— 511
tengeri	5166	5107	— 59
liszt	2235	1831	— 404
só	6824	6426	— 398
bor	573	709	+ 136
szesz	258	191	— 67
petróleum	1667	1691	+ 24
ásványviz	517	546	+ 29
dohánygyártmány	499	571	+ 72
barnaszén	8592	8039	— 453
fa (épület s tüzi)	94520	98506	+ 3986
kő	18200	25608	+ 7408
gipsz, mész	4404	4344	-- 60
széna, szalma	824	1592	+ 768
élőállat	8302	9979	+ 1677
czukorrépa	5430	5747	+ 317
czukor	1012	1682	+ 670
cser	1438	1114	— 324
egyéb áru	26851	25615	— 1236

Mint a fenti adatokból kitűnik, a személyforgalom nagymérvű, az árúforgalom pedig mérsékelt emelkedést mutat.

Ugy a személyforgalomnál, mint az árúforgalomnál nagyon érezhető volt a személy, de különösen a teherkocsik hiánya, annyira, hogy megvagyunk győződve, hogy elegendő teherkocsik mellett a teherforgalom sokkal kedvezőbben alakult volna, mivel tudjuk, hogy nagyon sok szállítás kocsik hiányában teljesen elmaradt.

A vasútügyeket illető fontosabb intézkedéseket illetően csak mint tervezetekre, de a közel jövőben életbeléptetendőkre mutathatunk reá a Nagyméltóságod nevéhez fűződő két korszakalkotó intézkedésre és pedig az új vasúti *üzletszabályzat* és az új *vasúti törvényre*.

Mindkettőre égető szükség van s minthogy azokat Nagyméltóságod a lehető legszélesebb körök bevonásával tárgyalhatta, megvagyunk győződve, hogy azok a közszükségletet a legteljesebben ki fogják elégíteni.

Az új vasúti üzletrendtartás, mint a fentiek előhírnöke, 1908. január 1-vel megjelent. Ez üzletrendtartás kiadása szükséges volt azért, mert a már elavult és csak rendeleteken alapuló régi rendtartást törvényes alapokra kellett helyezni s a jelenlegi törvényes intézkedésekkel kellett összhangzásba hozni.

A díjszabások terén — mint különben minden évben — tömérdek változtatások történtek.

Belátjuk, hogy a jelen időszakban — midőn a vasútak forgalma annyira változik s különösen a magyarországi vasútak a fejlődés korszakát élik — szükség van az ily változtatásokra. Mindazáltal bátrak vagyunk azt a nézetünket nyilvánítani, hogy a díjszabásokban bizonyos állandósítás nagyon üdvös lenne. Nemcsak hogy kereskedőink ki nem ismerik magukat a valóságos irodalmat képező

vasúti dijszabásokban, de maguk a hivatott vasúti tiszték is hibát hibára tetéznek, nem felületességből vagy hanyagságból, hanem tisztán abból az okból, mert sok másoldalu elfoglaltságuk mellett nincs fizikai idejük a temérdek dijszabási rendeleteket pótlékokat stb. nyilvántartani.

Megjelent az elmúlt évben :

1. a podgyászok elszámolására vonatkozó határozmány,
2. helyi érdekű dijszabás,
3. máv. helyi dijszabás,
4. máv. kilométer mutató,
5. magyar vasúti kötelék 2, 3, 4, 5, 6 füzete,
6. szász-osztrák-magyar kötelék,
7. kelet-magyar-német kötelék,
8. osztrák-magyar-bajor kötelék,
9. magyar-boszniai kötelék,
10. magyar-adriai kötelék II. rész 2 füzet,
11. délnémet-osztrák-magyar kötelék 3 füzete,
12. osztrák-magyar-svájczai kötelék III. rész 2 füzete

főbb dijszabások.

Azonkívül megjelent 64 pótlék és különféle függelékek.

Kamarakerületünket többé-kevésbé érdeklő következő vasútépítési engedélyek adtak ki az elmúlt 1908-ik évben :

1. Ágostonfalva—Magyarhermány,
2. Ágostonfalva — Medgyes,
3. Lekencze—Szászföld,
4. Marosvásárhely—Szováta,
5. Homoród-Kőhalom — H.-almás,
6. Homoród-Kőhalom—Kőhalom,
7. Torda—Topánfalva—Abrudbánya,
8. Retteg— Sztojkafürdő,
9. Csucsá—Szilágysomlyó—Zilah,
10. Nagyenyed—Borév.
11. Szurduk—Egeres,

12. Kerlés—Oroszfája,
13. Bánffyhunjad—Keleczel,
14. Gyergyó-Szt.-Miklós—Borszék,
15. Gyergyó-Ditró—Bélbor.

Ezek közül a 3., 5., 13—15. tétel alattiak meghosszabbított engedélyek.

Nem mulaszthatjuk el itt a felett rekriminálni, hogy ismét elmúlt egy év és a minket legközelebb érdeklő vasút a *kolozsvár—hidegszamosi* h. é. vasút ügye egy lépést sem haladt s az még mindig csak az engedélyezett vasútak között szerepel.

A múlt évi jelentésünk 134-ik lapján kifejtettük, hogy mennyire eminens érdeke Kolozsvár városának e vasút. Felszólalásunkkal csak annyit értünk el, hogy a vasút már rendes nyomtávra tervezetik, de a megvalósulása még mindig távol van.

Szükséges lenne itt erélyesen intézkedni, melyért nem csak kamaránk, de városunk is hálás lenne Nagyméltóságod iránt.

Az év vasúttörténetéhez tartozik annak megemlítése, hogy Nagyméltóságod a régóta hangoztatott kívánságokhoz képest a vasúti üzletszabályzat revízióját elhatározta, a javaslatot ki is dolgoztatta. A reform részleteire nézve véleményünket bátrak voltunk Nagyméltóságod elé terjeszthetni és így ismétlésekbe nem bocsátkozunk. Általánosságban az a kívánságunk a revízióval szemben, hogy az új vasúti üzletszabályzat a modern vasúti szállítás nagy jelentőségének megfelelő alakot öltjön, melyben a vasút és szállító közönség jogos igénye és kötelezettsége egyenlő mértékkel mérve legyen megállapítva és domborodjék ki az az elv, hogy a vasút közintézmény, mely közérdekű működésével első sorban a hazai közgazdaság szolgálatára van hivatva és nem arra, hogy a köz- és magánérdekek sérelmével is

tökéket halmozzon föl az államszükségletek e forrásból történő fedezhetésére.

Veszedelemes reform kísérletről is tudomást szerzett a közönség, melynek célja a személy és teherforgalom megdrágítása. A tervezett *tarifaemelés* hazarészünket kétszeresen érdekli. A nyugati fogyasztó piacoktól való távolságunk miatt régebben sok méltányos díjkedvezményt élveztek az erdélyrészi szállítók, melyek lassanként bevonattak versenyképességünk kárára. A szállítóknak tehát most is indokolt a panaszuk a mostoha elbánás miatt. Érthető tehát a megdöbbenés, melyet a tarifa emeléről szóló előzetes hírek keltettek érdekeltségi köreinkben. Félő tehát, hogy az ország keleti részének kereskedelmi forgalma és közgazdasága romlását fogja lelni a vasúti viteldijak tervezett fölemelésében és ha tán a helyesen alkalmazott és mérsékelt fölemelést el is szenvedí, de a már fokozódott drágaság további felcsigázását minden esetre elő fogja idézni. Amennyiben tehát a tervezett viteldij fölemelés elől állambáztartásunk érdekei miatt eltekinteni nem volna lehetséges, megismételjük azt a kérelmünket, kegyeskedjék a keresztül viendő reform kérdésében a gyakorlati üzletemberek véleményének kifejezésére, a kamarák meghatlgatása útján előzetesen módot nyújtani.

A *posta-, távirda- és telefon* szolgálat általában a közönség meglegedésére szolgál, csupán a marosludasi és bánffyahunyadi üzletvilág újítja meg azt az óhaját, hogy a postahivatal állami kezelésbe vétessék. A postaügynökségek, valamint a kézbesítő és gyűjtőjárat a kisebb községek postai forgalmának lebonyolítása körül hasznos szolgálatot tesznek és ez intézmények fokozatosan mind nagyobb és nagyobb körletet vonnak be a rendes postai szolgálatba.

A telefon használat fokozódása a kereskedelmi élet fejlődésével karöltve járván, jelentősége a kereskedelmi

forgalom lebonyolításában folyton emelkedik és azzal lépést tart a közönség igénye is. Így a szilágymegyei üzletvilágnak bátrak vagyunk azt az óhaját tolmácsolni, hogy a Zilah és szilágyosmlyói forgalomban párhuzamos vezeték állíttassék be, mert a jelenlegi egy vonal mellett a megye többi részével a beszélgetések igen vontatva, késedelmeskedve történhetnek. Az üzletvilág még mindig hiába várja a telefondíjak megígért leszállítását, mert a többszörösen kilátásba helyezett reform nem érkezett meg.

Tárgymutató.

	Olda
<i>Általános helyzet</i>	8
<i>Mezőgazdaság</i>	28
M. kir. vetőmagvizsgáló állomás	36
Bortermelés és kereskedés	36
Komlótermelés és értékesítés	39
Gyógynövénykereskedés	40
Fakereskedelem, erdőtermelés	42
Szarvasmarha kereskedelem	52
Sertéskereskedelem	53
Tojáskereskedés	56
Méz- és viasztermelés	59
Selyemtermelés	61
Sóbányászat és kereskedelem	65
<i>Szakoktatás :</i>	
Keresk. tanoncziskola	69
Kereskedelmi Akadémia	69
M. kir. áll. fa- és fémpipari szakiskola	73
Áll. kőfaragó és kőcsiszoló szakiskola	75
Áll. segély. nőipariskola	76
Alsófoku iparoktatás	78
Ipari továbbképző tanfolyamok	83
<i>Ipar és kereskedelem</i>	85
<i>Pénz és Hitelügy</i>	109
Biztosítás	115
<i>Közlekedés:</i>	
Utak	118
Vasútak	121
Posta-távirda	127